

קובץ גליונות

פרשת ויהי

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

רשכבה"ג

מרן הגראי"ל שטיינמן זיע"א

מרן ראש הישיבה

הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

מרן הגאון

רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

מרן המושגיח

הגר"ד יפה זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל

הגאון האדיר

רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול

רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל

הגאון הגדול

רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור

הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י

הגר"ג אדלשטיין שליט"א

הגאון הגדול

רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

הגאון הגדול

רבי דוד כהן שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

דברי אמת

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ

לע"נ רבנו הקוה"ט בוצינא קדישא

רבי יצחק הכהן הוברמן זצוקללה"ה

בן זלאטה אסתר הצדיק מרענגה זיע"א

נלב"ע י"ג טבת תשל"ז תנצב"ה

ניתן לשלם גם במכשירי

'קהילות' ו'נדרים פלוס'

יו"ל בסיוע : יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

לעילוי נשמת
הבחורה רוחמה שרה ע"ה
שנפטרה בשם טוב
בת הרב ר' מאיר שמחה הכהן חרך
שיבלחט"א
נלב"ע ט"ו טבת ה'תשע"ה תנעב"ה

לאחר שאזלה המהדורה
של הקובץ משבוע שעבר
ולבקשת רבים הודפסה
מהדורה נוספת בפורמט
מהודר ניתן להשיג ברשת
חנויות גל פז וכן ניתן
להזמין במוקדים ע"פ
הרשימה שבסוף הקובץ
לברורים: 053-3145900

המעוניינים לסייע (בשעת הצורך)
בהעברת הקבצים,
ירשמו במס' 072-2587402
יש להקיש 5 ואח"כ 4
הבקשה תשמע לכל הרשומים,
ומי שיוכל לסייע יצור קשר
המעוניינים לפתוח מוקד הפצה
באיזור מגוריהם
וכן בכל עניני הקובץ ניתן לפנות
למס' 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל: k.gilyonot@gmail.com

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות
למס' 053-3145900
ניתן לתרום במכשירי
"קהילות" ו"נדריים פלוס"
בבתי הכנסת,
יש לחוץ על לחצן 'קופות נוספות'
ובחיפוש קובץ גליונות,
וכן בקו הצדקה 073-2757000
יש להקיש עבור קוד 4311
ניתן להעביר גם לבנק מרכנתיל סניף 745
מס' חשבון: 45458

לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'
kovetz+subscribe@aol.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א
הקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

שמות	י"ט טבת	א' ניסן	ויקרא	כ"ו סיון	שלח
וארא	כ"ו טבת	ח' ניסן	צו - פסח	ג' תמוז	קרח
בא	ד' שבט	כ"ט ניסן	תזריע מצורע	י' תמוז	חוקת
בשלח	י"א שבט	ו' אייר	אחרי מות קדושים	י"ז תמוז	בלק
יתרו	י"ח שבט	י"ג אייר	אמור	כ"ד תמוז	פנחס
משפטים	כ"ה שבט	כ' אייר	בהר	ב' אב	מטות מסעי
תרומה	ב' אדר	כ"ז אייר	בחוקותי	ט' אב	דברים
תצוה	ט' אדר	ה' סיון	במדבר - שבועות	ז' אלול	שופטים
כי תשא	ט"ז אדר	י"ב סיון	נשא	י"ד אלול	כי תצא
ויקהל פקודי	כ"ג אדר	י"ט סיון	בהעלותך	כ"א אב	כי תבא

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענייני דיומא
מרבן של ישראל מרן הגרא"ל שטינמן זצוקללה"ה

בס"ד | גליון 237 | שנה ה' | פרשת ויחי | שנת תשע"ח

שיחה לפרשת השבוע

מדרגת מזכה את הרבים גדולה מאד

ביום ב' כסלו תשס"ד מסר רבנו שיחה בהיכל
ישיבת ליקווד בארץ הקודש לזכרו של מרן רבנו
רבי אהרן קוטלר זי"ע:

בחובת הלבבות (שער אהבת ד פרק ו) כתוב שאפילו
אם אדם יכול לעבוד על עצמו ולהיות גדול כמו
מלאך, זה עדיין לא מגיע למדרגה של מזכה את
הרבים, זאת אומרת שאם הוא עושה דבר שמועיל
לזכות אנשים אחרים, יש לו בזה שכר יותר ממי
שעושה רק בינו לבין המקום, וכן בנוגע לחטא של
בין אדם לחבירו כתוב באבן שלמה (פרק י אות
כ) בשם הגר"א וז"ל, הרע לבריות אינו עולה מן
הגהינום עד שיעלהו הצדיק, והרע לשמים אינו יכול
להכנס לג"ע עד שיבוא הצדיק עכ"ל.

זאת אומרת כי הרשע לשמים אפילו שהוא רשע
ונמצא בגיהנום, יכול הצדיק להוציא אותו בשעה
שהוא כבר עובר בגיהנום, ולהכניס אותו לגן עדן,
אבל הרע לבריות, הצדיק יכול רק להוציא אותו
מגיהנום ולא להכניס אותו לגן עדן ואמנם אין לנו
השגה בעניינים הגדולה האלה אבל עכ"פ רואים עד
כמה הוא הענין של בין אדם לחבירו.

עוד מצינו מה שכתוב בפסוק בפרשת ויחי (מט, יח)
שיעקב אבינו הניח את ימיו על ראש אפרים
ואמר לו יוסף לא כן אבי כי זה הבכור והשיב
לו יעקב ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם
הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה
מלא הגרים. ופרש"י ידעתי שגם ממנשה ייצא גדעון
שעושה הקב"ה נס על ידו ואולם אחיו הקטן יגדל
ממנו שעתיד יהושע לצאת ממנו שינחיל את הארץ
ילמד תורה לישראל.

רואים שני דברים, דבר ראשון שהעיקר הוא באמת
לימוד התורה וזה היותר חשוב ואפילו שגדעון הציל
את כלל ישראל שזה דבר גדול מאד, אבל יהושע
שמלבד שינחיל את הארץ ג"כ ילמד תורה לישראל
והזכות של ללמד תורה אין לשער. ועוד רואים
שלא אמר יעקב שבשבת מנשה יהיו פחות צדיקים
מאשר בשבת אפרים שאז היה יותר מובן אלא הוא
הדגיש רק מה שלא אפרים יהיה את יהושע ולמנשה
יהיה את גדעון, רואים כי מזכירים שני אנשים
ומדברים רק עליהם ולמה לא כתוב שלמנשה יהיו
פחות צדיקים ולא אפרים יותר צדיקים וזוהו אפרים
גדול יותר משמע שזו לא ראייה ורק אותו היחיד
שיהיה אדם גדול ויעשה דבר גדול זה ראייה, ועל
זה מדברים, ומי היה בשבת מנשה - גדעון שהציל
את כלל ישראל, דבר גדול מאד, וכתוב שזכה לכך
היות ולימד סיגוריה על כלל ישראל.

ובזוהר חדש (לט, א) כתוב: גדעון לא היה זכאי
ולא אבוא זכאי, ובכל זאת הוא זכה כ"כ כי הוא
הציל את כלל ישראל, א"כ זה דבר גדול מאד,

שצדקיה עשה תועלת עצומה שהיה יכול להעמיד
את הדור על הדרך הנכונה, כך גם להיפך מלך יכול
לקלקל את כל הדור כמו ירבעם בן נבט שהיה
מלך והחריב את כל ארץ ישראל חוץ מיהודה, הכל
מפני שהיה מלך, נמצא שהיות ומלך יכולה להיות
לו השפעה על כל העולם זה שוקל יותר מהכל,
רק היות שהיו בדורו של יהויקים כ"כ הרבה תלמידי
חכמים כי היו עדיין החרש והמסגר בארץ ישראל,
ממילא מסתמא הוא לא היה יכול כ"כ להשפיע
על הכלל שהיו החרש והמסגר מפריעים לו, לכן
נתקרה דעתו של הקב"ה, אבל בדורו של צדקיה
שלא היו בו תלמידי חכמים היה צריך להיות
חלילה חורבן נורא, רק שנסתכל בצדקיה, וכחו של
צדקיה הוא בכך שהוא מלך ויכול להעלות את כלל
ישראל על הדרך הנכונה, גם בזה נתקרה דעתו.

עכ"פ יוצא כך, הרבה פעמים נדמה כי הרבים
זה דבר גדול, ואמנם זה נכון, אבל גם יחיד יכול
לפעמים לעשות מהפיכה אצל כל הרבים, ויחיד
כזה שמשפיע על הרבים מתחשבים בו יותר, נמצא
כי אדרכה לפעמים היחיד שוקל יותר מהרבים. וזה
אם הוא כזה שיכול להשפיע על הרבים וממילא
הרבים בטלים לגביו. וא"כ כך גם מה שדברנו קודם
ביהושע היות שלימד תורה לישראל ממילא לא
מתחשבים עם כל האחרים ולא מסתכלים אצל מי
היו יותר צדיקים אם אצל מנשה או אפרים, רק
מתחשבים במי שהיה בראש, מי הועיל יותר, וזוהו
אף שגדעון עשה דבר גדול מאד שהביא הצלה לכלל
ישראל אבל 'תורה אוועקשטעלן' - להעמיד תורה זה
יותר, כי להציל את כלל ישראל בלי תורה זה עדיין
כלום, ואף שבדאי זו מצוה גדולה אבל יהושע אחיו
הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגויים, למה, כי
הוא יכניס אותם לארץ ישראל והוא יעמיד תורה,
ילמד תורה לישראל, זוהי הגדלות שלו. וממילא
זה הדבר שמוכרחים שיהיה בכלל ישראל, תלמידי
חכמים שהם אנשים גדולים, וזה מה שצריך לראות
בכל הישיבות, שבד בבד עם העסק בחינוך הרבים
שזה חשוב מאד וחלילה לעזוב את זה, צריך ג"כ
לשים דגש מיוחד לבנות את היחידים כדי שיצמחו
אלו הגדולי ישראל שהם יוכלו לבצר ולהעמיד
תורה להעמיד יראת שמים, שזה התכלית של
הבריאה וזה העיקר, וצריך להעריך דבר זה באופן
מיוחד, ואף שזכינו עכשיו שנתרבו ברוך ד' לומדי
תורה בישראל כן ירבו אבל צריך לראות לגדל
אנשים כאלה שהם יהיו הגדולים שיוכלו להעמיד
את כלל ישראל כמו שצריך בתורה ויראת שמים.
והקב"ה יעזור באמת בכל הישיבות שיזכו לזה, וזוהו
נוכל לזכות לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.
(ימלא פי תהלתך עניני ציבור עמי' שמב'שדמ')

נתרם לעילוי נשמת

א"מ מרת צרל בת הרה"ג יהודה ליב זצ"ל הי"ד
גלב"ע ד' טבת

כל דבר חשוב בשנה

כשהגרא שטראוס היה בשנת אבול והיה עוד אחד המתפללים במנין בבית רבנו אבול הרה"ג הרב שבדרון שהוא כהן וחילקו בניהם את הימים שיום אחד הוא ש"ץ ויום השני האחר. וכשהרב שבדרון ניגש לעמוד בדרך כלל היה רבנו מקריא את הכהנים ופסוקי הברכות כיון שהש"ץ כהן, אבל בשנה ההיא אמר להרב שטראוס שהוא יקריא את הכהנים, והסביר לו אה בתוך שנה וכל מצוה ומצוה שאתה עושה אתה מזכה בזה את הוריק, וע"כ תקח מה שאתה יכול.

לומר קדיש לבד

סיפר הרה"ג רבי אברהם לוי שליט"א שישב שבעה על אביו הגיע רבנו לנחמו וסיפר לו רבי אברהם שאביו צוה עליהם אחרי פטירת אמם להגיד קדיש לבד ולא עם עוד אנשים, וזה מאוד קשה לו כיון שגר במקום שזה לא מקובל, והשאלה כמה צריך להקפיד על זה. ואמר לו רבנו אכן כן משניות לומדים ביחד אבל קדש אומרים לבד.

קניית קבר

סיפר חננדב"ג הגאון הגדול רבי זאב ברלין שליט"א שלפני הרבה שנים שלחו רבנו זצוק"ל לקנות לו קבר בירושלים, ואמר לו כך עיקר הצער של המת בבית קברות זה מהשכנים שלו, וע"כ עדיף כמה שפחות שכנים, ואם אין ברירה שיקברו אותי ליד בעל יסורים. ולבסוף לא יצא לפועל קניית הקבר בירושלחם ואז הסכים ליקבר בבני ברק.

פרטים מפטירת הרבנית ואודות צוואת רבנו זצוק"ל

מרשימות נאמן ביתו של רבנו זצוק"ל הרה"ג רבי יצחק לוינשטיין זצ"ל בימי פטירת הרבנית ע"ה

(יום שני אור ל"ד סיון תשס"ב) רצוני להיקבר בין פשוטי העם. נכנסתי לחדרו של רבינו. ושאלתי אותו: היות ומפוניבו' אני שומע ששואלים לגבי מקום קבורה עבור הרבנית תליט"א [שהייתה במצב קשה מאוד], מה רצונו. וענה לי כי בעצם לעצמו אינו רוצה כלל להיקבר בין רבנים ואנשים חשובים, אלא בין פשוטי עם. אבל אי"ז נוגע לרבנית והיא יכולה להיקבר בין רבניות פוניבו'.

והמשיך ודיבר עימי ברוגע ובשלווה, וסיפר לי שבצוואתו כתוב מפורש שיקברו אותו בין פשוטי עם, כי לב יודע מרת נפשו, ומרגיש באמת אינו ראוי כלל להיקבר בין אנשים גדולים. ויתבעו אותו בדיני שמים גדולים מאוד. וכן כתב שלא יספידו אותו ושלא יהיו מודעות ולא רמקולים. וסיים: מצידי שיהיו קצת אנשים ותיכף למיתה קבורה. והמשיך שלמעשה כבר כתב חמש צוואות וכל פעם הוא משנה, וייתכן שבעניין הספדים ישנה, כי אומרים שזה כן גורם להתעוררות. וסיפר לי שצוואה ראשונה כתב מיד לאחר פטירת החזו"א, וכתב שם מה יהיה עם הילדים הקטנים. וכמובן שזה לא שיך היום. ושאלתי: מדוע בגיל כזה ראש הישיבה חשב על כתיבת צוואה. וענה לי בזה"ל שביום פטירת החזו"א הרגיש חשיכה גדולה, ואין שניקח באופן פתאומי, ומאז הרגיש בחוש 'שוב יום אחד קודם מיתתך', ומאז חושב תדיר על יום המיתה. לאחר דברים אלו התחלתי לבכות ואמרתי לרבינו: אנו לא נוכל לסבול את זה, שהכל יהיה באופן כ"כ פשוט, שראש הישיבה יוותר קצת, והשיב לי בנחישות: על כל 'משהו' כבוד - משלמים ביוקר רב, ואני יודע מה ערכי.

(יום ג' כ"ד סיון) מקום קבורה. בצהריים קראו לו למיטתה של הרבנית, ונסע משם לסנדקאות. בשש בערב הוזעק שוב למיטתה של הרבנית, ובינתיים התייצב המצב במשהו, ונכנס לחדר סמוך ואמר שבפוניבו' זה עולה הרבה כסף, ואם כבר החזקת תורה אז מעדיף למקומות אחרים. ולכן אם אפשר לנסות בהר המנוחות, שיהיה משהו זול בין פשוטי עם. בנו ר' שרגא שאל האם לדבר איתי לנסות בפוניבו' מחיר זול, וענה: למה שיפסידו עלי? אבל נו, אפשר לנסות.

דיברתי עם לייבל והיה נראה כיוון שלילל. תוך כדי ניסיון ליצור קשר עם 'הר המנוחות', קיבלתי טלפון בהול: רוץ לביה"ח אולי תספיק. **יציאת נשמה.** כשהגעתי, כבר אחזו ב"שמע ישראל" ולאחר שלוש פעמים עלתה נשמת הרבנית לגנוי מרומים. השעה הייתה 9:45. רבינו קרע מיד, ניגב את דמעות עיניו ונכנס לחדר הסמוך.

סדרי הלוייה. שאלתיו על מועד ללוויה וענה לי: אם אפשר עוד הלילה - עדיף, כי ימנע ביטול תורה ולא להטריח מבחוץ. רמקולים הרשה, אך מבלי להזכיר את שמו. בינתיים קיבלתי טלפון מפוניבו' ונאמר לי כי מכיוון שהרבנית הייתה 'נציבה' וכו', יקבלו יותר בזול, ורבינו הסכים.

ר' מאיר בולק בא לבית מרן והציע בשורת הרב שני מקומות ובני המשפחה הסכימו, והיה נראה כי שם יקברו אותה, ולפתע שאל רבינו אם אין מקום אחר. וענה לו יש בחלקה הזאת ורבינו ביקש לראות ועמד על שורה שלישית בפניה כשהוא יהיה בפניה לגמרי והסביר: כדי שגם כהנים יוכלו להגיע.

ר' זאב ביקש איסור על מודעות לעיתון, כי למוסדות אין כסף וחבל. והיה נראה שרבינו מסכים, אבל לאחמ"כ אמר לי כי א"א לאסור - "יתד" צריך כסף.

בתחילה לא רצה כ"כ לשבת על מיטה, ולאחמ"כ ישב על מיטתו. בשעה 12.00 יצאה הלוויה מהבית, כשהרחוב מלא באלפי אנשים בני תורה טבולים באש התורה.

רבינו ביקש לגשת למיטה לבקש מחילה, וביקש בשמו ובשם כל המשפחה, נכנס לרכב והתנהל לאיטו עד בית החיים.

בבית החיים ביקש לצאת לכסות את הקבר, כיסה מעט ונכנס לרכבו ובשתי שורות של אלפי איש ניחמו אותו.

כאשר חזר הבייתה אכל סעודת הבראה, מעט דיסה עם כוס שתיה חם ואמר לבנותיו שיש להן זכויות גדולות בטיפול המסור לאימא, במשך השנה וחצי האחרונים.

במשך השבעה הגיעו אלפי איש לנחמו. וביום ה' כז' סיון הגיע חכם עובדיה, ורבינו פתח ואמר שייסורים ממרקים, שכדי להגיע למעלה כל אחד צריך עוד ייסורים. והחכם שאל מדוע בפסוק "ויבוא אברהם לספור לשרה ולבכתה", ה"כ" קטנה. והסביר כי אברהם ראה איזה מקום התבצר לה למעלה תחת כסא הכבוד, אז מה יש לבכות. אלא כל הבכיה היה כלפי חוץ בשביל אנשים שלא יבינו מדוע אינו בוכה. וזה מה שאומרים: 'המקום ינחם אתכם', כי כשיודעים באיזה מקום היא נמצאת, זאת הנחמה הכי גדולה.

כלילה ישבתי עימי לבד בחדרו ודיבר שזה כבוד שמגיע הרב הספרדי הכי חשוב לנחם, וגם בין האשכנזים הוא נחשב לת"ח. נכון שהוא לא בדרך הלימוד שלנו, אבל בדורות קודמים זה היה נחשב לת"ח. והוסיף שאדמורי"ם באים לנחמו, וממש שמח שיש שלום ביהדות החרדית. **'עת ספור ועת רקוד'.** בהזדמנות אחרת דיבר על 'עת ספור ועת רקוד', מה השמחה למעלה דלא כפשוטו כשמגיע עוד צדיק. הרי שם לא חסר צדיקים. אלא כשצדיק מצליח לעבור פה את העולם הזה כרצונו ית', זאת שמחה גדולה בשמים.

הוצאה מבית האבל. רצה לשלם לי עבור הרמקולים, ומיד אמר כי ידוע שלא מוציאים מבית האבל שום דבר, ואולי זה כולל גם כספים וביקש שנחכה עד לאחר השבעה.

כלילה האחרון של השבעה ביקש שלא יסגרו את הדלת ולתת לאנשים להיכנס. בשעה 11 אכל ארוחת ערב בעל כורחו ממש. וישבתי עימי לבד ודיבר בהתרגשות גדולה על הקידוש ה' שהיה במשך השבעה. כולם באו מכל הציבור. ואמר: אמרו לי שהיו עשרת אלפים איש בהלוויה, בלי ביטול תורה - וזה הכבוד שלה.

והוסיף: בעצם כולם באו לנחם אותי, אף שלמעשה הייתה אישה זקנה וחולה, וזהו דרך כל האדם, אבל כלל ישראל השתתף בצערי. כולם אח"כ דיברו אתי מי יישאר בביתו, כי אומרים שלא כדאי שישאר לבד. (יום ג', ב' ד"ח תמוז) לאחר השבעה יצא ל'הלל' בביה"כ. הגעתי כלילה ודיברתי עימי שנראה שאינו מצטער, ובאמת זה אינו כן. וענה לי: יש לי צער גדול! יש לי צער גדול! חושבים שאין לי צער... זה לא פשוט. והמשיך: ב"ה, הבנות, הכלות והשכנות כ"כ דאגו לה בחיים שלה, ואני לא הייתי צריך לדאוג לה כי הורידה ממני כל עול, אבל עכשיו גם אני צריך לדאוג לה בעוד מצוות ולימוד ולשלוח לה. **יסוריין של אהבה.** נחם אצל הרב... והרב מאוד בכה, ואמר ראש הישיבה: מצינו (ברכות ה' ע"ב) אצל רבי יוחנן שאמר: דין גרמא עשיראה ביר. ופירש רש"י הו' להו יסוריין של אהבה, שהאבלות מכפרת על עוונותיו.

ואמר מרן: מכאן דאפשר וצריך להתנחם, וצריך לדעת שעכשיו כבר טוב. נכון, הכאב גדול מאוד, אבל בשביל הילד עכשיו טוב. וצריך לדעת כי יש מושג שנשמות יורדות לעולם לתקופה קצרה, ה"י.

לחזור מהעסק - אי אפשר. היינו לנחם אצל מ. פ. וסיפר שהיתה לו תאונה קשה וכמה מבניו נפצעו קשה והבת הקטנה הייתה פצועה באופן אנוש והרופאים הורו להם להיפרד ממנה, ועברו שבועיים וכולם ב"ה חזרו הביתה בריאים. וסיפר לו דודו כי אימו כששמעה על התאונה קראה לאחיה ואמר לה שהיא מבקשת מבורא עולם שיחליף את הייסורים של נכדיה - בה. ומאז סבלה נורא שלא כדרך הטבע. ובאמצע המחלה אחיה אמר לה: תחזרי כך מהעסק, את לא תוכלי לעמוד בייסורים. ולא הסכימה. ושאל את הראש ישיבה אם יש בזה משהו.

וענה: יש בזה משהו, אבל לחזור מהעסק - וודאי שאי אפשר.

כלות השלושים לרבנית רחל דבורה ברלין ע"ה בת מרן רבנו אהרן יהודה ליב שטיינמן זצוק"ל

ואשת יבדלחט"א הגאון הגדול רבי זאב ברלין שליט"א

לידת הבת

בט' טבת תש"ו נולדה בת רבנו בתל אביב, וכיון שהיולדת שהתה בבית היולדת ורבנו נשאר בודד בתל אביב בלי קרוב וידיד, חיפש בליל שבת קודש מקום שאוכל לשמוע קידוש ולאכול סעודת שבת. והלך לטיש של כ"ק האדמו"ר בעל הדמשק אליעזר מויזניץ שהיה גר שם ליד. ונכנס באמצע הטיש כפשוטי עם, והדמשק אליעזר אמר לפני שראה אותו למשב"ק שלו שנכנס כאן אדם עם ריח גן עדן תביאו אותו אלי ואז רבנו נכנס וניגש לבעל הדמשק אליעזר ונתן לו לחמניות ללחם משנה. ורבנו קידש על הפת, וזה היה מאכלו באותו שבת.

וציין רבנו שבלייל שבת עבר בבתי כנסיות בתל אביב וראה שהם מלאים בלומדים. וציין בצער שתל אביב ירדה מגדולתה ועזובה רוב הת"ח ויראי ה'. (מפי רי"ש)

על שם ב' סבתות

רבנו קרא לה את שמה ע"ש ב' סבתות של הרבנית. וצירף את השמות לשם אחד. [בתחילה רצה לקרוא לה ע"ש זקנתו אלקה גרוניא אך לאחר שהרבנית טענה שהשם כיום אינו מצוי כל כך בשם זה ויכול לבייש אותה הסכים רבנו שלא לקרוא, וכמו שהיה מורה רבנו החזון אי"ש]

סימן יפה לבנים

כאשר נולדה בתו של רבנו בא לחזון איש לבשרו שנולדה לו בת, והחזון איש ברכו 'בת תחילה סימן יפה לבנים' (ב"ב קמא, א) ורבנו הבין מברכתו, שמברכו שיהיו לו לכה"פ עוד שני בנים זכרים, ולכן כשנולד בנו הראשון קרא לו ע"ש רבו בעל האמרי משה, שלא הניח זש"ק, ולא קרא על שם אביו כי לא ידע בבירור שנהרגו בשואה. ואת בנו השני קרא על שם אביו ועל שם חמיו ביחד, כי ברכתו של החזון איש הייתה רק על ב' ילדים ועל יותר לא ידע אם יהיה לו עוד בן לקרוא על שמם.

תקופה של עוני

תקופה אחרי לידתה עברו לגור בכפר סבא בעת התמנה רבנו להיות כראש ישיבת חפץ חיים בעיר. שם חיו בעניות גדולה וסיפר אחד המנחמים שזקנו סיפר לו שפעם נכנס לבית רבנו בכפר סבא ומרת רחל דבורה הייתה תינוקת בעריסתה וראה שאפי' סדין לא היה על המיטה מרוב עוני.

בבית הג"ר חיים שאול

כשהג"ר חיים שאול קרליץ היה גר בפתח תקוה, היה נוסע פעמים רבות להתייעץ עם רבנו בכפר סבא וכשראה שבת רבנו מיטלטלת באוטובוסים כל יום מכפר סבא ללמוד בפ"ת, הציע שתגור בביתו בפ"ת משבת לשבת, וכך הוה, והתגוררה בביתו שנתים ימים, והייתה חוזרת הביתה רק לשבת. וסיפרו בני משפחת קרליץ שבת רבנו התגעגעה לבית הוריה אבל ביקשה ממשפחת קרליץ שלא יספרו דבר זה להוריה כדי שלא יצטערו.

התנאים בבית רבנו

כששידך רבנו את בתו הגדולה מרת רחל דבורה עם הג"ר זאב ברלין, הגיע בעל הקהלות יעקב לבית רבנו שם התקיימו התנאים והקריא את התנאים, ואמר שלא לכתוב בנוסח התנאים המגיד מראשית אחרית יתן שם טוב ושארית לאלה דברי התנאים 'והברית' וכו'. שהוא לשון שבועה, מפני חומר ענין שבועה. [ואמר רבנו שאז בקשו ממני להזמין את הקהלות יעקב לתנאים, ולכן הזמנתי אותו והוא הגיע, אבל עד היום אני מצטער על כך שביל מה הייתי צריך להטריחו לבוא, אלא שבקשו זאת ממני].

סיפר אחיה הגר"ש שליט"א במסיבת התנאים של גיסי הגאון רבי זאב השתתף הרב מפויב' זצ"ל ודרש כהרגלו לכבוד החתן, ואח"כ אמר שרצה לתת נדוניא לחתן והנדוניא היא שמקבל אותו להכולל פוניב'ז. ואפי' שיש לו כלל שלא לקבל אברכים שלמדו מחוץ לשיבה בכל זאת לכבוד רבנו אקבל אותו. [ואחרי חודשים מינה הרב זצ"ל את רבנו זצ"ל לראש הכולל]

מכתב רבנו לידידו רבי זאב רוזנגרטרן זצ"ל שמבשרו על אירוסי בתו רחל ע"ה

בס"ד. כבר מתחילת שבט זכינו בס"ד לבוא בקשרי שידוכין עם בתנו רחל תחי' עם הבחור זאב ברלין נ"י מירושלים סליחה שלא הודענו לך ולר' משה נ"י אמנם חשבנו בוודאות כי יודע לכם כי שכיח מאד שיירתא מהכא להתם

ובפרט כי בנו הנמצא בבני ברק יודע מזה כן יודע מזה גיסו, וכידוע לך גודל העצלות הגוברת עלי. הסתפקנו בתירוצים ואמתלאות כאלה, ונקוה להבוי"ת ש' שיהי' בהצלחה בסייעתא דשמיא, ונוכה לבשר ולהתבשר אך טוב ושמחה ונוכה כולנו לראות בבנין על משפטו יקום ונחוג חג המצות הבעל"ט ברוב דיצה וחדוה ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים

נא להודיע לידידנו ר' משה הלוי נ"י חושבני כי הוא מכיר משפחת ברלין הם מהמקורבים של משפחת הרב מבריסק וקרובים להנצי"ב זצ"ל.

אהרן ליב שטיינמן

[בתחילה לא שלח רבנו מכתב לידידו הנ"ל כי חשש שזה יראה כאילו מבקש ממנו עזרה כספית, אבל אחר שנודע לר"ז על השידוך שלח לעדכן אותו בפרטים]

השגחה פרטית

סיפר רבנו שמכל נשואי צאצאיו לא היו לו חובות והייתה לו השגחה פרטית בכל פעם, אחותה של הרבנית ע"ה הלכה פעם עם הרבנית אל עו"ד שמתמחה בפיצויים מגרמני, והגישו בקשה לפיצויים בעד הרכוש שנשדד ע"י הגרמנים ימ"ש [לא בעד הנפשות], לא ה' מדובר על סכום עתק אבל "סכום", העו"ד משך את זה שנים רבות עד שיום אחד החליטה אחותה של הרבנית לגמור את הסיפור והעבירה את זה לעו"ד אחר בחו"ל ומיד סידר את זה ובאותו זמן חיתנו את הבת הגדולה, ובדיוק באותה תקופה הגיע כסף, זה לא היה הרבה אבל הספיק לרוב ההוצאות, אח"כ כשחיתנו את שאר הילדים כבר לא נשאר מהכסף אבל תמיד הסתדרו בדוחק ובס"ד הצליחו.

אני לא מביישת

סיפר בנה הג"ר יוסף שליט"א: שפעם כשביקר אינסטלטור בביתם אמר האינסטלטור לאמו הצדקת ע"ה: מעולם לא ראיתי בית פשוט כמו הבית שלך חוץ מבית אחד של הצדיק הרב שטיינמן ברחוב חזו"א 5 ואמר זאת בלי לדעת שהוא מדבר עם בתו של אותו צדיק, ומיד אח"כ אמרה הרבנית לבנה: ב"ה שאיני מביישת את אבא שלי!

שלא להפריע

בעלה הגאון הגדול רבי זאב אמר בהספד אמר שהגם שהייתה נמצאת הרבה פעמים בבית אביה רבנו זצ"ל לצורך מאכלו וכדו' בקושי הייתה נכנסת לדבר איתו כדי שח"ו לא יופרע מלימודו, רק שהייתה צריכה ברכה וכדו' הייתה נכנסת לדבר איתו. אבל בשנים קודמות היתה מרבה להתייעץ עמו בכל פרט בחינוך הילדים.

ולפעמים שהיתה נמצאת במטבח וכדו' ורבנו עבר וראה אותה ושאל מה היא צריכה הייתה אומרת שהיא סתם נכנסה לכאן ולא סיפרה ע"ע שכאילו בא לבשל וכדו' והיתה רגילה לומר שחינכו אותה לא לספר על המעשים טובים שעושים. ואמר רבנו שממנה אפשר ללמוד כיצד מכבדים אב ואם.

סיפר אחד הנכדים שיחי' באחד הבקרים כשהייתי אצל רבנו זללה"ה לא חש בטוב פנה לנח וביקש מכל הנוכחים שילכו.

בקשתי מאמי ע"ה בת רבנו זללה"ה אם תוכל ליכנס לראות מה שלומי, מיהרה לביתו וכשנכנסה ראתה אותו יושב ולומד גמ' בגישמאק שאלה 'אבא מה שלומך' השיב 'דו פרארשטייטס מיר' [את מבינה אותי] הבינה בתו שרבנו לא רצה שיפריעו לו ללמוד אמרה רפואה שלימה ויצאה.

מכתב רבנו לבתו ע"ה

בתו של רבנו ע"ה עקב מסירותיה לבעלה ולצאצאיה כמעט שלא חשבה לעזור לעצמה, ונחלשה ולכן רבנו ראה צורך לעוררה בענין זה.

בס"ד. ד' לסדר לאכול לחם יט שבט תשמ"ט

לבתי היקרה מרת רחל דבורה תחי' שמעתי שאת לא נזהרת לאכול פת שחרית אשר בגמ' ב"ק דף צ"ב ע"ב מבואר שזה ראוי וצריך לזוהר בזה. כי זה מגין מהרבה מחלות וזה כמוהו בכלל בחיוב ושמירתם לנפשותיכם. והזמן לזה מה שיותר מוקדם עדיף יותר. עכ"פ לא יאוחר משעה 9 בבוקר כל יום. חוץ מימים כגון יוה"כ ות"ב וכדו'.

ואקוה שתשתדלי לכל הפחות לאכול שתי פרוסות מרוחות בחמאה או במרגרינה ואם תוכלי להוסיף גם ירקות או ביצה ודאי טוב.

ואקוה כי הדברים ימצאו אוזן קשבת ובסייעתא דשמיא תנצלי מכל מחלות וכאבים רח"ל. אביך אי"ל.

וכן יעזור לכם הבורא יתברך שכולכם תיהיו בריאים ועולים ומתפתחים בגשמיות וברוחניות והרבה נחת מכולם. הנ"ל

רבן של ישראל

מכך שיהיה טלפון ציבורי ליד הכולל?

אמרתי לו הרי לפעמים יש עניני פיקוח נפש וכדו', ואמר לי ומה היה עד היום. וגם ברגע שיהיה טלפון ליד הכולל כבר יתקשרו בסוף הסדר להזכיר דברים וכדו'. שאלתי אותו אז מה אני יעשה לתקן את זה? וענה לי תבקש שיעברו את הטלפון לבית המוסר, וגם שזה לא יצלצל כשזה מתקשרים כך זה לא יגרום לביטול תורה ברעש של הצילצול.

ט. באחד הכוללים רצו לארגן שבשעה מסוימת בסדר יעבור מישהו עם כוסות תה או קפה ויתן למי שצריך וכך ימנע ביטול תורה בכך שאברכים צריכים לקום ולהכין לעצמם.

ואמר רבנו שלא יעשו כן, כי לפעמים זה שיחורור של אברך שקם ומכין לעצמו קפה או תה והוא זקוק לזה באמצע הריכוז וע"כ אין למנוע את זה.

י. ראש כולל אחד הגיע לרבנו ובכה לפניו שהוא נאלץ לסגור את הכולל עקב קושי גדול בתקציב, אמר לו רבנו תדע לך אבל שאתה אשם בסגירת הכולל. והתפלא מדוע. ואמר לו רבנו הרי הקב"ה יכול לתת לך כל מה שצריך רק צריך להתפלל ע"ז, וכנראה שלא התפללת מספיק ולכן נסגר הכולל.

יא. היה מעשה בבן של בעל תשובה שהגיעו לגיל בר מצוה, ואחר החברים בחידר הקניט אותו אתה תישב בבר מצוה ליד הסבא החילוני שלך, והילד מאוד נשבר מזה ובכה הרבה.

לקחו אביו שהיה מאוד מקרוב לרבנו, לרבנו זצ"ל, וסיפר לו את מה שקרה. רבנו הביט בחיבה לעיני הילד ואמר לו: **תזכור תמיד כבוד אל תחפש בעולם הזה רק בעולם הבא!!** ואמר הילד שדברי רבנו היו אור לכל חייו שעומד כנגד עיני דברי רבנו עליו.

יב. כשנפטר ת"ח אחד בגיל חמישים וביקשו לשאול את בנו על מה לדבר בהספד אמר להגיד בקול גדול **"אדם דואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד דמיו, דמיו אינם חוזרים"**, ולמעשה דיברו על זה והיה מכך התעוררות גדולה.

יג. היה נהג קבוע לרבנו למקום מסוים, ורצו כמה לרשת את מקומו, ופ"א הודיעו לנהג שלא יבוא והם יקחו את רבנו במקומו, ורבנו הגיע ושאל היכן הנהג הקבוע ואמרו לו כמה תירוצים, ואמר רבנו אי"כ נילך ברגל ובכך התבטל כל תכניתם לקחת חזקה זו מהנהג.

יד. היה פעם שרבנו הוצרך לברר איזה פרט אצל אדמו"ר אחד, ושלח שליח לברר אצלו, והחסידים שאלו את השליח איזה נוסח קרא רבנו לאדמו"ר כי היה בזה ויכוח על שם החסידות ורצו לדעת כיצד מכנה אותו רבנו. ואמר השליח לפי תומו: שרבנו אמר לו האדמו"ר מרחוב פלוני. ובכך מנע את עצמו מהלתערב בזה.

טו. סיפר הגר"ק גורביץ שכאשר נעשה הגה"צ רבי משה בנימין ברנשטיין משגיח בישיבה לא היה לו כסא מיוחד אלא ישב על הספסל כאחד הבחורים. ורבנו סבר שאי"ז מכובד ולכן ביקש מבחור אחד שילך לביתו ויביא כסא למשגיח, הלך הבחור לבית רבנו והיה שם כסאות בדיוק לכל הילדים בבית, לקחה הרבנית כסא אחד של אחד הילדים ונתנה לו את זה לישיבה.

טז. כשהיה רבנו בכפר סבא היה הולך בימות הקיץ עם משקפי שמש כדי לא לראות מראות לא טובות. (מפי תלמידו הגר"ק גורביץ)

יז. היה בישיבה בכפר סבא עירוב בין החדר אוכל לבית מדרש, ופ"א לקח רבנו גמרא ביד ובטעות עשה פסיעה אחת מחוץ לעירוב של הישיבה. ונעמד במשך חצי שעה לחשבן מה הכי טוב לעשות ע"פ הלכה, האם לחזור או לישאר וכו'. (מפי תלמידו הגר"ק גורביץ שליט"א)

א. כשהגיע העסקן רבי זלמן זילבר להביא את רופא שינתח את הגר"ש לארץ ישראל חיכה לו אברך בשדה תעופה ואמר לו שהוא בשליחות רבנו שביקש שיסע מיד להגר"ש ואמר לו הרב זילבר הרי אני צריך להניח את המזודות בבית מלון ואז להגיע, ואמר לו אברך לכן שלח אותו רבנו שאני יניח את המזודות בשבילך ואתה תסיע מיד למרן הגר"ש.

ב. כשנכדיו היה קטנים היה לומד איתם מידי שבת הגדול ועד הקטן. מאותות א-ב חומש וגמרא כך מידי שבת בשבתו היה בוחן אותם על לימודם.

ג. סיפר בעל המעשה ר"ר בעת נישוחם אבלים שפ"א בא לבשר לרבנו על הולדת בתו, ורבנו אומר לו 'אוי וי ילדים צריכים אמא' והתפלא הלה שבמקום לומר מזל טוב אומר לו דבר כזה. וכשחזר לבית חולים שמע שאשתו קבלה הרעלה ונפטרה מהלידה רח"ל.

ד. **ענוה** (רשימות הרה"ג רבי ליפא פלמן שליט"א) - ערב ר"ה תשמ"ח נכנסתי לבית רבינו, והיו שם מאות איש שבאו לבקש את ברכתו לשנה טובה ומתוקה. ואחרי שכולם נגשו לרבנו, אמר לי רבינו בכאב גדול, אנשים טועים בי, אם הם היו יודעים מי אני היו זורקים אותי מכל המדרגות. וכשאמר זאת ראו בחוש את כאבו איך שממש כך חש ומרגיש.

ה. **משמר בליל שישי ובליל שבת** - רבינו הקדוש היה עושה כל ימיו (עד השנים האחרונות שנחלש) משמר כל ליל שישי וליל שבת, [היו תקופות שהיה נשאר ביום חמישי בישיבה קטנה, מאחרי מנחה עד עלות השחר בחדר שיעורים ג', במקום שהיה מוסר שם את השיעורים]. בעת לומדי בישיבת פונבז' (תשמ"ה-תשנ"א) היה פעם שעבר ניתוח והיה חלש, ולא היה בכוחו להגות בתורה בלילות כמנהגו בכל ליל שישי וליל שבת, ואז, כשבאתי לביתו ביום השבת שאל אותי, אם בישיבה (פונבז') יש שעושים משמר בליל שבת, אמרתי לו שכן, עשרות עשרות בחורים עמלים בתורה כל הלילה, ואמר לי 'אשרי חלקם' 'אשרי חלקם'.

ו. **צאו והפגינו** - חוג מסוים ריססו דברי נאצה על רכבו של מרן בעל אבי עזרי זצ"ל, והדבר חרה מאוד מאוד לרבנו הגרא"ל איך שכבוד התורה נרמסת לעין כל, ואירגן עצרת מחאה בביהכ"נ דברי שיר, והיה כתוב במודעות: כל מי שיראת ה' נוגע בלבבו יבוא וישתתף במחאה בדבר הפגיעה בכבודו של הרב שך היום בשעה 7:00 בערב. קודם העצרת נכנסתי לבית רבינו ושאלתי אם גם בחורי ישיבה צריכים לבוא, ואמר, שהוא אירגן זאת לשעה 7:00 כדי שבחורי ישיבות יוכלו לבוא (שעה 7 הוא בין הסדדים). ובאתי לעצרת וראיתי מחזה נורא איך נראה מחאה אמיתית על ביזוי כבוד שמים, אמרו שם ג' פרקי תהילים, פסוק בפסוק בהתרגשות גדולה, ואז נתנו דפיקה על הבימה והודיעו שנגמר העצרת.

ז. **הדרכה לנישואין** - כמה ימים קודם לחתונה, נכנסתי לרבנו הקדוש, וביקשתי שילמדני ברגל אחת יסוד ההצלחה להחזקת הבית, ואמר לי **ככל שהבעל יותר רוחני יש יותר הצלחה**, והביא לי דוגמא, תמונה או שולחן, האיש רוצה שיעמוד כאן והאשה רוצה להניחו שם, וככל שהבעל יותר רוחני זה לא איכפת לו, וממילא יש יותר שלום בית.

ח. סיפר הרה"ג הרב זינגר שליט"א כשהייתי בחור בישיבה בפונבז' בשנת תשל"ה היה לי קשר עם בזק וארגתי שיתקינו טלפון ציבורי ליד הכולל.

אחרי כמה ימים אמרו לי שראש הכולל רבנו זצ"ל קורא לי, כשבאתי לביתו שאל אותי האם חישובת את הביטול תורה שנגרם

גיליון מס' 260 פרשת ויחי
תשע"ח שנה חמישית

גליון זה יוצא לע"ה האשה החשובה
מרת אסתר רות (בורשטין) ע"ה
בת הגה"ק ר' יוחנן (ליפשיץ) הי"ד
נלב"ע י"א טבת תשע"ז
נודב ע"י נכדה
הר"ר אליהו בורשטין שליט"א

דברי שי"ח

ממך שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

על הפרשה

"זבולון לחוף ימים ישכון" ... "יששכר חמור גרובין בין המשפטים.... ויט שכמו לסבל" (מ"ט, יג, יד, טו)

זבולון לחוף ימים ישכון. ולמה קדם זבולון ליששכר שאלמלי זבולון לא עסק יששכר בתורה (תנחומא ס' י"א). וקשה דהא בכ"מ הת"ח קודם להמחזיק תורה כדאמר' בגיטין ס' א' לענין קה"ת וכן קי"ל דת"ח יש להקדימו לכל דבר כמ"ש הרמב"ם פ"ו מהלכות ת"ת ה"י. וי"ל דמב' טעמים יש להקדים ברכתו לברכת הת"ח טעם א' שיוכל מיד להכין להת"ח טרם שיצטרך לו שיהא ברכתו מוכנת ומזומנת לו מיד כשיצטרך, וטעם ב' שת"ח אם ימתין קצת ילמוד אבל הזבולון אם יצטרך להמתין לא יה' לו מה לעשות אז, ולכן גם משה רבנו הקדימו בברכתו שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך וכ"ה בב"ר פצ"ט ס' ט'.

החזקת תורה

רבינו אמר בשם החיד"א, ששואל אם בהסכם יששכר וזבולון לוקח הזבולון חצי מהשכר, והאשה שעוזרת לבעלה ללמוד לוקחת גם חצי מהשכר, [כלשון הגמ' פלגא, סוטה כא א'] א"כ מה נשאר לאיש הלומד עצמו, והשיב החיד"א שמובא בזוהר שהאשה זה מתנה ולא על חשבון הבעל, ומסיים 'בוה נחה דעתנא'.

רבינו נוהג להשיב לרבים השואלים בענין הסכם יששכר וזבולון באם מגרע מהשכר, אמר רבינו שזה כבר שאלה ישנה, והחזו"א כבר אמר מה אכפת אם מגרע או לא העיקר שזה רצון ה' שיוכל לשבת וללמוד.

בהזמנות רבינו אמר חידוש בענין הסכם 'יששכר וזבולון', שאכן איתא בזוהר שהזבולון ידע ללמוד כמו יששכר, אבל הוסיף רבינו שצריך שיששכר יהיה לו התנאים להיות תלמיד חכם, אבל אם למשל יש לו מידות רעות, ואינו יכול להתקיים בו להיות תלמיד חכם, לא יתכן שהזבולון יהיה יותר טוב מיששכר, ולכן ע"כ לא ידע ללמוד. וכן הוסיף רבינו, שאותו דבר לענין הזבולון אם אין לו התנאים להיות תלמיד חכם לא ידע אמנם כל זה לענין לדעת ללמוד, אבל ודאי שכל החזקת התורה יהיה לו, [לא גרע מאחאב שנמחל לו חצי עונותיו שהחזיק תורה כדאיתא בסנהדרין ק"ב ב'].

אמר רבינו, כתוב במדדש, שראובן בא בטענה למשה רבינו, אני הבכור, למה יהודה הקריב ראשון בהקרבת הנשיאים, אמר לו מכיון שהוא מלך קודם לבכור, ביום השני יששכר כבר לא מלך, אמר לו שהוא תלמיד חכם, אח"כ זבולון הקריב. והטעם, אמר לו שבלעדיו, יששכר אינו יכול ללמוד.

(מנחת תודה)

עלי שי"ח

"אבל כבוד מאוד"

האבל הגדול בכל תפוצות ישראל, בארץ ובגולה על סילוקו של מרן רשכבה"ג זצוק"ל נמשך, ומתקיים בו מה שנאמר אצל אהרן, לפי שהיה אוהב שלום ורודף שלום בכו אותו כל בית ישראל. עד לחיוס נערכו קרוב לחמש מאות (!!) עצרות הספדים וזכרון.

נביא כאן דברים שלא פורסמו, מה שדיבר רבינו שליט"א בניהום אבליים אצל בני מרן זצ"ל, בחנוכה, (וישי"כ לר"א חפץ שהמציא לדינו).

מרן שליט"א מוזיל דמעות ושה על העונה של גדולי ישראל שבכל דור

נביא את סדרן וכך היה סדרן של דברים.

יום חמישי כ"ו כסלו תשע"ח, אחרי הצהריים מרן אמר כי מעונין ללכת לנחם את בני מרן זצוק"ל. השעה קצרה לקראת הדלקת נרות.

מיד הודיעו לבני מרן כי מרן שר התורה עומד לבוא. מרן יוצא מביתו במאמץ, נכנס לרכב ונסעו, בדרך הוא כבר דיבר בשבחו של מרן זצוק"ל ובגודל האבדה לדור. מרן שר התורה נכנס אל הבית הגדול, הוא התיישב על הכסא מול האבליים הדוממים. שני דקות רצופות של שקט נורא בחלל.

ואז התנו - הג"ר שרגא שיכלחט"א אמר למרן שליט"א כי בני הגר"ש גרינמן באו להעיד כי אחיהם (ר' אברהם) למד בכפר סבא וכל פעם לפני שהיה יוצא מביתו בחזרה ליישיבה היה החזו"א נותן לו כמה פתקים שמות לברכה, ואומר לו שימסור אותם להגרא"ל מהישיבה.

מרן מהנהג עם הראש כאומר, מתאים שאכן כך.

בני הבית מביאים למרן את דפי הצוואה המרגשת, מרן שר התורה שליט"א קרא וכאשר הגיע לסעיף שאמר שהוא מיינין לא לקרוא על שמו לפתע החל להזיל דמעות. הרי על ברכיו נימולו כבר בימים אחרונים כמה וכמה בריתות עם השם הטהור הזה.

מרן הגר"ח שליט"א: החזון איש החזיק ממנו הוא ליווה אותו עד הפתח ואמר לי תלווה אותו עוד.

מרן הגר"ח שליט"א: הרבה פעמים היה שולח אלי שאני יחתום, כאילו ואני חבר שלו. צדיקים אינם מכירים בעצמם עד יום מותם, זה מדרש, וזה עצמו סימן מובהק שהוא צדיק. מרן שליט"א שותק רגע קצר ומוסיף: ובגלל שאינם מכירים בעצמם זה טובה עבורם.

הג"ר שרגא: מרן הסתייפלר אמר לי כמה פעמים כי המושכל ראשון שלו זה דעת תורה.

מרן באידיש: גם, את העולם אי אפשר לרמות.

הג"ר משה שטינמן מספר את המעשה שמרן ציוה לקנות קבר כאיש פשוט ושאלו אותו ואמר, הרי אחרי שאני ימות כבר לא אתעסק בצרכי הכלל והציבור ושוב אחזור להיות איש פשוט.

מרן מהנהג בראשו על ענותנותו הנאה לו למרן זצוק"ל.

רבי שרגא שליט"א: שאלתיו פעם ואמר כי הבחין כאשר הגיע לחזון איש שהחזו"א קם לו מעט, עשה הידור, והיה אכפת לו על כך עד מאוד.

מרן שליט"א: גם אבא (מרן הסטיפלער) היה קם בפני אביו.

רבי שרגא: כאשר מרן היה שומע על אנשים שהלכו על קברו של מרן החזו"א, התבטא אני לא מבין, והוא התפלל כיצד אפשר לעמוד שם בכלל. הרי מי שהכיר אותו רועד.

מרן שליט"א מתפעל מהסיפור. ומוסיף בהתרגשות, רק לאחרונה ביקרתי אותו כאן כמה פעמים. גדולי ישראל אינם מכירים בעצמם, אבל העולם מכיר אותם טוב.

מרן שר התורה מקנה את עיניו, ואומר המקום ינחם אתכם, ויוצא את הבית וממהר להדלקת נר חנוכה.

"הצוואה הקדושה"

בצוואתו המפורסמת כותב מרן זצוק"ל שהוא מיינין שלא לקרוא על שמו, למעשה מורה ובר רבינו שליט"א שיש מעלה לחינוך להקרות על שם צדיק, ואף הורה כי גם לקרוא רק שם אחד מתוך שלושת השמות שהיו לו - גם בזה יש ענין.

עלי הדף

מדבר שקר תרחק

שבועות ל' ע"ב ת"ר מנין לדין שלא יעשה סניגורין לדבריו ת"ל מדבר שקר תרחק ומנין לדין שלא ישב תלמיד בור לפניו ת"ל מדבר שקר תרחק וכו'. מבו' בכל הסוגיא דקרא דמדבר שקר תרחק מיירי בדין ועדות ממון ובמכילתא מוקי לה לאזהרה ללה"ר או לפרוש מן המינות ע"ש והרמב"ם לא מנאה למ"ע בפ"ע נ' דס"ל ג"כ דקאי אדינים אבל במשקל בדבריו בעלמא ומרמה את חברו לא מצינו בהדיא בקרא, ובשע"ת לר"י שער ד' מנה ט' מיני שקרנים וכ' דלא תכחשו ולא תשקרו קאי על עדות שקר ועל מרמה במו"מ אבל על סתם שקרים הביא קראי דדברי קבלה תועבת ה' שפתי שקר ועוד קראי וגם הביא הא דסנהדרין צ"ב א' כל המחליף בדבריו כאילו עובד ע"ז שני' והייתי בעיניו כמתעתע, ועוד משמע שם מדבריו דשקר שאין בו שום הפסד לזולתו אין בו איסור דאורייתא כלל רק מדברי קבלה ולכן התירוהו לצרכי מצוה כגון להשיג שלום או בהני תלת מילי דמשני רבנן וכו' ובה' יתיישב מה דמצינו בכמה מקומות דמחמת כיסופא או במקום הצורך שינו בדבריהם, ומש"כ בס"ח ס' תת"ס"א דדוקא באופן דמשתמע לתרי אפי מותר לשנות אפילו במקום המותר ולא לשקר ממש אם איש אמת הוא כונתו ג"כ עד כמה שאפשר יזהר בזה אבל במקום שאין עצה אחרת בודאי מותר כדמוכח בכ"ד דמצינו ששינו בדבריהם, שו"ר בספר יראים ס' רל"ה שמנה מ"ע מדבר שקר תרחק וכתב ג"כ דשקר שאינו בא לידי רעה לא הזהירה תורה עליו דדבר הלמד מענינו שברשע רע לבריות הכתוב מדבר והביא הא דכתובות י"ז א' והתורה אמרה מדבר שקר תרחק וכ"כ הסמ"ג מ"ע ק"ז והסמ"ק ס' רכ"ז שהיא מ"ע בפנ"ע ולפ"ד כל רעה שמכשיל חברו יש בזה איסור דאו' של מדבר שקר תרחק.

(מסכת כותים פ"י משהר סי' ל' ע"ש עוד אריכות גדולה בזה)

מברכותיו של רבינו

יש לפעמים שהברכות והעצות מתקיימות בזכות השואל שמאמין באמונה שלמה, שמלת החכם מתקיימת. ובזכות זה באמת מתקיים, ואם לא היה מאמין בזה בלב שלם באמת לא היו מתקיימין בו, ודבר זה מתחלף לפי השואל, ודבר זה ראינו כמה פעמים אצל גדולי ישראל. וירא שמים שסומך כל דבר על החכם ושומע לו לכל אשר יאמר, יש לו סיעתא דשמיא שנותנין להחכם בפיו לומר לו ועצותיו מצליחין בדרך כלל, אא"כ הקב"ה יודע שזה אינו טוב בשבילו. (אורחות יושר)

לפ"ז מובן שכשיספירתי לרבינו על בחור שצריך חיזוק ברוחניות, והגיב רבינו ה' ירחם, הבנתי מרבינו כיון שצריך הרבה רחמים אומר ה' ירחם כיון שזה ענין רוחני. אחד ביקש מרבינו ברכה שיהיה עשיר כי יש לו הרבה חובות, רבינו לא רצה לברכו על עושר, ענה לו "אני נותן לך ברכה שלא תצטרך לעשירות".

היה קצין לפני משפט בו היה אמור לקבל עונש מאסר ממושך. ביקש ברכה. אמר לו רבינו, אם תחזור בתשובה תזכה בדין ותצא נקי לחלוטין. הקצין הרהר, ולאחר זמן קצר הבטיח לחזור בתשובה. אמר לו רבינו שיתחיל קודם לשמור שבת, וכך ימשיך מדרגה לדרגה, ואם תעשה כך הנה לך ברכה. בהפתח משפטו הופתעו הכל להיווכח שבית המשפט שדן בעניינו, נטה באופן ברור לצד הזכות. לא רק שהאזינו ברוב קשב לטענות הסניגוריה אלא כמעט שסירבו לשמוע לדברי הקטגור.

כידוע שרבינו אומר שאינו מברך מי שאינו שומר שבת, כי הברכה לא מועילה למחלל שבת.

כידוע בלל ראש השנה באים אלפים להתברך מרבינו, במשך כמה שעות ומתעייף מזה מאד, ודיברו עמו פעם אולי לוותר על כך, אמר רבינו איך אפשר לוותר על ברכות שכל כך הרבה יהודים מברכים אותי.

אחד אמר לרבינו שהוא מאד ביישן והוא רוצה לזה ברכה ענה רבינו בנחמה, זה לא חסרון! ולא רצה לברכו על זה.

סיפרה הרבנית, יהודי מפ"ת בא לשאול לרבינו שאירס את בנו ויש לו הצעה לקנות דירה קטנה או דירה גדולה יותר ואין הבדל גדול במחיר. אמר רבינו תקנה הגדולה והיא תתמלא מהר, ואח"כ נולדה להם רביעיה.

אחד ביקש ברכה להיות ת"ח. אמר רבינו 'תשב ותלמד אם תרצה' ביקש ברכה לרצות. אמר רבינו, זה כבר תלוי בבחירה.

ספרו לרבינו על אשה שסובלת על הכליות. הרבנית ע"ה אמרה לה שתאכל מיץ-אבטיח והועיל בזמנו. אבל מאז שנפטרה לא מועיל, הגיב רבינו: לא הרפואה עזרה, אלא הברכה עזרה.

שמעתי מרבינו הגר"ל שטיינמן צוק"ל, שלרבינו יש גישה גדולה לשמים. והוסיף ואמר שאף שאנו נמצאים בדרך עני, נותנים לנו משהוא, יש את הצדדיקים שהקב"ה שתלן בכל דור ודור, אין לנו את ר' חנינא בן דוסא, אבל בכל זאת הקב"ה נותן גם לדור כמו שלנו.

שאלו לרבינו בענין נוסח ברכתו לפעמים 'בר'ה' [ברכה והצלחה] השיב מהגמ' בשבת דף ק"ה א' אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא מנין ללשון נוטריקון מן התורה שנאמר כי א"ב המלך גוים נתתיך אב נתתיך לאומות, ע"ש. (מנחת תודה)

שמעתי פעם מרבינו, ב"ה ה' זיכה אותי במצוה שאני מברך וזה מרגיע את האנשים.

שמעתי מהרה"ג ר' ליפא ישראלזון שליט"א שבא קמי זקנו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל להתייעץ עמו בענין חולה מסוכן, ובסופו של הדיון אמר לו כיון שבכל דור יש מדור של ברכות שיורד לעולם, ובדורינו זה ניתן לרבינו, תלך עכשיו ותבקש ממנו ברכה, וכשיספיר זאת לרבינו, אמר לו רבינו, אני אומר לך שמדור זה שייך למר"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, ואכן בסופו של דבר חולה מסוכן זה המשיך לחיות עוד שנתיים. פעם התבטא רבינו על כך שיהודים רבים באים לבקש ברכה הא כתוב בתורה 'מברכך ברוך'.

בשבת אמרתי לרבינו שכבר הגיע זמן לרדת למנחה, וכשירד ראיתי שטעיתי בכמה דקות ומדי מוקדם, התנצלתי בפני רבינו, אמר רבינו לא נורא, עוד כמה יהודים יקחו ברכה.

אחד ביקש ברכה מרבינו ליראת שמים, נענה לו רבינו, לזה לא מועיל ברכות צריך לשבת וללמוד בעצמך! כדי להגיע ליראת שמים, ברכות מועיל לדברים אחרים לא לזה.

אחד ביקש ברכה לזכור כל התורה כולה, אמר לו רבינו תלמד אז תזכור.

אחד ביקש ברכה ליום הולדת, שאל אותו רבינו, האם אתה פרעה [שנאמר יום הולדת את פרעה]? אח"כ ברך שידע את כל התורה.

כשבקשו ברכה לגדול בתורה השיב, תתמיד בתורה אז תגדל תלמיד חכם.

אחד ביקש ברכה להיות תלמיד חכם. אמר רבינו, בשביל זה צריך ללמוד, ברכות לא יועילו אם לא תלמד.

לכמה שביקשו ברכה עבור בנם שיגדל בתורה השיב: תלמד עם הבן שלך אז הוא יגדל תלמיד חכם.

ברך אחד על בתו שתהיה בת תלמיד חכם, ושאלו מאן דהוא, הרי הלה כבר תלמיד חכם איך שייך שיחול הברכה. ענה רבינו לתלמיד חכם אין שיעור.

הביאו לרבינו יהודי יקר ואמרו שעוזר הרבה לאנשים ובעל צדקה גדול, פתח רבינו ב"ב ט' ב' והראה לו "כל הרוףף אחר צדקה הקב"ה ממציא לו מעות ועושה בהן צדקה".

רבינו ברך רופאים, שיהיה להם עבודה רק ליולדות.

אחד שעובר בדיקות, ביקש, ברכה שלא ימצאו כלום בבדיקות, אמר רבינו לא כך אומרים שלא ימצאו זה לא טוב, אם יש צריך למצוא, אלא נברך שלא יהיה כלום.

אחד שלח מכתב וביקש ברכה. רבינו כתב לו "ה' ירחם", שאלו לרבינו למה תמיד כותב ברכה והצלחה, ופה כתב ה' ירחם, אמר רבינו מפני שכתב על בחור שהתדרדר רוחנית ובה צריך לברך ה' ירחם.

הנזהר מלשקר יתקיימו כל ברכותיו, דכמו שהוא נזהר שלא ישקר גם מן השמים שומרים שכל מה שיאמר יהיה אמת, ויתקיים. (אורחות יושר)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושר"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 187 • ויחי תשע"ח

ויאמר ליוסף הנה אביך חולה ויקח את שני בניו עמו... ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על המטה (מח, א-ב)

בקור חולים – התיחסות לבכי של תינוק

ההתיחסות לבכי של תינוק, יש לעיין אם התינוק נחשב כמו אדם שאינו יכול לעזור לעצמו, וטיפול בתינוק להרגיעו וכיוצ"ב
הוא כמו טיפול בחולה, או דחשיב כמו אדם שמתייגע לפרנסתו כדי להשיג את מבוקשו ע"י בכיו. ונפק"מ במקום שאי אפשר
לסייע לו על עצם הצורך שלו, אם צריך להרגיעו וכדו' כמו בחולה.

ועיין בחובת הלבבות (שער הבחינה פרק ה') שכתב, בענין בכייתו כי הילד יש לו תועלת בה, כפי מה שאמרו חכמי הרופאים
כי במוחי הילדים ליחה כשהיא נשארת על ענינה מחדשת עליהם חידושים רעים, והבכי מתוך הליחה ההיא ממחוחיהם וינצלו
מרעת מאורעיה, עכ"ל. והיינו שלתינוק עצמו זה טוב שבוכה. כמו שכתב החובות הלבבות, אבל הנידון כאן היאך היא
ההתיחסות שלנו אליו.

ונראה דהכל לפי הענין, דישנם אופנים שצריך להתייחס לבכי של התינוק, וישנם אופנים שיש להמנע מלהתייחס לצורך
חינוכו והרגלתו וכיוצ"ב. אמנם לאמץ בתור שיטה קבועה להשאיר את התינוק בוכה, אמר על זה הגאון ר' מאיר קרליץ
זללה"ה דאין זה אלא אכזריות [והרגעתו מן הבכי הוא כגדר ביקור חולים].

בחרבי ובקשתי (מח, כב)

בצלותי ובבעותי (תרגום אונקלוס)

צריך שיהיה לו כוונה בתפלתו

בשו"ע (סי' ט"ז, ח) כתב ויחשוב כאלו שכינה כנגדו. במסכת ברכות (לא, א) ת"ר המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים, אבא
שאל אומר סימן לדבר תכין לבם תקשיב אונך [אם תכין לבם, אז תקשיב אונך, רש"י]. וברמב"ם הלכות תפלה (פ"ד ה"א) כ',
חמשה דברים מעכבין את התפילה אע"פ שהגיע זמנה, טהרת הידים וכיסוי הערוה, וטהרת מקום התפלה, ודברים החופזים
אותו וכוונת הלב. ושם (בהלכה ט"ו) כוונת הלב כיצד, כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפילה, ואם התפלל בלא כוונה חוזר
ומתפלל בכוונה וכו', עי"ש.

וז"ל הטור, מחשבתו כיצד, דתניא המתפלל צריך שיכוין לבו שנא' תהילים (י, יז) תכין לבם תקשיב אונך, פירוש שיכוין פירוש
המילות שמוציא בשפתיו ויחשוב כאילו שכינה כנגדו שנא' (שם טז, ח) שויתי ד' לגדי תמיד, ויעיר הכוונה ויסיר כל
המחשבות הטורדות אותו עד שישאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו. ויחשוב כאילו היה מדבר לפני מלך בשר ודם שהיום
כאן ולמחר בקבר היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל, קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שצריך לכוין אף
מחשבתו כי כלפיו המחשבה כדיבור כי כל המחשבות הוא חוקר וכו', עי"ש.

ובמס' תענית (ב, א) אמרו, ולעבדו בכל לבבכם (דברים יא) איזהו עבודה שהיא בלב הוא אומר זה תפילה. ובמס' ר"ה (יח, א)
אמרו, שנים שעלו למטה ודינן שוה, וכן שנים שעלו לגרדום לדין ודינן שוה זה ירד זה לא ירד, זה ניצל זה לא ניצל, מפני מה

זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל, זה התפלל תפילה שלימה נענה, וזה לא התפלל תפילה שלימה לא נענה, ופרש"י, תפילה שלימה, נתכוין, עכ"ל.

וצ"ע הרי שניהם בסכנת חיים גמורה, והאיך אפשר הוא לא התפלל תפילה שלימה ולא נתכוין.

וי"ל שבאמת אם האדם יודע וירגיש שהתפילה שלו, זוהי ההצלה שלו, הרי אין הוא מכוין כונה שלימה בתפלתו, וסומך שממילא הענינים יסתדרו, או גם מפני שהוא מתייחס מההצלה, או שסומך על הרופאים, או שמדמה שד' יתן את מבקשו גם בלי שיכוין כראוי בתפלתו. ובגמ' שבת (ק"ח, ב) אמרו תיתי לי דקיימית עיון תפילה, ופירשו התוס' עיון תפילה, בכוונת הלב, ובמס' ב"ב (קס"ד, ב) אמר רב עמרם אמר רב, שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום, הרהור עבירה ועיון תפילה ולשון הרע. וכתבו התוס' דלמה אינו ניצול בכל יום הרי הרבה בני אדם אינם מצפים מתי יבוא תפילתם שאינם מכוונים כל כך שיצפו לתפלתם, ופירשו ונראה לרבי, דעיון תפילה שהוא רע שאינם מכוונים תפלתם כדאמרינן (שבת קכז.) באלו דברים שאדם אוכל פירותיהם וכו' ועיון תפילה, ומזה אין אדם ניצול בכל יום, שאין שום אדם יכול לכוין בתפלתו היטב וכו' עיי"ש. רואים מדברי התוס' הללו את הקושי לכוין מתחילת התפילה ועד סופה בכוונה גמורה עד שאמרו שאין אדם ניצול מהם בכל יום.

ויסוד הדברים שכאשר הידיעה והאמונה שהקב"ה רופא כל בשר ובידו להחיות ולהמית ורק ממנו הוא הישועה, הרי הוא מבקש באמונה שלמה שיודע שרק בידו ית' לרפאות את עצמו, וזה עצמו הזכות והסיבה לקבל את מבקשו, אבל כשחסר לו האמונה הזו שההצלה הוא רק ביד ד' והוא ניגש להתפלל שלבו בל עמו, זה עצמו יכול לעורר גם קטגוריה.

ובמס' ברכות (לא, א) אמרו המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים שנא' תכין לבם תקשיב אזנך. ובמס' תענית (ח, א) אמרו, אין תפלתו של אדם נשמעת אא"כ משים נפשו בכפו, והיינו שמכוין בתפלתו, עיי"ש.

ובאמת כשיודעים ומאמינים למה שאמרו חז"ל (סנהדרין כב, א) המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכונה כנגדו, ובמס' ברכות (כח, ב) אמרו, כשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים, אזי קל יותר להנצל מעיון תפילה הנ"ל, ועיין בנפש החיים שכתב דברים נשגבים בעבודת התפילה וז"ל (שער ב' ס"פ י"ג) אלא העיקר בעבודת התפילה שבעת שהאדם מוציא כל תיבה מהתפילה, יצייר לו אז במחשבתו אותו התיבה באותיותיה כצורתה, ולכוין ולהוסיף על ידה כח הקדושה שיעשה פרי למעלה להרבות קדושתם ואורם, כמ"ש לעיל שלכן נקראת התפילה דברים העומדים ברומו של עולם, שכל תיבה בצורתה ממש היא העולה למעלה מעלה כל אחת למקורה ושורשה לפעול פעולות ותקונים נפלאים, וסיים שם, והיא סגולה נפלאה בדוק ומנוסה למרגילים עצמם בזה, לבטל ולהסיר מעליו בזה כל מחשבות ההבלים הטורדות ומניעות טהרת המחשבה והכוונה, וכל אשר יוסיף הרגלו בזה, יתווסף לו טהרה במחשבתו בתפילה, והיא כוונה פשוטית עכ"ל.

ובחזו"א (אגרות החזו"א ח"א, ב) כתב וז"ל, ועל כולם הקנינים, שאם לא עשה קנין לא קנה, העיקר להתרגל בזכירת האמונה שהכל בידי שמים, גם הצלחת הלימוד ועליה ביראה, וחביבין ישראל שאין צריכין שליח, וכל בר נש בכוחו למצוא טוב ע"י תפילה וד' מתאוה כביכול לתפילתן של צדיקים, התפילה היא מטה עוז ביד כל אדם, וכל שישים האדם מבטחו בו ית' כן יעלה וכן יצליח. (חוט שני)

בקברי אשר כריתי לי (נ, ה)

שאלה: מעשה ביהודי שקנה לעצמו חלקת קבר בעודו בחיים. והנה, כעבור כמה שנים נפטר האיש בשם טוב מן העולם, וכאשר חפרו אנשי החברא קדישא את החלקה לקראת הקבורה, מצאו שם מטמון עצום - יהלומים נוצצים ומטילי זהב... ככל הנראה, גנב הטמין שם את המטמון, ולא שב ליטול אותו, וכעת נתעורר ויכוח מעניין בין בני הנפטר לקברנים. בני הנפטר טענו כי המטמון שייך להם, משום שאביהם שרכש את החלקה זכה בו ב"קניין חצר", שהרי הלכה בידינו, שחצרו של אדם קונה לו (חפצי הפקר הנקלטים בתוכה), אפילו שלא מדעתו, וא"כ כבר בחייו זכה האב באוצר, ועתה שנפטר, עובר האוצר בירושה לבניו. לעומתם טענו הקברנים, כי זו לא נקראת "חצרו" של הנפטר שזוכה עבורו, וכי הוא הבעלים על האדמה הזו?!...

תשובה: שאלה זו הציע רבי יצחק זילברשטיין שליט"א לפני רבי ניסים קרליץ שליט"א, אשר השיב עליה כדלהלן: חלקת אדמה זו שייכת לקונה ראובן רק למטרה אחת, והיא להיקבר בה, ולא למטרה אחרת. ולכן הוא אינו יכול לזכות בה מדין קנין חצר, מפני שקרקע זו אינה שייכת לו לכל השימושים! (חשוך חמוד, עבודה זרה)

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

דברי חיזוק והתעוררות שנאמרו ככלות השבעה לרבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ל שטינמן זצוקללה"ה

- א -

עצרת המספד בהיכל ישיבת ארחות תורה

מרן ראש הישיבה זכרוננו לברכה, השתדל מאד-מאד להיות מזכר הרבים, וחיפש כמה שאפשר לזכות את הרבים.

זיכוי הרבים הוא דבר שאין לו שיעור, והוא זכות עצומה מאד. זיכוי הרבים שייך כשאדם חי, וגם לאחר שכבר נפטר – ידוע ומפורש בהרבה מקומות שאם יש השפעה מכוחו של הנפטר, שהשפיע בחייו על אנשים שממשיכים ועושים מעשים טובים מכוח השפעתו, כל המעשים הטובים שעושים המושפעים, הם וצאצאיהם, מה שבא מכוח המשפיע הראשון נזקף לזכותו, אפילו שהוא כבר בעולם האמת ואינו יכול לעשות כלום כמו שכתוב "במתים חפשי" (עיין שבת ל, א), אבל מה שעושים מכוח השפעתו נזקף לזכותו כאילו שהוא עושה עכשיו.

וזו גם משנה מפורשת (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, משה רבינו "זכה", היינו שהיו לו זכויות קודמות, ולכן "זיכה את הרבים". ומה הן הזכויות הקודמות שהיו לו קודם מתן תורה? **שהיה מרחם ועוזר לאחיו היהודים**, כמו שכתוב (שמות ב, יא) "וירא בסבלותם", למרות שגדל בבית פרעה, והיה כמו נכד המלך, ולא היה חסר לו כלום, יצא לראות בסבלותם של אחיו, וכמו שפירש רש"י שם "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם", וגם היה עוזר להם בעבודת פרך כדאיתא במדרש (שמות רבה א, כז).

ועוד מצינו במדרש (שם ב, ב) שהיה מרחם על הצאן, כשהיה רועה את צאן יתרו חותנו, והיה חייב בשמירתו כשומר חנים או שומר שכר, פעם אחת ברח שה מן העדר, ומשה רבינו רץ אחריו, אבל השה המשיך לברוח, ולא היה יכול להשיגו, עד שנעצר השה ליד מעיין מים ושתה, והבין משה כי השה היה צמא ולכן ברח, ואמר אם כן הרי השה עיף ממרוצתו, וצריך לרחם עליו, ולקחו ונשאו על כתפיו.

וכשראה זאת הקב"ה אמר לו "יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל", ובה "זכה" משה רבינו, בזכות שהיה מרחם על הבריות, ולא רק על בני אדם אלא אפילו בעלי חיים, כמו שכתוב "ורחמיו על כל מעשיו" (עיין ב"מ פה, א), וכיוצא בזה אמרו במדרש שם על דוד המלך, שנאמר עליו (תהלים סוף פרק ע"ח) "מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו בישראל נחלתו", שהיה מתנהג עם הצאן ברחמנות, ודאג שכל אחד יקבל את מה שהוא צריך, ובזכות זה זכה לרעות ולהנהיג את כלל ישראל.

אלו היו הזכויות הקודמות של משה רבינו שבזכותן זכה לזכות את הרבים בתורה מסיני. ומאחר שזיכה את הרבים, בודאי כבר יש לו עולם הבא שאין לשער, ועם כל זה אמרו "זכות הרבים תלוי בו", היינו שכל מה שהרבים עושים מעשים טובים בזכותו, זה נחשב כמו שהוא עושה, וזיכה בזה לעוד תענוגי העולם הבא. כל המעשים הטובים שעושים כלל ישראל עד סוף כל הדורות בזכות משה רבינו, הכל נזקף לזכותו, ומקבל על זה עוד גן עדן ועולם הבא, כי עולם הבא הוא דבר שאין לו שיעור, ואין סוף לתענוגי העולם הבא, ואפילו משה רבינו שאין לשער העולם הבא שיש לו, עדיין שייך להוסיף על זה עוד ועוד.

לכן אם אנחנו רוצים לזכות את רבינו בתענוגי העולם הבא, במה אנחנו יכולים לזכות אותו? – בזה שאנחנו נהיה מושפעים ממה שהוא היה,

מהנהגתו בזיכוי הרבים, **לזכות את עצמנו!** שבזה גם כן יש זיכוי הרבים, מי שזוכה בעצמו ומושפע השפעה טובה, ממילא הוא משפיע גם על אחרים, וגם אפשר להשפיע בהשפעה ישירה, וכל מה שאנחנו נתחזק להשפיע ולעשות מעשים טובים בגלל ההתעוררות שיש לנו עכשיו, בזה אנחנו עושים את החסד הכי גדול לרבינו זצ"ל.

ונדבר על כמה פרטים הצריכים חיזוק.

הא' מה שנוגע למעשה, **זהירות בין אדם לחברו, מאד-מאד היה נזהר ומדבר על זה, להיזהר שלא תהיה קפידא משום אדם, ולא להקפיד על שום אדם**. שאחרים לא יקפידו עלי, שלא יהיה מישהו שייפגע ממני, וגם שאני לא אקפיד על אחרים, להוציא מהלב כל קפידא. זוהי זכות עצומה מאד לכל אחד ואחד, ואם נתעורר עכשיו ונקיים את זה, הרינו מזכים את רבינו בעוד תענוגי העולם הבא.

ועוד דבר, **זהירות מלשון הרע, אפילו לשון הרע שאינו מזיק לשום אדם, אבל זה לשון הרע, קבלת לשון הרע או דיבור לשון הרע**, זה דבר שקשה מאד להיזהר בו. אנו רואים שבתפילת שמונה עשרה מבקשים "נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה", וזו תפילה של אמוראים (כדאיתא בברכות י"ז) שביקשו רחמים להיכשל בלשון הרע, או על כל פנים בלשון הרע, **בלי רחמי שמים וסיעתא דשמיא אי אפשר להינצל מזה! וגם האמוראים היו זקוקים להתפלל על זה**. ובודאי שזו זכות גדולה – מי שיתעורר עכשיו להיזהר בזה.

וגם **התמדה בתורה, לא היה אצלו רגע פנוי כלל, ולא היה היסח הדעת מתורה**. הוא ידע את הש"ס על בוריו, עם התמדה בתורה. יש הרבה דרגות בהתמדה, עד כמה דבוקים בתורה בלי היסח הדעת, וכל כמה שאנחנו נתחזק בזה, אנו מזכים אותו.

ועוד דבר שאמרו חז"ל (מכות כד, א) "בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה", **חיזוק האמונה שהכל בידי שמים**, חיזוק האמונה הוא חיוב! "אנכי השם אלוהיך" זו הדיברה הראשונה מעשרת הדיברות, להאמין בהשגחה, שהכל בידי שמים, ואין דבר שאינו בידי שמים, זוהי מצוה גדולה מאד מעשרת הדיברות, וזכות גדולה מאד, **וזה היסוד לכל המעשים הטובים ולכל המידות הטובות**.

וזה גם דבר שמונע הרבה-הרבה מכשולות, כגון מידת הכעס, בדרך הטבע אדם כועס אם עושים דבר נגד רצונו, ועל ידי מידת האמונה מובן שאין סיבה לכעוס, אם יש איזה קושי שמישהו גורם לי, הרי זה מן השמים, ומה שפלוגי עושה את הקושי, אין זה סיבה לכעוס עליו, כי הקושי בין כך היה, כי כך נפסק בבית דין של מעלה שמגיע לי קושי, ובודאי יש סיבה לזה, הלוואי שהיו אלו ייסורי הצדיקים – ייסורים של אהבה, ומסתבר יותר שזה לכפרת עוונות.

אם כן זו טובה גדולה לאדם שציערו אותו, וצריך לחשוב אחרי שמן השמים נתנו לו התעוררות לתשובה, על מה הוא צריך לחזור בתשובה, מה רוצים ממנו בשמים, ומהו חטאו, יפשפש במעשיו או ימשמש במעשיו (עיין ברכות ה, עירובין יג) – זהו העיקר מה שצריך להתעורר מהצער, **ולא לחשוב על השני למה הוא מצער אותי, רק לחשוב על עצמו, מה רוצים ממני מן השמים בזה**.

לכן מצד מידת האמונה אין סיבה לכעוס, כיון שיודעים שהכל בידי שמים, ומן השמים הכל לטובת האדם, ואם יש איזה צער וקשיים, זו תוכחה מן השמים עבורו, ואין לכעוס על השני, רק צריך לחשוב על עצמו, למה נפסק עליו צער בבית דין של מעלה. **וזה מהדברים שרבינו היה מעורר רבות, על חיזוק האמונה, ועל כעס**.

עמוד 2

משיעורי וחידושי הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

הנהגות והוראות ממרן ראש הישיבה זצוק"ל

כיצד אדם יכול לעזור עליו רחמי שמים

אמרו חז"ל (מגילה דף יב ע"ב) שלכן נקרא מרדכי הצדיק בן קיש, שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו. ובשם הגר"א ז"ל (סידור אבני אליהו על השכיבונ) מובא, שאמר לפרש כיצד מרדכי הקיש על שערי רחמים, עפ"י מה דאיתא בחז"ל (שבת דף קנא ע"ב) תניא רבן גמליאל ברבי אומר, ונתן לך רחמים ורחמך והרבך, כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו ומן השמים, ע"כ.

ומבאר הגר"א שני שערים הם האחד בלב השמים, והשני בלב האדם, וכשהאדם פותח שערי לבו לרחם על הבריות נפתחים שערי שמים לרחם עליו, יעו"ש.

ואמר על כך מרן ראש הישיבה זצ"ל מגיעים אנשים בעת צרה ומבקשים להתחזק בהנהגת מדה טובה שתעזור עליהם רחמים, ונפשם בשאלתם באיזו מידה להחזיק, והעצה הראויה היא שראוי להיות דבוק במדת החסד והרחמים, וזה על פי דברי הגר"א, שע"י שאדם פותח את ליבו למען הבריות נפתחים למענו שערי שמים.

וכי רוצח שצודק, לא נקרא רוצח?!

אל מרן ראש הישיבה זצ"ל נכנס יהודי, והשיח את לבו, הוא התחיל לספר על צרה שפקדה את ביתו, הוא לא גמר אם הצרה הראשונה, והחל לספר על עוד צרה, ועוד צרה, כאשר הסיפור שלו מלווה בבכי נורא, הוא מלא צרות כרמון.

הוא בא להתיעץ למה אירעו לו הצרות, ולהתברך שהצרות יעזבו אותו. השיב לו מרן ראש הישיבה זצ"ל צרות משונות כאלו, אולי פעם פגעת במישהו? לא, השיב, מעולם לא פגעתי באדם, מרן ראש הישיבה שאל אותו פעם שניה ושלישית, והוא בשלו, מעולם לא פגע באדם.

אמר לו ראש הישיבה, שב כמה רגעים, ותנסה להזכר, הוא ישב וחשב, ופתאום אמר, הו, נזכרתי במשהו, פעם פגעתי במישהו קשות, אבל אני הייתי הצודק ... מרן ראש הישיבה שבדרך כלל הוא שלו רגוע וננוח, הרים את קולו, ואמר בכאב נורא. "ראובן ושמעון היו מסוככים, ראובן היה הצודק במאה אחוז, ומרוב צדקתו, הוציא אקדח וירה בשמעון שלא צודק, האם משום שהוא צודק, הוא לא נקרא רוצח?" פגיעה ביהודי היא שפיכות דמים, וגם אם אתה צודק, השופך דמים נקרא רוצח. שאלת למה הקב"ה מביא עליך צרות משונות כאלו, הנה התשובה, עליך לפייס את אותו אדם, והקב"ה ירחם עליך. והוסיף מרן ראש הישיבה זצ"ל בכאב, "יש היום כל כך הרבה בעיות וצרות משונות, אם אנשים יפגעו פחות בזולת, ויוותרו יותר, הם יכולים לחסוך מעצמם את כל הצרות הללו".

שיחת מרן ראש הישיבה זצוק"ל על הזכות של התושבים להקדים את השבת

בחורף תשס"ו זכתה שכונת רמת אלחנן לארח בקרבה את מרן ראש הישיבה זצ"ל, שבא להביע את הערכתו לתושבי השכונה על שקיבלו עליהם להקדים את זמן קבלת השבת ב 10- דקות, ועמדו בכך בס"ד.

מו"ר שליט"א אמר למרן ראש הישיבה זצ"ל שזה לא היה קל לאנשי הקהילה לשמור על התקנה, ולמרות זאת התחזקו בכך, ומדובר בקהל גדול של אנשים נשים וטף, שכולם מקדשים שם שמים באהבה ומקבלים את השבת בזמן שנקבע על ידי הרבנים.

מרן ראש הישיבה זצ"ל בירך את הקהל בחום רב, ואמר שראויים הם לברכה על כך ושהשבת שהיא מקור הברכה מברכת בעצמה את כל מי שנזהר בשמירתה.

בזכות כיבוד השבת אפשר לזכות לעשירות

והוסיף מרן ראש הישיבה זצ"ל הגמרא במסכת שבת (דף קט ע"א) אומרת: 'בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי, עשירים שבארץ ישראל במה הן זוכין? אמר לו בשביל שמעשרין, שנאמר עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר. שבבבל במה הן זוכין [היות ובבל אינה חייבת בתרומות ומעשרות]? אמר לו בשביל שמכבדין את התורה. ושבשאר ארצות במה הן זוכין, אמר לו בשביל שמכבדין את השבת'.

נמצא שכשיש לאדם עשירות, על-כרחך יש לזה סיבה. אין עשירות סתם! לכן הסביר רבי ישמעאל כי בארץ ישראל זכו לכך בזכות המעשר, ובבבל בשביל שמכבדין את התורה, ובשאר ארצות בזכות שמכבדין את השבת.

רואים כמה גדולה היא מצוות כיבוד השבת, שהרי יש הרבה מצוות גדולות בתורה, כמו מצות ציצית, מצות תפילין, ועוד, ובכל זאת חז"ל לא אומרים שהן מביאות לעשירות.

ואע"פ שבדרך כלל הקב"ה לא משלם שכר בעולם הזה, אלא הצדיקים מקבלים את השכר לעולם הבא, וכאן ג"כ בודאי שמקבל שכר גם בעולם הבא, אבל משמע כי אפילו שמקבל גם בעולם הבא, זוכה גם בעולם הזה לשכר גדול. עשירות מופלגת שכזו לא יכולה לבוא על האדם אלא בזכות שמכבד את השבת.

מעט שאדם מתחיל לכבד את השבת, כבר לא יהיה בגיהנום

והוסיף מרן ראש הישיבה זצ"ל ראיתי שהחפץ חיים מביא בספר 'שם עולם' (ח"א, סוף פרק ד) בשם גדול-הדור אחד, שרוצה לחדש חידוש גדול מאד.

הרי ידוע ומפורסם הוא שאדם ששמר שבת, אפילו אם יש לו ח"ו עבירות שצריך לקבל עליהם גיהנום, בשבת הוא אינו נמצא בגיהנום. ועד כמה ששמר יותר על השבת, כך מתחשבים בו בענין הגיהנום. ולמשל, אדם שהקדים לקבל את השבת שעה קודם, אזי משעה לפני שבת כבר אין לו גיהנום.

ומצטט החפץ חיים מגאון אחד חידוש גדול עוד יותר, שמהזמן שמתחיל לעסוק בצרכי שבת, ואפילו ביום שישי בבוקר, יוצא כבר מן הגיהנום.

החידוש שבכך הוא משום שבפשטות אנחנו היינו מבינים שרק הזמן הקרוב לשבת, יכול להיחשב כבר כשבת, ולכל היותר מפלג המנחה אפשר להבין שנחשב כמו שבת, אבל ביום שישי בבוקר!?

אבל הגאון ההוא אומר שאפילו בבוקר של יום שישי, כיון שהתחיל להכין צרכי שבת, כבר לא יהיה לו גיהנום. והחפץ חיים מביא את זה, ומשמע שזה דבר המתקבל על הדעת, אפילו שלא מצינו את זה בגמרא ולא במדרשים, בכל זאת מעצם העובדה שהחפץ חיים, רבן של ישראל, מביא את דבריו של אותו גאון, משמע שהם דברים נכונים.

לפי זה, אדם שיש לו עבירות, והוא צריך להיות בגיהנום, ואולי אפילו שנים עשר חודש, בכל זאת כיון שמיום שישי בבוקר החל לעסוק בצרכי שבת, לא יהיה לו גיהנום מהזמן ההוא! עד כדי כך! ולא מצאנו דבר זה בשאר מצוות, ומוכח מכאן שמצוות השבת היא מיוחדת מאוד.

רשב"י התפעל רק מאדם שמכבד את השבת

עוד הוסיף מרן ראש הישיבה זצ"ל מצינו במסכת שבת (דף לג ע"ב) שהגמרא מביאה את הסיפור עם רבי שמעון בן יוחאי שהיה במערה שנים עשרה שנה, יחד עם בנו רבי אלעזר, וכשיצאו ראו אנשים שזורעים, התפלאו כיצד מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, וכל מקום שנתנו בו עיניהם, מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם, להחריב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם. חזרו רשב"י ובנו למערה, וישבו שם שנה נוספת. והנה, לאחר מכן נחה כבר דעתו של רבי שמעון, אבל כנראה שלא לגמרי, והנה לפתע הוא רואה יהודי זקן רץ עם שתי חבילות הדסים לכבוד שבת, כדי להריח בהם.

שאל אותו רשב"י מדוע הוא זקוק לשתי חבילות, והשיב - אחת כנגד זכור ואחת כנגד שמור. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו ראה כמה מחבבין ישראל, את המצות, ואז נחה דעתם.

אם נתבונן בדבר נראה שרשב"י לא התפעל מיהודי המניח תפילין, או ממי שלובש ציצית; מה גרם לו להתפעלות? - יהודי המחבב את השבת.

כשראה את היהודי המעניק שימת לב מיוחדת לכבודה של השבת, היה זה בעיניו של רשב"י כל כך שווה-ערך עד שנחה דעתו. לפי זה, איזה אושר יש לאדם כשנותנים לו אפשרות לכבד את השבת! אושר שבאמת אי אפשר לתארו! ועוד זוכים בשל כך לעשירות מופלגות! כבוד השבת הגדול מלבד שמוסיפים להכניסה גם ללמוד הלכותיה ובענין זה של כבוד השבת, צריך להוסיף מה שכתב ה'ערוך דבש' (ח"ב דרוש ג), ודבריו מובאים בהקדמת המשנה ברורה להלכות שבת, וז"ל: 'ובפרט בענין שבת קודש אשר הזהרתי ואמרתיו כל פעם ופעם, מי שלא למד הלכות שבת על בורין פעמיים ושלוש, לא יוכל להמלט שלא יקרה לו חילול שבת, הן דאורייתא והן דרבנן, וענין שבת הוא מאוד לנו למחסה בגלות', עכ"ל.

ובאמת היה רצוי מאד ללמוד הלכות שבת, כמו שכותב ה'ערוך דבש שמי שלא למד הלכות שבת על בורין "פעמיים ושלוש", לא רק פעם אחת, אלא אפילו פעמיים ושלוש, לא יוכל להמלט שלא יקרה לו חילול שבת, הן דאורייתא והן דרבנן, אפילו איסור דאורייתא!

כבוד השבת הגדול ביותר הוא שמלבד שיקדימו להכניס את השבת, ילמדו הלכות שבת כדי לקיימה כהלכתה, ולכל הפחות פעמיים ושלוש, כמו שאומר ה'ערוך דבש, ולחזור על זה. אני רואה שהיהודים כאן רוצים מאד לכבד את השבת, ואשרי חלקכם! והקב"ה יעזור שתראו להוסיף עוד, ולעשות כמו שה'ערוך דבש אומר שכל אחד ישתדל ללמוד הלכות שבת. כי יש בהלכות שבת ענינים קשים מאד, ולמשל הלכות בורר, הרי כמעט כל דבר קשור לענין של ברירה, ואם אדם לא לומד הלכות בורר - קרוב מאד שיכשל, ויש עוד הרבה דברים שאפשר להכשל בהם, ואם לא ילמד - לא יידע. וממילא זה דבר גדול מאד, שכל אחד ישתדל ללמוד הלכות שבת, ואפילו אם למד כבר שלוש פעמים, יכול ללמוד פעם רביעית וחמישית, כי אם היערוך דבש אומר פעמיים-שלוש, אפשר גם ארבע וחמש פעמים. ואין הכוונה ללמוד כל היום רק הלכות שבת, אלא להקצות בכל יום אפילו רק עשרה רגעים או רבע שעה ללימוד הלכות שבת.

והרי חז"ל אומרים אם שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלים, ממילא יכול להיות שעל ידי כך נזכה. אני לא יודע אם נזכה כ"כ מהר שיהיה שתי שבתות בכל כלל ישראל, אבל אפילו אם חלק גדול מכלל ישראל ישמרו שבת, על ידי שילמדו את הלכותיה כראוי, בודאי שתהיה בזה תועלת גדולה לקרב את הגאולה האמיתית.

לזכרו ולעילוי נשמתו של הרב הדומה למלאך ה' רבנו הגדול מרן הגרא"ל שטיינמן
צוקללה"ה שהיתה כל מסכת חיי דוגמא ומופת לחיים של עמלה של תורה ויגיעתה.

שיחה מהגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

לפרשת ויחי

וירא מנוחה כי טוב - ויט שכמו לסבול

אביעה לכם רוחי אודיעה דברי אתכם

התורה, ורק ע"י שממית את עצמיותו הטבעית ומשקיע את כוחו בעסק התורה, זוכה שתתקיים התורה בידו. ולפיכך עיקר קניינו בתורה מגיע ע"י שעוסק בתורה בלילה, שזמן הלילה הוא הזמן שמצד טבע האדם הינו מוכן למנוחה ולהבראת גופו, וכאשר הוא מבטל מעצמו את המנוחה ואינו נותן שינה לעיניו אלא עוסק בתורה, הוא ממית את החיים הטבעיים, ומחבר את עצמו לחיים רוחניים של חיי תורה.

וזהו הענין שאין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה, כי ההשגה של האדם בתורה היא לפי עמלו בתורה, וכלשון חז"ל "יגיעת ומצאת תאמין", ולימוד התורה בלילה הוא הביטוי היותר חזק של עמל התורה, שבזמן של מנוחה אינו נותן שינה לעיניו וממית עצמו בעמל התורה, ואז הוא זוכה להשגה היותר גדולה בתורה, ולכן אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה.

ונבאר המשך ברכת יעקב ליששכר בפסוק 'וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד'. ועיין במד"ר (פר' צ"ח, סי' י"ב) שמפרש הפסוק, ד'מנוחה כי טוב' ו'הארץ כי נעמה' קאי על התורה, וז"ל: "וירא מנוחה כי טוב - זו התורה, שנאמר 'כי לקח טוב נתתי לכם'. ואת הארץ כי נעמה - זו התורה, שנא' 'ארוכה מארץ וגו'".

וביאור דברי המדרש מצאנו בדברי הגר"א באדרת אליהו בפר' וזאת הברכה לג, יח: "וכן מצינו באביו שנא' וירא מנוחה כי טוב ופירוש 'מנוחה כי טוב' זו תורה שבכתב, ואת ארץ כי נעמה' זו תורה שבע"פ שמסורה לבני אדם כמו שאומרים 'וחיי עולם נטע בתוכנו', ועליהם נא' 'מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד'. ומבואר בדבריו, ד'מנוחה' אזיל על תורה שבכתב ו'את הארץ כי נעמה' אזיל על תורה שבע"פ שנקראת ארץ כמו דכתיב 'וחיי עולם נטע בתוכנו'. ומקורו בדברי הזוה"ק בפרשת ויחי רמב, ב: "תא חזי מה כתיב 'וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עובד', וירא מנוחה כי טוב - דא תורה שבכתב, ואת הארץ כי נעמה - דא תורה שבע"פ, 'ויט שכמו לסבל' למסבל עולא דאורייתא ולדבקה בה יומי ולילי, 'ויהי למס עובד' למהוי פלח לקודשא בריך הוא

עה"פ "יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתיים" פירש"י "יששכר חמור גרם - חמור בעל עצמות, סובל עול תורה כחמור חזק שמטעינין אותו משאוי כבד. רובץ בין המשפתיים - כחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית, וכשהוא רוצה לנוח רובץ לו בין התחומין בתחומי העיירות שמוליך שם פרקמטיא". והיינו שכחמור הזה אשר סובל את העול עליו להוליכו ביום ובלילה, כן הוא אצל יששכר בעול התורה, שסובל על עצמו את עול התורה ביום ובלילה. ומבואר כי מלבד המעלה במה שנושא על עצמו עול כבד, יש מעלה נוספת במה שהוא נושא ביום ובלילה. וצ"ב משמעות העניין שהדגיש רש"י מה שהוא סובל על עצמו את עול התורה ביום ובלילה.

ובהמשך הפסוק שם "וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד". וצ"ב, כיצד ע"י שראה שהמנוחה היא טוב בא לידי ויט שכמו לסבל, והרי איפכא מסתברא שאם המנוחה היא טוב ראוי לחיות במנוחה ולא לתת שכמו לסבל.

והנה בעניין מעלת לימוד התורה בלילה מצאנו בדברי הרמב"ם בהל' ת"ת פ"ג, הל"ג: "אף על פי שמצווה ללמוד ביום ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה וכו'. וצ"ב מה היא העדיפות המיוחדת של עסק התורה בלילה.

והנראה בביאור הדברים, שהוא משום שלימוד תורה בלילה הוא הביטוי של עמל התורה וההתחברות לתורה, דהנה אחז"ל בגיטין נז, ב: "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית את עצמו עליה". וכתב הרמב"ם ת"ת ג, יב: "אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה אמרו חכמים דרך רמז זאת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים". ומבואר, דקיום התורה הוא במי שאינו לומד מתוך עידון, אלא במי שאינו נותן שינה לעיניו, והיינו שחיבור האדם אל דברי התורה אינו קיים בו בטבעו, אלא הוא צריך להתייגע על התורה מעבר לכוחו הטבעי, ולכן כל עוד שהוא מחזיק במציאות חייו הטבעית אין בכוחו להשיג את חכמת

ולא תדבקא ביה ולא תשא גרמיה בה (להתיש את כוחו מרוב עמלו בתורה, 'למס עובד' מלשון המסה והתשה - מתוך מדבש"). וצ"ב היכן מרומז בתיבות אלו ענין תורה שבכתב ותורה שבע"פ. ומה היא המשמעות במה שכתוב על התורה שבכתב 'כי טוב' ועל התורה שבע"פ 'נעמה'.

ונראה בביאור הדברים בהקדם דברי מהר"א אחי הגר"א בס' מעלות התורה בביאור משמעות ה'מנוחה', וז"ל: "כי ידוע שתכלית כל דבר נקרא מנוחה, ולכן נקראת שבת מנוחה שהיא תכלית ימי המעשה, כמ"ש באלשיך". והיינו כי מנוחת האדם היא היותו עומד במקום שלימותו, ולכן רק כאשר האדם מגיע לידי תכליתו הוא במנוחתו.

וזהו הענין שהתורה היא המנוחה, כיון שהתורה היא תכלית האדם, ורק ע"י השגתה מגיע האדם לתכליתו ומגיע אל המנוחה. ומה שהזכיר התורה שבכתב, כיון שהתורה שבכתב היא הכוללת את כל חלקי התורה, כמ"ש "הגר"א בכמה מקומות, ולכן היא הנקראת תכלית האדם.

ומה שהוסיף הפסוק 'ואת הארץ כי נעמה' דאזיל על תורה שבע"פ, הוא משום שערבות ומתיקות התורה היא בגילויים של תורה שבע"פ, שבתורה שבע"פ יש תמיד התחדשות שהיא המביאה את הערבות ומתיקות התורה.

וזה מבואר בדברי הגר"א בדבר אליהו איוב ג, כב: "והשמחה תהיה ע"י התחדשות חידושי תורה והתגלות עמקי סודותיה עד אין קץ, ואם היה עונג העוה"ב על בחינה אחת ועל מעמד אחד, לא היה העונג מורגש רק בתחילתו בהשגתו אותו, כמו שענינו רואות בעונג העוה"ז, שיגיע העונג והעידון אך ברגע הראשון, אבל ענין תענוג של עוה"ב יהיה נוסף בכל עת". (הובאו דבריו בסידור הגר"א בהלל). והיינו שנעימות התענוג קיימת רק מתוך התחדשות, שבזמן שהאדם טועם טעם חדש הוא מתמלא בשמחה ובתענוג.

וטעם החידוש מיוחד להשגת התורה יותר מכל ענייני העוה"ז, וכדכתיב בקהלת א, ט: "מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש". ופירש"י שם: "מה שהיה הוא שיהיה - בכל מה שהוא למד בדבר חליפי השמש אין בו חידוש, לא יראה אלא מה שהיה כבר שנברא בששת ימי בראשית, אבל ההוגה בתורה מוצא בה תמיד חידושי טעמים, כענין שנא' 'דדיה ירווך בכל עת', מה הדד הזה בכל עת שהתינוק ממשמש בו מוצא בו טעם. וכן מצינו במסכת חגיגה יד ב, שאמר רבי אליעזר בן הורקנוס דברים שלא שמעתן און במעשה מרכבה". והיינו שבכל חידושי העוה"ז אין בהם טעם חדש, שאלו החידושים הגם שהם דברים שלא היו אבל מ"מ הם תחת מערכת החיים שהיתה מכבר. ואילו חידושי התורה יוצרים מציאות חדשה ומושגי חיים

חדשים, שיוצקים תוכן חדש בחיי האדם ונותנים בחיים עצמם טעם חדש.

ולפי"ז מובן העניין שעל התורה שבע"פ נא' 'ואת הארץ כי נעמה', שזה קאי על נעימות התענוג שבחידושי התורה, שאותם משיג האדם בעמלו בעסק התורה שבע"פ.

והנה בברכות התורה אנו מבקשים 'והערב נא ה' אלוקנו את דברי תורתך בפנינו', וכבוקשה זו לא מצאנו עוד אצל קיום שאר המצוות, אלא רק לגבי הלימוד והעסק בדברי התורה. ותוכן הענין בזה, עפ"י ממה מצאנו בחידושי רבינו אברהם מן ההר נדרים מח, א: "דלא שייך טעמא דמצוות לאו להינות אלא במצוה שהיא תלויה במעשה... אבל מצוות לימוד שהוא ענין ציור הלב וידיעת האמת עיקר הציור הוא כדי לצייר האמת ולהתענג ולהינות במדע לשמח לבבו ושכלו, כדכתיב 'פקודי ה' ישרים משמחי לב... הלכך לא שייך למימר במצוות תלמוד דלא ניתן להינות שעיקר מצוותו היא ההנאה והתענוג במה שמשיג ומבין בתלמודו". וכבר האריך בדברים הגאון בעל האגלי טל בהקדמתו.

ונראה דזהו הענין שאנו מבקשים על ערבות בתורה יותר מכל שאר הדברים, כי רק ע"י הערבות בתורה יש את החיבור לתורה, שהחיבור לתורה הוא בציור הלב וידיעת האמת וזה רק ע"י ההנאה והתענוג במה שמשיג ומבין בתלמודו.

ולפי"ז מבואר הענין שכלפי תורה שבע"פ נאמר הלשון 'ואת הארץ כי נעמה', שביאר הגר"א שהוא משום שהתורה שבע"פ מסורה לבני אדם כמו שאומרים 'וחיי עולם נטע בתוכנו', דהנה כתב הגר"א באד"א במדבר כג, כא: "ותרועת מלך בו - כתרגומו, כי היא שעשוע של הקב"ה, והיא התורה וזהו שאמר תחילה 'עמו', וכאן 'בו', וכמ"ש 'וחיי עולם נטע בתוכנו'. ומבואר בדבריו, דהדרגה שחיי עולם נטע בתוכנו היינו שהתורה נטועה בתוכנו ממש, והיינו שהיא קבועה וחקוקה בתוך לבנו. והוסיף שם הגר"א דהוא מיוסד על ענין זה שהתורה היא שעשוע של הקב"ה, ונראה דהיינו דרך תורה שהיא בבחינת שעשועים שהיא ערבה ומתיישרת בלב, מתוך ציור הלב וידיעת האמת, היא התורה שבבחינת 'וחיי עולם נטע בתוכנו', שהיא חקוקה בתוך לבנו, ולכן הלשון בתורה שבע"פ 'ואת הארץ כי נעמה', שהיא תורה שבע"פ שהיא בארץ שהיא מסורה לבני האדם וחקוקה בלבם, וזה ע"י שהיא בבחינת 'נעמה', דהיינו מתיקות התורה וערבותה שמביאה ציור הלב וידיעת האמת.

ולפי"ז מבואר הפסוק 'וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה' בדרכו של הגר"א, דמנוחה היינו התורה כיון שהיא תכלית האדם, וזהו 'וירא מנוחה כי טוב', דהיינו שראה והכיר כי תכליתו האמיתית היא התורה שבכתב, ואת הארץ כי נעמה שראה והכיר שהתורה אינה רק בבחינת

טוב, אלא גם בבחינת נעים, ואדרבה ערבות התורה היא המביאה את האדם לציור הלב וידיעת האמת, והיא הנעימות האמיתית בחיי האדם שבישראל, על כן 'ויט שכמו לסבול', שקיבל על עצמו את עול התורה, דרך מתוך עמל התורה מגיע האדם לידי תכליתו ורק מתוך העמל והיגיעה הוא מגיע לערבות ומתיקות התורה ע"י מה שמתחדש לו ההשגות בתורה כדך הזה שבכל עת שהתינוק ממשמש בו מוצא בו טעם.

ועיין במדרש תהלים קיט: "מה אהבתי תורתך וגו' - אמר שלמה אילת אהבים וגו'. אילת אהבים היא התורה... ולכן אמר דוד, אני אוהבה, שנאמר 'מה אהבתי תורתך' וגו', כל מי שאוהב את התורה, אינו אוהב אלא חיים... לכך נאמר 'מה אהבתי תורתך' וגו', אני הולך למרחץ, והיא עמי, אני ישן, והיא עמי, כשם שצויתני 'והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו', כתיב 'בהתהלךך תנחה', לא הנחתי אותה כל עיקר, לפי שלא הנחתי לא היתה עלי משוי אלא זמירות, וכן הוא אומר 'זמירות היו לי חקיק'". ומבואר דרך מחמת שלא הניח דוד את התורה לא היתה עליו משוי אלא זמירות, ולכן רק מתוך עמל התורה יומם ולילה יכול הוא להגיע לדרגה של 'ויט שכמו לסבול' לקבל עליו עול תורה, דמתוך שאינו מניח את התורה הוא מוצא בה תענוג וערבות ואין קבלת עול תורה כמשוי אלא כזמירות.

והנה יעויין בדברי הגר"א במשלי כב, כג: "עד מתי פתים תאהבו פתי וליצים לצון חמדו וכסילים ישנאו דעת", שג' עניינים יש אשר הם המרחקים את האדם מהתורה, והם, פיתוי האדם לילך אחר תאוותיו, תשוקתו לדבר בדברים בטלים, וקושי הלימוד שאינו משיג את תלמודו, וזקוק לטרוח ולהשקיע עמל רב. וז"ל הגר"א שם: "שבני אדם המתרחקין עצמן מן התורה הוא מחמת ג' עניינים, א' מחמת שנתפתו ביצרם לילך אחר תאוות עוה"ז וסוברים שזהו בעצם טוב ויהיה זה כמו"כ לעולם, והב' מחמת שחפצים לדבר בדברים בטלים אף שאין בזה הנאת העוה"ז מ"מ הוא מתוק אצלם, והג' מחמת שתלמודם קשה עליהם ורוצים שיהיה בא מעצמו בלי טורח, וכשרואין שאין התורה בא לידם עוזבין אותה כי אין רואין את מתיקותה. וז"ש 'עד מתי פתים' הם ההולכים אחרי פיתוי יצרם לרדוף אחר תאוות העוה"ז, 'תאהבו פתי', תיהיו נוחין להתפתות. ו'ליצים' הוא נגד כת השניה שהן היושבי קרנות. 'לצון חמדו להן', כי בזה אין להם אף הנאת הגוף, רק שהם חמדו את הלצון מחמת שהיא עבירה גדולה. ו'כסילים ישנאו דעת', הוא נגד כת השלישית שאינם חפצים לטרוח ולידע את התורה, הן נקראים כסילים כי הכסיל הוא היפך היודע. והן שלושה דרגין מלמטה למעלה".

וע"ז אומר הפסוק שם (כ"ד), כי העצה להינצל מכל אלו המפריעים היא ע"י ש"תשובו לתוכחתי הנה אביעה לכם רוחי אודיעה דברי אתכם", ומבואר בגר"א שם, שבזה כלל ג' עצות שבאות כנגד אלו הג' דברים שמסירים ליבו מהתורה. וז"ל הגר"א שם, 'תשובו לתוכחתי', הוא נגד שלושת הנזכרים לעיל אומר לכ"א רפואתו, נגד המפלותם ביצרם לילך אחר תאוות עולם הזה אומר, 'תשובו לתוכחתי', שרפואתם לשבר תאוותם ויצרם בדברי תוכחה ומוסר, וממילא תישבר תאוותם וכו'. 'הנה אביעה לכם רוחי', נגד הבעלי לצון ויושבי קרנות, שאין להם תאוות העוה"ז אלא הלצון חמדו להם, כי רוחם לא נחה ולא שקטה עד שידברו דברי הלצון, ומזה להם נחת רוח. והטעם מפני שבכל דבר שאדם עושה נותנים לו רוח ממרום, והוא המסייע אותו לעשות עוד דברים כאלה, וזה הרוח אינו נח ואינו שקט עד שעושה עוד דברים כאלה, והוא נהנה מהם, ומזה יש לו נחת רוח, הן בדבר מצוה או בדבר עבירה, וזהו עבירה גוררת עבירה ומצוה גוררת מצוה. וכל דבר עבירה שהיא גדולה גם הרוח הבאה ממנה היא גדולה ומתאוה עוד יותר לעבירה. וכן בדבר מצוה גדולה וכו'. וידוע שמצוה הגדולה מכל המצוות היא לימוד התורה, ולהיפך דברים בטלים וליצנות יותר מכל העבירות, אף שאין בזה הנאת עוה"ז, אך מחמת שהרוח הטומאה גדולה עד מאוד והיא כמעין הנובע, היפך התורה שהיא כמעין הנובע. לזה אומר וכו', 'הנה אביע לכם רוחי', ואז יהיה לכם על ידי רוח הקודש הנאה גדולה כמעין הנובע, ובודאי יהיה הנאה יותר גדולה מזה, כי התורה כנגד כולם, והנאת רוח הקודש גדולה מרוח הטומאה מפני שזהו הנאה אמיתית. 'אודיע דברי אתכם', הוא נגד כת השלישית, שהם הכסילים אשר ישנאו את התורה מחמת חסרון הבנה, להן אומר אודיעה דברי אתכם ותראו מתיקותה ותאהבו אותה'.

ומבואר כי דרך המלחמה באלו המכשולים המסירים את האדם מהתורה, הוא ע"י שיכיר האדם את מעלתו ואת מתיקות חיי התורה, שע"י שיכיר בתכליתו מכח זה יבוא לייסר את עצמו בדברי תוכחה, 'לחשב שכר עברה כנגד הפסדה והפסד מצוה כנגד שכרה', וע"ז יימנע מלהימשך ומלהיתפתות אחר תאוות גופו. ומכח מה שיכיר בטעם התורה ובמתיקות האמיתית שבחיים הרוחניים, ע"ז יצליח לגבור על כח הטומאה שמסירו לעסוק בדברים בטלים ולמצוא בהם את סיפוקו. שכאשר יכיר בסיפוק המגיעו על ידי עסק התורה לא יהיו עוד הדברים הבטלים מתוקים אצלו, אלא מרים ורעים באשר הינם מפסידים ממנו את טוב החיים. וע"ז לא ינח לעצמו להיות איש עצל ובבחינת 'כסיל השונא דעת', שע"י שיכיר במתיקות התורה יאהבה ויזדרז בכל כחו להשיגה.

ומעתה נשכיל תוכן נוסף במשמעות הפסוק 'וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה' - ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד, דמשמעות לסבול איננה כפי שיש מקום לטעות ולפרש שהוא מלשון ייסורים וסבל, אלא הכוונה בזה מלשון סבילת משא, שמכח הכרתו את תכליתו ואת נעימות התורה יש בכחו להחזיק בעול התורה בלא שיהיה כורע תחת משאו.

והיינו שבאמת רק כך היא הדרך להיותו מוכן לקבל עול תורה, שרק ע"י שמכיר האדם את תכליתו ויודע מהי המנוחה האמיתית, יש בכחו להתגבר על כל מיני התאוות שאליהם מושכו גופו. ורק ע"י שיוודע 'את הארץ כי נעמה' ומכיר במתיקות התורה, ע"ז יש בכחו להשקיע את עצמו בעסק התורה ברציפות בלא שיהיה מפנה ליבו לבטלה, ולהשקיע את כל כוחו בלימוד התורה בלא שתהיה העצלות שולטת בו ומונעת אותו מלהמית את עצמו עליה. ועל כן נתייחדו ברכות התורה בכך שבתוך הברכה אנו מבקשים 'והערב נא וכו', לפי שהטעם והעריבות שבדברי התורה הינם צורך הכרחי בשביל שתהיה בידו את היכולת לעסוק בתורה כראוי.

וע"ז הוסיף הגר"א עוד, 'והן ג"כ מלמטה ללמעלה וכו', מתחילה תשובו לתוכחתו שהוא לקחת לעצמו מוסר ואח"כ יתן ה' סייעתא דשמיא'. וכלומר שאף כאשר רואה בתחילה שהוא איננו מצליח להשיג ולהבין את הטעם הערב שבדברי התורה, מ"מ אל ירפו ידיו מהשגתה, שע"י שבתחילה 'תשובו לתוכחתו' - שיכיר את תכלית האדם ואת מעלתו, ומכח זה יסיר את עצמו מלהשתייך ומלהימשך אחר תאוות הגוף, ע"ז יזכה לסייעתא דשמיא להשיג את ההשגה האמיתית בתורה, לזכות לערבות התורה ולמתיקותה.

ובהיותנו זוכים כל הימים לעמול בעסק התורה, שומה עלינו לידע את חומרת הקלקול שבדברים בטלים וכמבואר בדברי הגר"א ה"ל. והגר"ב ד' בס' ברכ"ש עמ"ס קדושין (ס' כ"ז אות ה') כותב בזה תוספת דברים, בגודל התביעה על האדם שלא להפנות ליבו לבטלה, וז"ל שם, 'יש ביטול תורה ע"י שאינו לומד, ויש ביטול תורה ע"י שיושב ומסיר מליבו, כמו דברים בטלים וליצנות, וע"ז נא' 'ודברת בס' ולא בדברים בטלים, מהו שהזהיר על דברים בטלים וכי זוטא הוא שאינו לומד בשעת מעשה, אלא דבא לומר דהדברים בטלים המה בעצמם הסרת התורה מן הלב ויש בזה ביטול תורה בידיים, ולא בשב ואל תעשה אלא בידיים ממש'. וע"ש שהעלה מחמת כן נפ"מ למעשה, 'ונפ"מ בין ביטול תורה זה ובין ביטול תורה דשוא"ת, אם יתנו לאחד שכר על דברים בטלים וליצנות לא יהיה ע"ז ההיתר דאומנות, משום דאינו היתר לביטול תורה אלא דאומנות א"ז ביטול תורה, וכו', ע"ש.

והיינו שכל תכלית התורה היא לקבוע את התורה בתוך לבו, וע"ז יתרומם האדם

למציאות חיים של תורה, וע"י עסוקו בדברים בטלים הוא עוקר את התורה מלבו ומאבד מעצמו את רוממות חיי התורה, ואשר על כן בעבור שלא נהיה יגיעים לריק חלילה, יש עלינו להעמיד לפנינו תמיד את ההכרה במתיקות חיי התורה ולדעת 'את הארץ כי נעמה', וזה רק ע"י שלא נפנה לבנו לבטלה ולדברי ליצנות המאבדים את מתיקות התורה, וכלשון הגר"א במשלי שם, שע"י דברים בטלים וליצנות הוא מקבל חשק וערבות לדברים זולים ומאבד את ערבות התורה, ולא נגרום להסיר את התורה מתוך לבנו ולאבד את המדרגה של 'וחיי עולם נטע בתוכנו', ובזה נזכה להיות שקועים בעסק התורה כראוי.

הפסוק אומר במשלי כ, א: "לץ היין המה שכר וכל שגה בו לא יחכם". ופירש הגר"א שם, 'כי רוב ליצנות הוא כאשר ישבו לשתות יין, וזהו לץ היין שרודף אחר היין וכו'. לא יחכם כמ"ש יביע שמן רוקח, למה נמשלו ד"ת לשמן מה שמן כשנכנס בו מעט מים יוצא השמן, כן ד"ת משנכנס בהם מעט ליצנות יאבד תורה הרבה, וזהו לא יחכם'. והיינו כי גנות השיכרות כגנות דברים בטלים וליצנות, שמאבדים ממנו תורה הרבה ומסירים מהאדם את מעלתו. וביאור הדברים הוא, דכשם שע"י השיכרות הוא מסיר מעצמו את שלטון הדעת, ומאבד מעצמו את כל כבודו ויקרו, כן הדבר ממש ע"י שעוסק בדברים בטלים, שע"ז הוא מסיר מעצמו את תוכן החיים, ומאבד את כל משמעות מעלתו.

בגמ' בעירובין (נ"ד, א') איתא 'אמר רב אמי מאי דכתיב 'כי נעים כי תשמרם בבטן יכנו יחדו על שפתך', אימתי דברי תורה נעימים בזמן שתשמרם בבטן וכו'. והיינו שנעימות התורה באה לאדם רק ע"י שהוא שומר את הדברים בקרבו, ודואג לבלתי תופסד ממנו המעלה שנסכו הדברי תורה - בו, בעצמו.

וע"ז אנו מבקשים בכל יום 'ותרגילנו בתורתך', שמתוכן הבקשה הזאת שאנו מבקשים שיהיו הד"ת ערבים ונעימים אצלנו עד שמתוך כך נהיה רגילים בהם. וכמבואר בפירוש שיח יצחק על ברכת המעביר שינה (הובאו דבריו בסידור הגר"א) 'כי נפש הישראלי יש לה בעצם רצון ותשוקה ללמוד התורה, רק החיסרון הוא מה שמרגיל בעצמו לדברים הפכיים, וכעניין שאמרו רז"ל (ירושלמי ברכות ס', ה'), 'אם תעזבני יום יומיים אעזבך', וכמש"כ הגר"א ז"ל כי כאשר מרגיל אדם עצמו בדברים בטלים וליצנות בא לו תשוקה עזה לזה אשר לא ימוש ממנה. ולהיפך מי שרגיל בלימוד התורה משיג לזה תשוקה עצומה וחשק נפלא, ועל כן אנו מבקשים 'שתרגילנו בתורתך', שבזה נהיה זוכים לעמול בתורה באופן הנכון, ויהיה תלמודנו מתקיים בידנו מתוך נעימות ומתיקות התורה, וכלשון הפסוק 'כי נעים כי תשמרם בבטןך'.

תורת ראשי הישיבות

יו"ל לע"נ מדרן ראש הישיבה הגר"א ל שטיינמן זצוק"ל | גיליון מס' 1

הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א
ראש ישיבת עטרת שלמה

במצרים, מלבד הענין ליקבר עם אבותיו, ועל כן היה שבועה מיוחדת על ענין זה שלא יקברו במצרים.

ולפי"ז יש לבאר עוד דהנה בפסוק ל' כתיב ושכבתי עם אבותי וקברתני בקבורתם וגו', והיינו דמצווהו דבשעת מיתתו יקברו בקבורת אבותיו, כמבואר ברש"י שם. וצ"ע אמאי נקט דשכבתי עם אבותי רק השתא, ולא קודם בפסוק כ"ט כשציווהו בציווי דאל נא תקברני במצרים. ולפי המבואר דשתי שבועות איכא הכא, י"ל דדווקא לענין השבועה שיקברו עם אבותיו, אמר דמצווהו בעת מותו, דכאשר שכבתי עם אבותי אז נשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם, אבל לענין השבועה שלא יקברנו במצרים, זה שבועה לעולם ולא רק בעת מיתתו, וע"כ כאשר פתח בשבועה זו לא פירש דהיא בעת אשר שכבתי עם אבותי.

והנה בפסוקים מפורש השבועה ב' פעמים, דבפסוק כ"ט אמר תחילה שם נא ידך תחת ירכי, ופירש"י והשבע. ולהלן בפסוק ל"א אחר שאמר יוסף אנכי אעשה כדברך, כתיב ויאמר השבעה לי וישבע לו.

ובפשוטו י"ל בזה, דבתחילה ביקש יעקב מיוסף שם נא ידך תחת ירכי והשבע, ויוסף השיב אנכי אעשה כדברך, ואיני צריך לישבע, והטעם דא"צ לישבע משום דבלא"ה הרי הוא מחוייב בכיבוד אב. או משום דשבועה אינה חלה ע"ד מצוה דמושבע ועומד בהר סיני, וכיון שקיימו את התורה, ממילא לא חילל השבועה, או אפשר מטעמא דב"נ מצווה על כיבוד אב לשיטת ר"ח, והרי זכות זו עמדה לעשיו שקיים כיבוד אב. ויעקב חזר ואמר לו השבעה לי,

ויקברו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף וגו' שם נא ידך תחת ירכי וגו'

אל נא תקברני במצרים ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם.

(מ"ז, כ"ט-ל"א)

הנה סדר הדברים צ"ב, דבתחילה אמר 'אל נא תקברני במצרים' ורק אח"כ אמר 'ושכבתי עם אבותי וקברתני בקבורתם', והרי טפי היה נכון לומר בתחילה ושכבתי עם אבותי שזהו התכלית, ואח"כ להוסיף ע"ז איסור דאל נא תקברני במצרים.

ונראה בזה שהיה כאן שתי שבועות, שבועה אחת שלא יקברוהו במצרים. ושבועה נוספת לקברו עם אבותיו.

והא דהשביעו שבועה מיוחדת שלא לקברו במצרים, ולא סגי בשבועה ליקבר בא"י, דממילא לא יקברנו במצרים, נראה משום שמלבד הענין ליקבר עם אבותיו, היה גם ענין מסוים בפ"ע שלא ליקבר במצרים, וביאור הדברים הוא ע"פ דברי רש"י שכתב ג' טעמים דלא יקברנו במצרים, משום דסופה להיות עפרה כינים, ואין מתי חו"ל חיים אלא בצער גלגול מחילות, ושלא יעשוהו מצרים עבודה זרה. ואמנם טעמא דגלגול מחילות שייכא בכל מקום בחו"ל, אבל טעמא דכינים הא פשיטא דהוא דווקא במצרים, וכן טעמא דיעשוהו עבודה זרה מסתבר שהוא דווקא במצרים, שהשפיע להם ברכה שכלה הרעב, ומימי נילוס מתברכין. ולפי הנך טעמים הרי מבואר היטב שהיה ענין בזה שלא יקבר

ש'אעפ"כ ישבע לו, או מטעם דאיתא בנדרים דף ח. דנשבעין לקיים המצוה לזרוזי נפשיה. או משום דאפשר שלא יהא מחוייב מצד כיבוד אב, בגונא שלא יהא בידו, ותליא מילתא בפלוגתא דמשל אב או משל בן. ולפי"ז פירוש המקראות הוא שיוסף אמר אנכי אעשה ואי"צ שבועה ויעקב א"ל שישבע עכ"פ.

אכן להמבואר דב' שבועות היו, הא' שלא יקבר במצרים, והב' שיקברנו בא"י, י"ל דלכן השביעו שתי פעמים דשתי שבועות היו כאן, והשבועה האמורה בפסוק כ"ט הוא השבועה דאל נא תקברני במצרים. והשבועה האמורה בפסוק ל"א הוא השבועה שיקברוהו בקברי אבותיו.

ואפשר להוסיף עוד, דשבועה קמא דשים נא ידך וגו', הוה מושבע מפי עצמו. והשבועה השנית דיעקב אמר את השבועה השבעה לי, הוא מושבע מפי אחרים. ובזה מדויק היטב לישנא דקרא להלן (נ', ה') שאמר יוסף לפרעה 'אבי השביעני לאמר וגו' בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני', דעל זה שיקברנו בא"י אמר אבי השביעני, דהיינו שהיה מושבע ע"י אביו.

וראוי להתבונן כמה נצרכת הייתה שבועה זאת, שבאמת הרי רק עי"ז הסכים פרעה ליוסף לעלות ולקבור את יעקב, כדאי' בגמ', וכדפירש"י להלן (נ', ו') ויאמר פרעה עלה וקבור את אביך כאשר השביעך, ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניח לך, אבל ירא לומר עבדך על השבועה שלא יאמר א"כ אעבור על השבועה שנשבעתי לך שלא אגלה על לה"ק שאני מכיר עודף על שבעים לשון ואתה אינך מכיר בו. ומבואר דרק ע"י שהיה לו שבועה כנגד השבועה, לא היה פרעה יכול למונעו.

ויעשו לו בניו כן כאשר צום וישאו אותו בניו וגו'.

(נ', ב - י"ג)

פירש"י כאשר צום מהו אשר צום וישאו אותו בניו ולא בני בניו שכך צום אל ישא מטתי לא איש מצרי ולא אחד מבניכם שהם מבנות כנען אלא אתם, וקבע להם מקום ג' למזרח, וכן לד' רוחות, וכסדר למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן.

ביאור ענין זה שצוה יעקב שלא ישאו את מטתו בני בניו שהם מבנות כנען, וכמ"ד דבן כנענית הוא כנעני, נראה לבאר בכמה פנים.

יש לומר הטעם משום הבדלה בין קדש לחול, דהנה מטתו של יעקב אבינו היה בה קדושה, וכדחזינו שנשאווהו כסדר מסע הדגלים סביב למשכן, הרי

דמטתו היא כמשכן ה'. וכיו"ב איתא בפרקי דר"א דהאבן שהניח עליה יעקב את ראשו היא אבן השתיה. ובגמ' יומא מפורש דשם הוא מקום ארון הברית. הרי דבהנחת צדיק ראשו על האבן נתקדש עד שנעשה זה מקום ארון ושם נבנה ביהמ"ק. וכבר נתבאר בר"פ ויצא על משה"ק הטור בפירושו איך בנה יעקב מצבה באבן שהניח את ראשו עליה, הרי"ז אבן שנשתמש בה הדיוט. ונתבאר דאדרבה דדווקא ע"י שראשו הונח הוא דנעשה קדוש, דקדושתו של יעקב הוא גופא קידש את האבן, וכן הוא גם הביאור במה שמטתו של יעקב חשובה כמשכן.

וכיון שכן הרי פשוט שאסור לגוי לקרב אל המשכן, כדכתיב לא יבא בך ערל וטמא, והגויים הם ערלים וטמאים, ומשום כן היה מחיצה בביהמ"ק במקום שאסורים ליכנס.

וגוף ענין זה דאדם קדוש נחשב כמשכן, מבואר במסילת ישרים פכ"ו בביאור מדת הקדושה כתב בתו"ד כן על כל הקדוש הדבק תמיד באלוקיו דהנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן כמקדש וכמזבח. והאבות הקדושים שהיו דבוקים בהקב"ה, והן הן המרכבה, והשכינה שורה עליהם, וכמשי"כ בנפש החיים שאפי' רגע אחד לא הסיחו דעת מדבקות בקוב"ה, הרי שאין לעכו"ם לשאת את המטה, כי אסור לקרב למשכן ה'.

עוד י"ל בטעם צווי יעקב לבניו שלא ישאווהו מצרים וכנענים, משום שנשיאת המיטה הריהו חסד של אמת, וכל חסד שנעשה לאדם הוא גורם שעבוד כלפי המיטיב, וע"כ לא רצה יעקב בטובתם כדי שלא יהא משועבד להם בשום אופן.

וכן מצינו בגמ' בגיטין דף נו: בעינן רפואתו של ר' צדוק שביקש ריב"ז מהקיסר, ואיתא בחז"ל שאמר ר' צדוק לבנו ללמד את הרופא חכמה בענין חשבון ותשבורת, בתורת תשלום על רפואתו שלא יהא משועבד לו וחב לו בעד טובתו. וה"נ י"ל דיעקב לא רצה להיות מחוייב טובה לגוי.

עוד י"ל טעם בזה ע"פ הא דאיתא בגמ' בנדה דף לד. דגזרו על העכו"ם להיות כזבים שמטמאים בהיסט, והרי יעקב אבינו קיים כל התורה ואפי' מילי דרבנן, ואחז"ל שיעקב אבינו לא מת, וא"כ לא רצה שהעכו"ם יטמאוהו בהיסט בנשיאתם את המיטה.

הגליון מוקדש להצלחת:

ה. בת ע.
בתושחי

גליון קנ"ה, פ' ויחי
יב טבת ה'תשע"ה
רמת - השרון

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

החכמה תחיה בעליה

צורת בן ישיבה

1 שיחה שנאמרה בישיבת השרון
כ"ג אדר תשכ"ד. ונכתבה ע"י מי
שהיה לפניו הבחור וכיום הרב צבי
פוקס שליט"א^א

יששכר חמר גרם רבץ בין המשפטים: נראה
מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שקמו
לספל ויהי למס עבד (בראשית מט, יד-טו)
וברש"י: יששכר חמור גרם. חמור בעל עצמות,
סובל עול תורה כחמור חזק שמטעינין אותו
משא כבד:

ישיבה! כמה טוב לאדם שבגיל צעיר
זימנו לו מן השמיים שיהיה בשנים אלו בתוך
ישיבה, אין דבר הנעים מזה ואין דבר המאושר
מזה ואין דבר המשתלם מזה. החיים בישיבה
ביחס להחיים שמחוץ לכתלי הישיבה זה לא
כמו החיים ביחס למתים שאם אומרים לאדם
שיתחפך מאדם לציפור או לכל בעל חי אחר,
נקרא עדיין שהאדם כבר מת, כי ההבדל בין
חיי אדם לחיי בעל חי, זה כמו ההבדל בין
חיים ללא חיים.

כך גם ההבדל בין חיי תלמיד ישיבה ובין חיי
איש רחוב, זה לחיות או לא לחיות. בישיבה
לומדים את התורה וכתוב "ואתם הדבקים בה'
אלקיכם חיים כלכם היום"^ב הדבקים בה' הם
החיים ומי שלא דבק בה' לא נקרא חי. אם
אדם נושם ומתהלך זה לא נקרא חי. הלא גם
הבהמות חיות בצורה זו.

^א הוסיף לנו הרב פוקס שליט"א שהיה זה מחזה
לא שכח לשמוע ממו"ר זצ"ל שיחת מוסר,
שיעורים היה מוסר כל שבוע, אבל שיחות מוסר
היה מעביר פעם בשנה.

^ב דברים ד, ד

שאלו את החידושי הרי"ם למה הוא מתנגד
שילמדו ב"חדר" חכמת הדקדוק, הרי יש
מצוה לדקדק באותיות ק"ש. ויען ויאמר, הרי
זו מצוה שאיננה גדולה יותר ממצות מילה,
ויש הלכה שמתו אחיו מחמת מילה אסור
למול אח"כ את הנולדים, כדאי' בגמ' מלה
הראשון ומת וכו'.

כך גם בדקדוק, דקדק אחד ומת (פי' שיצא
לתרבות רעה), השני ג"כ למדוהו דקדוק ומת
וכו' דהיינו שהתחיל להתחבר עי"ז אל
המסכילים, האפיקורסים, ולכן לא יעסקו
בלימוד זה.

ובימינו אמרו החכמים בעלי יר"ש, שאין
שום סכנה, כי יצה"ר עוסק בשיטות אחרות.

וכן בארץ פולין וגליציה, לא לימדו תנ"ך
ב"חדר", מאותו טעם.

ובימינו אין שום סכנה ואדרבה, הרב דסלר
ה' מעודד ללימוד זה בדרך עיון המוסרי.

כן הדבר בענין מורה נבוכים. רבינו יונה
והרמ"ה ראו בו סכנה רוחנית להוגים בו, ויש
הרבה מכתבים. והרד"ק הגיץ על המורה
נבוכים, וקיבל מכתב מאחד הגדולים,
שמתחיל במילים 'יגער ה' כך השטן דוד הוא
הקטן... ובימינו כבר אין שום סכנה. אבא
שלי למד אתנו קטנים מספר מורה נבוכים.

שלא יחשוב המהדיר שאני מתנגד למה
שהוא עושה...

[ונסוף כאן מה ששמענו ממנו בע"פ
באותו עניין של לימוד נביא בעיון]

שאלתי את מו"ר זצ"ל

(ליל ט"ז טבת
תשע"ה) לאחר ערבית, מדוע אין לומדים
נביא בעיון בישיבות, שטענו לי שאפשר
להגיע מזה לכפירה. אמר מו"ר זצ"ל שכיון
שכל בחור אפי' בישיבה קטנה צריך כבר
לדעת תנ"ך, ואם אינו יודע אז אדרכא, יכול
בישיבה ללמוד כל יום פרק בנביא לכן אין
צורך ללמוד ומתרכזים בלימודים אחרים.

ושאל מה כוונתי בדיוק בלימוד בעיון,
אמרתי לדוג' מלכים א' פרק ג' ויהי שלמה
חתן את פרעה שנשא מצרית דור ראשון אפי'
שגייירה וכל הסוגיא בגמרא (שבת נ"ו) וכו',
ואמר רבנו שזה ממילא, כשלומדים האגדות
בגמ' שתמיד חשוב ללמוד אותן טוב, אז
ממילא מתעסקים בסוגיות הללו מהנביא
בעיון.

שאלו את אגרייטסי הרי"ה למה הוא
מתנגד שילמדו ב"חדר" חכמת הדקדוק,
הרי יש מצוה לדקדק באותיות ק"ש,
אין ויאמר, הרי זו מצוה שאיננה גדולה
יותר ממצות מילה, ויש הלכה שמתו אחיו
מחמת מילה אסור למול אח"כ את הנולדים,
כדאי' בגמ' מלה הראשון ומת וכו'.

2 וכן בארץ פולין וגליציה, לא לימדו תנ"ך
ב"חדר", מאותו טעם. ובימינו אין שום
סכנה ואדרבה, הרב דסלר ה' מעודד ללימוד
זה בדרך עיון המוסרי. כן הדבר בענין מורה
נבוכים. רבינו יונה והרמ"ה ראו בו סכנה
רוחנית להוגים בו, ויש הרבה מכתבים.
והרד"ק הגיץ על המורה נבוכים, וקיבל
מכתב מאחד הגדולים, שמתחיל במילים
'יגער ה' כך השטן דוד הוא הקטן... ובימינו
כבר אין שום סכנה. אבא שלי למד אתנו קטנים
מספר מורה נבוכים.

אבא שלי חשב אולי קטנים
מספר מורה נבוכים
שלא יחשוב המהדיר שאני מתנגד למה
שהוא עושה...

רב תודות לנכדו הרב דב ויסקי שליט"א על
פתקי מו"ר זצ"ל.

וסיפר לי רבנו שהיה מורה דתי בירושלים
שהאמין בחז"ל ובעצמו לא היה אפיקורוס,
ולמד נביא בעיון, אבל כל התלמידים שלו יצאו
אפיקורסים. ומדוע? כיון שכשהיה לומד איתם,
היה מקריא פסוק אחד ואז היה שואל אותם –
מה אתם חושבים וכל א' היה מביע דעתו. ורק
אז היה אומר להם מה אומר רש"י על הפסוק,
המצודות, רד"ק וכו' והם היו כבר מקובעים
בדעתם אשר הביעו. (נ.ש.)

משכימים בזמן לתפילה. בישיבה האדם פנוי מדאגות ואין דאגת פרנסה יש רק את הלימוד. ואם יש דברים המבלבלים אלו רק דאגות מלאכותיות, אבל כל אחד שנמצא כאן רוצה לנצל אותם ללמוד וחבל אם לא מנצלים אותם.

צריך לדעת שאדם זקוק לחברו בכל השטחים של העולם לא כל שכן בשטחים הרוחניים שבישיבה. כל אחד עושה את עצמו רב לכלל וזכות הרבים תלויה בו ומזכה בזה לא רק את עצמו, ולכן שכר מצווה מוכפל כפל כפליים אם הוא מכניס אורית התמדה. לפי הכלל שבידנו שאם גרמא בעבירה פטור מדיני אדם וחייב דיניי שמיים, כך גם במצווה שגרמא למצווה נחשבת לו בשמיים כמצווה. ואם אדם ח"ו מתרשל וגורם להפרעות ומבטל את הרבים או חטא הרבים תלוי בו. ז"א ביטול דקה למאה בחורים פירושו מאה דקות ביטול תורה על חשבוננו כל מילה של ביטול תורה יכולה לגרור סדר שלם של ביטול תורה לחבורה שלמה וזה לא משתלם. לא בלבד שיש לו חבילות עונותיו של עצמו, אלא שהוא לוקח אף עונות חברו, איזו חבילה כבדה על גב כפוף של בחור צעיר חבל שיקח עוד חבילות חברו על גבו משא כבד, חבל על כוחותיו הצעירים שיקח עונות חברו, כל מה שהפרט עושה משפיע על הכלל.

אנו בטוחים שאם נחדור לתוך עומק הרצון של כל אחד, אפילו אחד שחושבים אותו טיפוס שלילי זה לא נכון, כי אין טיפוס שלילי יש רק מעשים שליליים. כי עצם הבחור בישיבה זה צד חיובי כי אחרת הוא היה עווב את הישיבה ואם הוא ממשיך אז זהו רצונו ללמוד תורה. ואני חוזר ואומר שתורה נקנית בעמל וע"י העמל אפשר לעקור את הדברים השליליים שהוא רגיל בהם. בכל רגע מצווה האדם להתגבר ולעמול.

הגמרא במגילה^ה מסבירה שהתורה נקראת "עתה" ומביאה הגמרא מיהושע ששאל את המלאך "הלנו אתה אם לצרינו" והמלאך ענה לו "עתה באתי" כלומר על עונן ביטול תורה שלכם עכשיו באתי והרב מפונזביץ^ה [שליט"א] זצ"ל הסביר מדוע התורה נקראת "עתה" מפני שהאדם לא יוכל לומר לעצמו שעכשיו הוא טרוד בעסקים וצריך להתפנות לנסיעות ורק למחרת כשיתפנה יתחיל ללמוד במרץ ובהתמדה ולכן התורה נקראת "עתה". זאת אומרת שעכשיו תיכף שהאדם מחליט ללמוד, שישב מיד ויגש ללמוד ולא ידחה זאת למחרת, וכן אומרת המשנה: "ואל תאמר לך שאפנה אפנה, שקרא לא תפנה" עתה אין דיחוי להיות בן תורה. עכשיו מתפללים מעריב כולם מתפללים בכוונה ומחר בבקר מוקדם קמים ומתפללים "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לעסוק בדברי תורה".

הוא אדם בריא בעל שרירים חזקים ויעביר את החבילה כמו נוצה, הוא יקבל את אותו המחיר. אבל במצוות השכר הוא לפי הקושי שמצווה. אם יש חולה שקשה לו להניח תפילין, והוא בכל זאת מניח על אף הייסורים, הוא יקבל יותר שכר מאשר אדם בריא שמניח תפילין.

וכן הדבר הוא לגבי הלימוד. אם יש בחור בעל כשרון שמסתכל בגמרא דקות אחדות וכבר מבין את כל הסוגיא, ולעומתו בחור פחות כשרוני שלומד פעם ואינו מבין, לומד עוד פעם וגם לא מבין, שואל את חברו ומבין קצת יותר ואח"כ שואל את הרב ורק אז הוא מבין, מוכן ששכרו של זה האחרון גדול מזה של הראשון. כך הדבר בשכר ועונש. הגמרא במנחות אומרת 'קשה עונשו של לכן יותר משל תכלת' ידוע שציצית צריכה להיות חציה מחוטים לבנים וחציה מחוטים של תכלת. ואם אדם שם רק חוטים לבנים, מקבל עונש כי ביטל את התכלת. ואם אדם שם רק חוטים של תכלת, גם הוא מקבל עונש כי ביטל את הלבן, אבל עונשו של זה שאינו שם תכלת יותר קל מפני שצריך הרבה עמל בכדי להשיג את התכלת היקר ולעומתו האדם ששם רק חוטים לבנים לא עמל כלל כדי לקיים את המצווה לכן עונשו קשה יותר.

על זה אומר ר' ישראל סלנטר, עונש ביטול תורה זה עונן חמור וביטול תורה של אמצע שבוע לעומת ביטול תורה של שבת - עונש ביטול תורה של שבת יותר חמור מפני שבשבת יש נשמה יתרה (חוץ ממה שהאדם בשבת פנוי מעסקיו), את הנשמה יתרה יש רק ליהודי וגם לא לכל יהודי יש נשמה, המושג נשמה זה לא גוף וגם לא רוח, וגם לחיות יש רוח. אלא נשמה זה דבר שאם אדם מטמא את גופו הרי נשמתו נמצאת בחוץ ואם אדם מטהר את גופו הרי נשמתו בפנים, הנשמה היא חלק אלוך ממעל, משהו מהניצוץ של קדושת הבורא, ובשבת יש נשמה יתרה וע"י זה הוא יכול להתעלות ולכן אם אחד שבשבת לא לומד עונשו גדול מפני שיש לו יותר אפשרות ללמוד. לכן זו התביעה שיש עליו.

כמו שכתוב באיוב "וַיַּעַר פָּרָא אֱדָם יֶלֶד" וּמִפְרָשִׁים שֶׁאֵדָם יוֹלֵד מֵעֵיר פָּרָא זֹאת אֹמֶרֶת שְׁקוּדָם הוּא הִיָּה עֵיר פָּרָא וְכַעַת יִהְיֶה לָאָדָם, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹן אֶת עֲצָמוֹ דְּהֵינּוּ אֶת מִידוּתוֹ. אֲנִי רֹאֶה תַלְמִידִים, שֶׁלִּפְנֵי שָׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם, הִיָּה חָסֵר לָהֶם צוּרַת הָאָדָם וְכַעַת אֲפֻשֶׁר לִרְאוֹת שֶׁהֵם הִתְחִילוּ מִקְבִּלִים אֶת צוּרַת הָאָדָם וּבִיחוד כְּשֶׁנִּמְצָאִים בִּישִׁיבָה כִּי־קָל לִלְמוֹד אִזְכָּרָה חֶבֶל שֶׁמִּתְבַּטְּלִים כָּל רֵגַע וְלֹא לומדים ולא

כתוב "הַקִּקְקָה תִּפְחֶיהָ בְּעֵלֶיהָ"^ז ושלמה המלך ע"ה התכוון לחכמת התורה וההבדל בין חיים לשאינם חיים, שהחיים יודעים שהם ימותו והמתים אינם יודעים מאומה, מסבירה הגמרא במנחות שהחיים אלו הצדיקים שאף במיתתם קרואים חיים, והמתים אלו הרשעים שאף בחייהם קרואים מתים, ואם רואים כאלה אנשים שמסתובבים ברחוב אלה רק גלמים מבשר ודם ועצמות כמו דחלילים.

לכן זו מעלה שנמצאים בישיבה לומדים תורה ומתפללים ולומדים מוסר וזה משתלם, אולם שכר זה לא בא בחינם כמו שכל דבר צריך מעשה קנין כדי להקנות, כך גם לתורה דרוש מעשה קנין. המשנה באבות אומרת שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, אנחנו לא נבוא לפרט כל פרט ופרט נאמר רק שהקניין העיקרי שכולל בתוכו את רוב הארבעים ושמונה הדברים זה "עמל", עמל עמל ושוב עמל אם כתוב שהתורה נקנית 'כשמיעת האוזן' זה עמל שצריך מאמץ שהאוזן תקשיב לשיעור וללמוד בעצמי, ואם כתוב 'בדיבור שפתיים' זה גם מאמץ שצריכים להוציא כל מילה מהפה וזה גם עמל, ואם כתוב 'במיעוט שיחה' זה גם עמל שיש הרבה נושאים חוץ מלימוד שהאדם מאד משתוקק לשוחח עליהם, ולשם כך נבראו שני מחסומים, השיניים והשפתיים, וכדי להציב שני מחסומים אלו דרוש מאמץ. 'דיבור חברים' זה גם עמל כי כדי ללמוד ולהתפלל צריך מקום קבוע.

היתה חקירה בישיבת וואלוז'ין על ת"ח גדול ומתמיד האם הוא נמצא ליד העמוד או העמוד נמצא לידו כי כל פעם מצאוהו ליד העמוד, כשבאו בבקר ראו אותו ליד העמוד וכשבאו בערב שוב ליד העמוד ואח"כ הוא נהיה לראש ישיבת סלבודקה דחברון הלא הוא ר' משה מרדכי אפשטיין זצ"ל. וכן כל הדברים שהתורה נקנית בהם הם בעמל וזה יסוד קנין התורה. מחשבה זה גם עמל מבחינה זו (אין אומר זאת, לא אגיד קיטרוג ולא אגיד האשמה) דווקא לחובשי בית המדרש ודווקא בגלל עצם היותם בישיבה ישנה תביעה מדוע יש להם רפיון בלימודיהם.

ר' ישראל סלנטר מביא את המשנה האומרת "לפוס צערא אגרא" שכר מצוות לא משלמים לפי גודל חשיבות המצווה אלא לפי הצער שהושקע במצווה. בדברים אחרים הדבר אינו כך, למשל סבל - אומרים לו שיקבל 10 ל"י בעד העברת החבילה ולא משנה אם הוא אדם חלש שבעבודה זו הוא ישקיע כל כוחו, או אם

^ה מגילה ג' ע"א
^ז אבות פ"ב מ"ד

^ט איוב יא, יב

^ז משלי ז', יב

דברי אמת

מאמרי היוזק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מרן הגר"ד יפה צצוק"ל

גיליון מס' 71 ■ יחי

פתיחה לימי השובבי"ם

עמידת יוסף בנסיון אשת פוטיפר – הסיבה לזכירתו במלכות

האר"י הקדוש גילה, שימי השובבי"ם מסוגלים במיוחד לתקן את החטאים הקשורים לענייני קדושה.

כתוב בספרים הקדושים, שבזכות שיוסף מלך על יצרו ועמד בנסיון אשת פוטיפר, אשר הסייתה אותו לחטא במושך שנה שלמה, ובמיוחד בשעה שאשת פוטיפר תפסה בבגדו והוא עמד בנסיון "ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה" – זכה למלכות. ולא זו בלבד, אלא אף זכה שכלל ישראל קרויים על שם יוסף, כי בזכות עמידתו בנסיון קיבל עם ישראל, עד סוף כל הדורות, את הכח להיות גדורים מעריות, ולעמוד בנסיונות מסוג זה.

התגברות יוסף – מעל לטבע

כתוב בחז"ל (הובא בילקוט פרשת וישב), שמטרוניתא אחת שאלה את רבי יוסי, וכי יתכן שיוסף שהיה בן שבע עשרה שנה, יצרו במלא תוקפו, ואעפ"כ עמד בנסיון? "הביא לפניו ספר בראשית, התחיל קורא מעשה ראובן ומעשה יהודה ותמר, אמר לה: ומה אלו שהיו גדולים, וברשות אביהם [ומשום כך היה להם פחות קשה לעמוד בנסיון מאשר ליוסף, ואעפ"כ], לא כסה עליהם הכתוב, יוסף שהוא קטן וברשות עצמו, על אחת כמה וכמה שלא היה הכתוב מכסה עליו!"

אומר ה'שם משמואל': חז"ל ודאי שאינם מביאים כל דבר שטות של מטרוניתא, ומה שהביאו חז"ל את שאלתה של מטרוניתא זו, משום שיש צדק בטענתה שמצד הטבע אי אפשר לעמוד בנסיון כה קשה כפי שהיה ליוסף, שהיה צעיר ויצרו במלא תוקפו.

אלא שטענתה של אותה מטרוניתא הייתה, שהיא לא הבינה שלאחר שיוסף עשה את כל אשר ביכולתו, עזר לו הקב"ה יותר ממה שיד טבעו השיגה, וכמאמר חז"ל: "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, שנאמר: 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו', ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, שנאמר, ה' לא יעזבנו בידו". – והיינו, שהקב"ה עוזר לו להתגבר על יצרו גם בדברים ש"אלמלא הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו".

וזה גם ביאור דברי המדרש בעניין קריעת ים סוף: "הים ראה וינס – מה ראה ונס, ראה אורו של יוסף". באור הדברים, שבזכות שיוסף עמד בנסיון אשת פוטיפר תוך התגברות על הטבע, זכו ישראל להצלה שלא בדרך הטבע, על ידי קריעת ים סוף תוך שידוד מערכות הטבע.

ולפי זה מבארים הספרים את דברי יוסף לאחיו: "ואתה אל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה, כי למחיה שלחני אלוהים לפניכם". ותמוה, וכי קצרה יד ה' לזון את יעקב ואחיו מבלי למכור את יוסף למצרים? ולהאמור, יוסף אומר לאחיו שהוצרך לדדל למצרים בכדי לעמוד בנסיון של אשת פוטיפר, ועל ידי זה להיות למחיה לעם ישראל – שבזכות זה יקבל עם ישראל בכל הדורות כוחות לעמוד בנסיונות אלו.

עוד יתכן לפרש על פי המדרש הנ"ל: "כי למחיה שלחני אלוהים" – להיות סיבה להצלת עם ישראל מעל לדרך הטבע, בקריעת ים סוף.

וזהו שאנו מברכים בכל יום בברכות השחר: "אוזר ישראל בגבורה" – שהקב"ה משפיע עלינו כוחות להתגבר על הטבע.

התגברות על תענוגות של טומאה – פתיחת שער לתענוגות רוחניים

והנה, אדם רוצה שהכל ילך לו בקלות, אך האמת היא שעי"ש שאדם מתגבר על יצרו אזי לא רק שבכך הוא נמנע מלעבור עבירה, אלא זוכה להתעלות לדרגה אחרת עי"צ עצם ההתגברות. בנוסף, התגברות על תענוגות של טומאה, פותחת לו שער לים של תענוגות רוחניים – תענוגות שאינם יכול להשיגם בעת היותו שקוע בטומאה. חק הוא בבריאה, שקוע בטומאה. חק הוא בבריאה, שהמוותר על תענוגות גשמיים אסורים, יזכה לחוש את המתקנות והעונג שברוחניות ובעבודת ה', וההיפך, חלילה, להיפך. ומיהו הכסיל, שמונחת לפתחו האפשרות להתענג כל חייו, מבקר ועד ערב, על כל רגע ורגע של לימוד תורה, תפילות ועבודת ה', וממיר זאת בתענוגות מדומים, החולפים כהרף עין ומשאירים בתחושת עצב וריקנות.

ובאמת, בכל יום ויום בעת שקוראים קריאת שמע, אנו מקבלים על עצמנו עול מלכות שמים, ומקבלים למסור את נפשנו כאשר הקב"ה חפץ בכך, ולמסור את כל ממוננו, אם נצטרך לכך לקיום עבודת ה'.

והקדמונים מיעצים, שבכל פעם שאנו עומדים בפני מלחמה עם היצר עלינו להתבונן, שאם היה עכשיו שעת שמד, חלילה, והיו מחייבים אותנו לעבור אפילו על עבירה דרבנן, היינו חייבים למסור עצמנו למיתה ולא לעבור, ומה כבר הקושי שעלינו להתגבר עכשיו, לעומת הקושי של מיתה!

אני עצמי מכיר כמה וכמה בחורים שהיו שקועים מאד בתהומות חטא זה, ועל ידי עמל התורה ביגיעה רבה, עלה בידם להיחלץ לגמרי מתהומות החטא, ונתעלו להיות תלמידי חכמים מובהקים וראי שמים.

כמו כן, עלינו להלהיב עצמנו להתגבר על היצר באמצעות שינון פסוקים, מאמרי חז"ל וספרי מוסר, המדברים על החומר הנורא של החטא, ועל האושר העצום הצפון למתגברים על יצרם.

חובת הזהירות מדברים הגורמים להכשל בחטא זה

והנה, הדבר הראשון שצריך לברוח הוא מדברים שמביאים להרהורי עבירה, כל אחד לפי מה שיודע בעצמו שעלול להביאו לכך, ולא ראי זה כראי זה. ובספר "יסוד יוסף" (הובא דבריו גם ב'קיצור שו"ע'), כתב כמה דברים שבכחם לגרום להכשל בחטא, ובכללם דברים שמעצמנו לא היינו חושבים שיש קשר בינם לבין חטא זה. כתוב: "אל תתן את פיך לחטוא את בשרך" – מרומז בזה שדיבור פה יכול לגרום להיכשל בחטא זה, והכוונה, לדברי לשון הרע ולדברי ניבול פה. כמו כן, גם אכילה גסה והסתכלות בנשים, עלולות לגרום להכשל בחטא.

חשוב לדעת, שישנם כשלונות שנובעים מאונס, ועל אופן של אונס לא נאמרו כל הדברים החמורים שנאמרו על עבירה זו. ברם, אם אין אנו מונעים עצמנו ללכת במקומות שמצויים בהם פריצות, ובפרט ברחוב של תקופתנו, אין זה בכלל אונס אלא נחשב כפשעיה.

דוגמא לדבר: שומר שכר [שדינו, שחייב בגנבה ואבדה ופטור על אונסין] שבאו לביתו גדודי לסטים וגזלו ממנו את הפקדון שהיה מופקד עליו, פטור מתשלומים, משום שנחשב כאנוס. מאידך, שומר שכר שהלך עם הפקדון למקום שמצויים גדודי לסטים וגזלו הלסטים את הפקדון, חייב השומר בתשלומים, שמכיון שהלך עם הפקדון למקום שמצויים בו גזלנים, שוב אינו נחשב אונס. כך גם ההולך למקום שמצוי בו פריצות, אינו נחשב כאנוס.

תיקון החטא על ידי עמל ויגיעה בתורה

ה'אגלי טל' בהקדמה, מביא את דברי הזוהר הק', שבעוד שבגלות מצרים היה תיקון החטא על ידי עבודת הפרך של הגוף, הרי שבגלות האחרונה יהיה תיקון החטא על ידי עמל התורה ויגיעה בעיון התורה. לכן בימים אלו, המסוגלים לתיקון החטא, יש לעמול ולהתיגע ביתר שאת וביתר עוז בלימוד התורה ובעיונה. ובמיוחד שאין מחשבת העריות מצויה אלא בלב הפנוי מן החכמה.

רבנו חיים מוולאז'ין (נפש החיים' שער ד' פ' לב') מפרש את דברי רבי מאיר (אבות, פ"ו) שכל העוסק בתורה לשמה נעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק וז"ל: "שכמו המעיין הנובע ובוקע, אף שלפעמים נרפש ונשחת בהרבה רפש וטיט, עם כל זה הוא נובע ובוקע ומתגבר והולך מעט מעט, עד שברבות הימים יתגבר, ויתגלה לגמרי, ויתפשט כמאז, כן העוסק בתורה לשמה, אף אם נתלכלך תחילה בעוונות וחטאים עצומים, ונטיב מאד ברפש וטיט ומצולות הרע ח"ו, עם כל זה ע"י עסק התורה יהיה נכון ליבו בטוח שוודאי המאור שבה יחזירו למוטב, והטוב מתגבר והולך על הרע שבו מעט מעט, עד שלבסוף בהכרח יתגבר הטוב ויתפשט בכולו לגמרי, והוא מתקדש מטומאתו ופרחה טהרה בכולו..."

והנה, מי שנכשל בחטא, חלילה לו ליפול ליאוש ולעצבות, שזו עצת היצר ממש. אלא עליו לעשות מאמץ להימנע מכאן ולהבא מהדברים שמשער שהביאוהו לכשלון, ובעיקר, להגביר שבעתים את עמלו ויגיעתו בעיון התורה, וכדברי ה'אגלי טל' בשם הזוהר שבגלות האחרונה יהיה תיקון החטא ע"י עמל התורה ביגיעה ועיון.

מעשה רב - מרבנו הגדול זצוק"ל

אי אפשר לכתוב על השכמת הבוקר לפני שנקדים את ההשכבה בלילה - וכפי שהיה רגילו המשיגי זצוק"ל לעורר ולהזהיר, שההליכה לישון בלילה משפיעה ישירות על הקימה בבוקר, אם הולכים לישון עם מחשבות טהורות מתוך רוממות, אז גם קמים בבוקר בזריזות ובשמחה, במצב רוח עילאי, ואם ח"ו מבזבזים את הזמן בלילה והולכים לישון מאוחר, מפסידים חלילה את כל היום של מחרת.

ברצון המשיג היה אמנם לישון כדבעי, לשמירת כוחו ובריאותו, אך שלא במתכון פעמים היה מוצא את עצמו בבוקר... אך הצד השווה - שתמיד היה קם כארי ומתפלל בערנות ובחשק גדול, כאילו ישן כל צורכו בלילה. וגם כשחזר בשעות הלילה המאוחרות מאירועים שהיו רחוק מרכזים, אינו זוכר אף פעם שהיה שינוי בקימה בבוקר, ולפעמים הלך לנוח אחרי התפלה, אבל בתפלה לא היה כל שינוי.

קריאת שמע שעל המיטה היה תמיד מעמד... המשיג היה לובש כובע (לפעמים היה גם עם חליפה), והיה אומר הק"ש בחדר הספרים (אצל המשיג לא אמרו סלון, ובאמת היה חדר שכולו ספרים...) מתוך סידור, במשך כמה דקות, כמונה מעות, את כל הנוסח המודפס בסיפורים. אח"כ היה הולך בלא לדבר לחדרו לישון, והיה במצב רוח עילאי. לפני כארבע שנים כאשר היה מאושפז במעיני הישועה, אמר לי דבר נורא! שכשהולך לישון הוא מכין את עצמו לב"ד של מעלה, (וכמבואר שזה זמן של תשובה), ולוקח בחשבון שמחר לא יקום, וכפי שאנו אומרים 'והאר עיני פן אישן המות'. וכשקם בבוקר הוא מרגיש שקיבל עוד יום מתנה (שהרי הלך לישון ע"מ שיתכן ולא יקום), ומודה לה' שנתן לו עוד יום של עבודת ה' במתנה.... (ואמר לי שלא לכל אחד זה מתאים, יש כאלה שמחשבה כזאת יכולה למרמור אותם), לא פלא א"כ מדוע כ"כ שמח בשכבו כל לילה, ובקומו כל בוקר (כמבואר להלן). כמובא להלן. (באגב מצעירותו - כפי שהעידה הרבנית, חי תמיד 'שוב יום אחד קודם מתת' וכל יומי יהיו בגדי לבנים).

קשה לתאר ולהמחיש למי שלא זכה לראות את המראה הנפלא של רבנו זצוק"ל בקומו כל בוקר, כאשר היה קם משנתו (בדרך כלל בלא צורך בשעון), בשמחה עצומה ובמצב רוח עילאי (אני לא זוכר זמנים אחרים של מצב רוח כה מרומם), שמחה עצומה שזכה לעוד יום של עבודת הבורא! כשהיה מעיר את הנכדים, היה מעיר במצב רוח מרומם במיוחד, 'פלוני היקר - קום לעבודת הבורא'. ואף ביקש ממני שאם אני מעיר, שלא אומר סתם שצריך לקום, וכד', אלא קום לעבודת הבורא. והיה אומר שזה 'עולם אחר' אם קמים סתם, או במחשבה שקמים לעבודת הבורא.

היה משכים קום כל בוקר זמן רב לפני התפלה, והיה מכין את עצמו זמן רב, לנקיית בתפלה. תכף היה אומר בהתלהבות את ברכות השחר, והיה מחזה הוד לראות איך הוא מדבר עם הקב"ה, מלה במלה, ברוך - א-ת-ה... האתה היה מודגש. שאל אותו נכד, מדוע סבא אומר בכזו חיות את ה'אתה? אמר המשיג בפליאה: אתה לא מרגיש את הקב"ה על ידך... (המשיג חי את הבורא, בחור שנכנס לשיבה גדולה והתלונן שמרגיש בדידות, אמר לו המשיג בפליאה: אתה לא מרגיש את הקב"ה עמך!?) המשיג היה אומר, בברוך יש כמה פרושים (נפש החיים ועוד), אבל באתה - יש אחד... 'מלך העולם' - בכזו אדרשה, מ-ל-ל ה-ע-ו-ל-ם, הכנעה גמורה למלך העולם - מלכות שמחייבת למעשה... אצל המשיג ראו בחוש את דברי המס' (פי"ט) - 'לפניו הוא מתחנן ומאמרו הוא מבקש, והא'ת' שמו מאזין ומקשיב לדבריו - כאשר ידבר איש אל רעהו'...

אחר כך היה מתעטף בציצית, ובברכתו היה מדגיש 'להתעטף בציצית', וראו עליו איך שחי את דברי ה'עיקרים' (שהיה מרבה להביא) שפרוש להתעטף - להיכנס! ראו על המשיג כיצד נהנה להכניע עצמו למלכו של עולם. באחד השנים קנו עבור המשיג טלית שהייתה גדולה ביחס למידתו, ובמשך התפלה הטלית נשמטה מכתפיו עשרות פעמים! והשתדלתי לעזור לו לסדר כל פעם את הטלית על הכתפיים, לאחר התפלה אמר לי המשיג: מסתמא אתה חושב שההתעסקות עם הטלית הטרידה אותי, והפריע לתפילתי, אך האמת היא, שמאוד נהניתי כל הזמן להיזכר שאני עבד ה'...

אחר כך היה מניח תפילין בנחת (ראו את הכבוד שרוחש לתפילין, כל אופן ההחזקה הייתה בכבוד), ובשמחה גדולה, כשהיה ניכר איך שאוהב את התפילין ומנשקם מכל הלב - אות של קשר עם בורא העולם... היה מתאמץ לנשק את התפילין כשהיו כבר קשורות על ידו. וכך היה יוצא מביתו עטוף בציצית וקשור עם התפילין, ובפתח הבית היה מנשק בפיו ממש את המזוזה - ועליו כתב הרמב"ם 'כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוזהב לו שלא יחטא...' אמנם בשנים האחרונות ממש, הפסיק להניח תפילין בביתו והיה מניח בישיבה, וכששאלתי את המשיג ע"כ, השיב דבר נורא: שמכיון שכבר אין לו מספיק שיווי משקל, הוא חושש שיפול עם התפילין. ליפול הוא לא חושש - הוא חושש ליפול עם התפילין...

סיפר חתנו הגר"י אבר שליט"א, שבבחרותו נכנס פעם להיכל הישיבה, והמשיג שאלו מה חשבת כשנכנסת לביה"מ? הרב אבר השיב שלא חשב משהו מיוחד, אמר לו המשיג: כשנכנסת כעת לבית המדרש, מה זה המכה שנתת למזוזה? ופתח המשיג את הרמב"ם (סוף הל' מזוזה) ולמדו ביחד: 'וכל עת שיכנס ויצא יפגע בייחוד שמו של הקב"ה ויזכר אהבתו, וייעור משנתו ושגיתו בהבלי הזמן, וידע שאין

שם דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים, אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים'. מאז הפנים את המסר העמוק והפשוט, שכל פעולה צריכה לעשות במחשבה ובהתבוננות, ולא כאינסטינקט. אפשר לתת מכה למזוזה, ואפשר לנשק ולכון ליחוד ה' - וכדברי הרמב"ם.

ב"ה כסלו תש"ח

הבקר נפל תפילי. דבר היקר לאדם - אינו נופל לארץ. מהו תפילין? האות בין ה' לישראל. מה הפירוש של נפילת תפילין? ה' אינו יקר לי ח"ו. כי אילו היה יקר בלבי ה' הטוב והנורא - הייתי הרבה יותר נשקל בשקל את תפילי, ולא היה נופל לארץ, עד כדי כך שאחרי אלא לפרוש מהחומרות התפילין - אות אזהרה היא מה'! בן אדם לא טובים רגשותיו כלפי אביך שבשמים. לא יקר הוא אצלך מזרח ומפגשים - חשוב את מעשיך וחזור בתשובה שלמה אל חיק אביך. כשנופלים תפילין - נוהגים לצום. כאשר יכאב מאד לאדם וגבר עליו אבול - לא יוכל לאכול. כך צריך להרגיש כאשר נודע לאדם שה' אינו יקר אצלו, עד כדי כך שאחרי אלא לפרוש מהחומרות אמולל מאד לבו, ונאטמו רגשותיו, ויכול הוא לאכול - חייב הוא לצום כדי לסלק את הסיבה שגרמה לערל את לבבו. ומהו הסיבה? הנטייה השפלה לגשמיים. הגשמיים הוא ההיפך הגמור מאלקים - כאשר אדם פונה אליה בורח הוא מאלוקיו. אם רואה אדם שאלוקיו אינו יקר אצלו - ידע כי נטה לגשמיים. ואין לך צורך אחרת אלא לפרוש מהחומרות פרישה גמורה לזמן ידוע, למען תחלש משיכתו אליה, ונפל המוסר המובדיל בינו ובין אלוהיו. ואל יאמר האדם: וכי ע"י פרישה של יום אחד אעלה לי ארוכה? כן בן אדם, נשמתך קדושה וטהורה היא, כאשר רק מתחיל הנך לשוב, אפילו פסיעות קלות - קדוש יאמר לך.

המשיג זצוק"ל היה הולך ברגליו לתפלה, ולא הסכים לנסוע ברכב (עד לפני שנים ספורות ממש), ואפילו כשעברו רכבים ובקשו לזכות לקחתו לשיבה המשיג לא הסכים - שלא להפסיד שחר פסיעות... (אמר לי פעם אברך שגר בסמיכות למשיג, שדרכו היה לנסוע ברכבו להתפלל בישיבה, עד שפעם ראיתי את המשיג הולך ברגל למנחה, ובקשתי לזכות לקחתו, אך המשיג אמר לי שאינו מעוניין להפסיד שחר פסיעות - זה עשה לי מהפכה בכל הגישה לתפלה! המשיג שמבוגר ממני בעשרות שנים לא מסכים לנסוע ברכב - שלא להפסיד את הזכות להתאמן לתפלה! מאז התחנכתי כמה צריך ליקר את התפלה, וההתאמצות לת'.

בדרך לתפלה היה מדבר על קבלת עול מלכות שמים - והיה מביא (כמדומני) בשם מרן הגר"ח מבריסק זיע"א שכשאדם מקבל עול מלכות שמים בבוקר, זה סיבה להצלחה בכל היום. היה מזכיר 'ואהבת לרעך כמוך' והיה מביא שכתוב לומר זאת ולקבל על עצמו קודם התפלה. והיה מדבר עניני אמונה, איך שהבריה מעידה על בוראה... ואם לא היה מספיק לומר 'אדון עולם' ו'יגדל' בבית, היה אומר בדרך.

לקראת בואו לישיבה היה מזדרז ומאיץ את הליכתו, כמבואר בהלכה. ואף בזמן האחרון שמאד נחלש ונתמך באחרים, כשהתקרב לביה"מ היה מתאמץ להזדרז. ולפני שהיה נכנס לביה"מ היה משתחוה ואומר 'ואני ברב חסדך אבוא ביתך', והזכיר הרבה את ששעם בשם הגר"י אברמסקי זצ"ל, שכאשר אדם בא לבית כנסת, בפרט ביום קר וגשום, בליבו הוא אומר לבורא העולם, מגיע לי ישר כה, היה כל כך נעים במיטה, גשם וקור בחוץ, בכל זאת התאמצתי ובאתי. אך דוד המלך אומר 'ואני ברב חסדך, חסד גדול עשית עמי בורא עולם, שזיכית אותי לבא אל ביתך. היה ניגש לבימה ונותן צדקה - הקפיד לתת לפני ג' התפילות צדקה (כפי שנאמר 'ואני בצדק אחזה פניך'), ואמר לי שבים שיש נותן עבור התפלות של שבת. היה אומר קורבנות וברכת קידוש ה', ועוד.

המשיג היה מעורר תמיד לבוא לתפלה בזמן, שיהיה אפשר לומר פסוקי דזמרה בנחת, כמונה מעות ושלא לדלג חלילה מפס"ד, היה אומר, 'כואב לראות בני תורה יקרים שהתרגלו לבוא מאוחר לתפלה, ומלבד מה שאינם זוכים לומר את פסוקי דזמרה כראוי - אשר ידוע מהספרים הקד' שכוחם להועיל מאוד שהתפלה תתקבל, פעמים שאף נאלצים לדלג על 'אז ישיר' או לאומרו בחיפזון, ועי"כ מפסידים את המעלה של כפרת עוונות! (כמובא במ"ב בשם החרדים שהאומרים בשמחה מוחלין לו עוונותיו). והכאב גדול שבעתים במקום שיש כמה מניינים ואעפ"י ישנם שבחרים להתפלל במניין שכבר אוהזים שם באמצע התפילה. היה אומר, שמרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל הקפיד לבא לפחות עשר דקות לפני התפילה. אין זה מדרגת חסידות, הוא גם תבע זאת מאחרים, והסביר זאת, שכאשר באים לפגישה עם מלך לא מגיעים ברגע האחרון, ובודאי לא מאחרים. הנהגה כזו פועלת על האדם שירגיש לפחות מעט שהוא עומד לפגוש את המלך.

המשיג זצוק"ל היה דוגמא חייה איך שתמיד הגיע בזמן ועוד לפני הזמן התפלה. היה תקופה שהמשיג הזדקן וקצת איחר, ואמר לי אז שעוד לא מספיק מכיר את עצמו, שהוא חושב שלוקח לו פחות זמן ממה שבאמת לוקח לו, והיה לפלא איך שלאחר תקופה הקדים לקום יותר ממה שהיה רגיל, והגיע כרבע שעה לפני התפלה - ויותר לא איחר.

שמעתי שאחד מידידיו מרבני הישיבה לא היה בריא והיה מגיע מאוחר לתפלה, המשיג אמר לו שאע"פ שמצד חולשתו קשה לו לבוא בזמן, מ"מ כדאי שיתאמץ להקדים ולא לבוא להתפלל בישיבה מאוחר, בכדי שלא ילמדו ממנו. מאידך היה אחד שהיה חלש, והמשיג אמר לו שמכיון והוא אנוס, אינו צריך להפסיד תפלה בישיבה, ומבינים שהוא מוכרח לאחר, (והכל לפי העניין).

וכך היה בכל שלשת התפלות המשיג היה מגיע בזמן, ובדרך כלל עוד קצת קודם הזמן, וכשהיה מתארח אצל אחרים בשבת, היה כבר ביום שיש חוקר ושואל את זמני התפלות, לדעת בדיוק את הזמנים, והיה משנן לעצמו את זמני התפלה, והיה חוקר את המרחק לבית הכנסת ומתכנן מתי צריך לקום ומתי צריך כבר לצאת בשביל שיבוא בזמן לתפלה. והיו כמה פעמים שכבר באמצע השבוע... שאל אותי בטלפון את זמני התפלות, וכבר הכין את עצמו כיצד יגיע בזמן.

(נשמח לקבל הנהגות ומעשים מתלמידי המשיג לזכות את הרבים 0527166490)

נפשו גחלים תלהט

גליון 166 יחיי תשע"ח

דבר המערכת

ניצוצות מומשנות הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת נוטים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: nafsho@gmail.com

בחרבי ובקשתי (מ"ח כ"ב) – ת"א בצלותי ובבעותי

א. חידושים בתפילה ולא בסדור

מרגליה בפומיה דרבינו זצ"ל כל אימת שהיו מציעים לפניו חידושים בתפילה היה אומר "זה לא חידושים בתפילה זה חידושים בסדור", עכ"ל. היינו שאנשי כנה"ג כתבו נוסח של תפילה שנקבע בסדור וככל דברי תורה יש מקום לחדש בזה חידושים אבל אין זה נוגע למצוות תפילה שענינה להרגיש כעומד לפני המלך. ואם בזה מתחדשים חידושים כיצד לחוש בכך הרי זה "חידושים בתפילה". זהו גוון הדברי תורה שיובאו כאן בס"ד.

ב. "אלהים אחרים"

בורא עולם מנהיג את עולמו בב' הנהגות הנקראים הוי"ה ואלקים. הוי"ה הוא שמו המיוחד אך לו ית' ובו הוא מראה גילוי ית' ש' שהוא היה הוה ויהיה (כפי' טוא"ח סי' ו') כאחד, היינו ש"אני הוי"ה לא שנית", תמיד אך ורק רצונו ית' הוא המנחה כל דרכי הבריאה לתכליתם. לאידך גיסא, אלקים הוא בטוי לכך שהוא בעל כל הכחות כולם, וכפי' הטור שם. נמצא שיש כאן לכאורה דבר והיפוכו. מצד ההופעה הנקראת הוי"ה הוא מציאות פשוט בלי שינוי ואלו הכחות הם רבים מאד וגם משונים זמ"ז. עבודת האדם היא להתאים ב' גילויים הללו בדעתו שאין יש כחות רבים בבריאה אך כולם מונהגים רק על פי רצונו הפשוט. כל אי- התאמה ביניהם, כשתולה מציאות עצמית ל"כחות", היא שרש הופעת הס"א בעולמות, שיש כביכול כח "אחר" (אחרא) למציאותו ולכן שמו "אחר" [וכן אלהים אחרים]. נבין אם כן שההתאמה ביניהם מפקיעה את האפשרות של "אלהים אחרים" במראה ההשגחה וממילא כאן נתקן הרע בשרשו.

ג. המאבק על הדעת

היכן מתקיים מאבק זה. בדעתו של האדם דוקא וכמ"ש רש"י על הא דכתיב אלהים אחרים, אחרים עשו אותם אלהים. היינו שכל הקיום של ה"אחרים" נעשה בתפיסת האדם. סיבת הדבר הוא משום ששורש קלקול זה בעולמינו [א.ה של אפשרות ניתוק בין "כל הכחות כולם" לבין הוי"ה ב"ה] הוא בחטא עה"ד, שהיה חטא בתפיסה דוקא וכמו שקראו חז"ל לחטא זה מינות (סנהדרין דף ל"ח). או "דעתו של נחש" וכמ"ש במד"ר על אִיכָה. ולכן על "דעה" זו היא עיקר הלחימה עם הנחש הקדמוני.

ד. תפילה שעת קרב על הדעת

כתב הגר"א ז"ל בסדורו קודם ברוך שאמר וז"ל צריך לידע ולצירר האמונה הזאת בלבו שהכל אחד [היינו הויה ואלקים], וכל הענינים [א.ה היינו שנראה שיש כחות נפרדים זה מזה כנ"ל] הכל מצדינו. וזהו ה' הוא האלוקים, כאן ושמו אחד והוא בעלינו כמ"ש וידעת היום. ובזה הס"א מסתלקת להעביר גילולים מן הארץ והאלילים כרת יכרתו וכו' עכ"ל. במילים קצרות מגלה לנו הגר"א מבט חדש על התפילה. כל מהלך התפילה הוא סולם שבעליה בשליבותיו יכול האדם [שהוא רוח ממלא] להגיע למצב של וידעת היום והשבות אל לבבך כי הויה הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ אין עוד, ובזה שאדם הגיע לתפיסה זו בדעתו באמת, מעביר את הס"א מהעולם וכפי שאנו אומרים בעלינו שבא בסיום התפילה. והדברים צריך הסברה.

ה. תפילה עומד לפני המלך

תחילה נגדיר מהו גדר חיוב התפילה. לתפלה לא מספיק רק ה"מעשה" אלא גם צריך מצב של מתפלל, כאילו מדבר לפני השכינה, והוא לעיכוב בקיום מצותה, כידוע מסוגית הגמ' בכ"מ ובראשונים. ובזה משונה התפילה משאר מעשי המצוות אשר הם מסתיימים במעשה לבד. נמשך שלב נוסף. המקום ששם נתפס ציור העמידה לפני המלך הוא בלב האדם ומקרא מלא הוא "ולעבדו בכל לבבכם" כמו שדרשו על זה חז"ל ריש תענית (א"ז) היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה). הצטרפות הלב אל המעשה באופן שהוא לעיכוב, הוא בזה שהלב ג"כ עוסק בגוף המעשה בזה שהוא מעמיד את האדם לפני המלך ואז דיבוריו נאמרים בצורת תפלה. כ"ז פשוט הוא.

בעלון זה ננסה להכנס לעבודת התפילה כפי שקיבלנו מרבינו זצ"ל [מתוך ספר נפשו גחלים תלהט – יהודי מקורי הנמצא בשלבי עריכה]. הדברים מלקטו ונשזרו משלל ספריו ולכן לא התאפשר לציין המראי מקומות בפרטות. המקורות העיקריים הם ב' מכתבים שנדפסו בספר "נפש אליהו – הקדמות ושיעורים" עיי"ש, עיני ישראל ח"ב מאמר בין כסא לעשור מאמר א' ומאמר תפילה ותורה.

במלאות שנה לפטירת הגאון ר' משה שפירא ז"ל שהי מאוד מקושר עם רבינו ז"ל נביא שוב דבר ההספד שנשא בלית מו"ר ז"ל ויהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

זאת למודעי שבהירות מאמריו נבעה מנטייתו משטחיות המבט וחדירתו לעומק הסוגיות ומשם שאב מימיו המתוקים. בהעמקה זו עסק בכל הסוגיות כדי להגיע לשורשן. ומרגליה בפומיה שרדיות המחשבה היא בעוכרי דורנו וגורמת לרעות רבות ובעיקר לנהירה אחר רוחות הרחוב. על כן ראה במעלה ראשונה להעמיד בני תורה אשר מבטם מעמיק בכל דבר ולא רק בסוגיות הגפ"ת אלא בכל רובדי החיים. בהיות שיתכן שיהיו קוראים שיתקשו במאמרים אלו [על אף המאמץ לקרבם לציבור], על כן הוקדמו דברים אלו.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

ומשום כך יובן מדוע יש כל כך קושי בתפילה שהרי הלב עצמו [א.ה שם עיקר העבודה] הוא מקום ישיבת היצירה כידוע שיושב על ב' מפתחי הלב. וכתיב "לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו". וממילא מובן איך שהרע אינו מניח לציור העמידה לפני המלך להתרקם בלב [ע"י של מחשבות ודמיונות התוקפות את האדם בזמן התפילה] ולאידך גיסא בקיום מצוה זו כצורתה היינו שהכניע הלב כסיל, מתקיים בב' יצריך כמו שדרשו על הפסוק "בכל לבבכם". ובזה מתהפך כח הרע לאוהב ונכנס לרשותו ית'. נמצא שבעבודת התפילה הלב נעבד (כמו עיבוד עורות) עד שנהיה כולו עבד לו ית"ש. והוא המובן בדבריהם ז"ל בזה"ק דשעתא דצלותא שעתא דקרבא, וכן מאמרם (בתנ"ז ת"ג) מאן דקטיל לחייו בתפלה יהבין ליה ברתא דמלכא. והיינו שצריכים לעקור את הרע משרשו. וכאן הוא שרשו, בלבו של אדם.

ו. סולם התפילה

התפילה בנויה בד' שליות [ברכות השחר וקרבנות, פסוד"ז, ק"ש וברכותיה ותפילת שמו"ע] בהם מטפס האדם בשלבי הסולם, שלב אחר שלב, עד שמגיע לראש הסולם לעמוד במחיצתו של מלך, דעבודת האדם היא מתתא לעילא, לאט לאט, עד שמגיע לפסגת העליה שלו.

ראשית העבודה היא תיכף כשפותח את עיניו, ומכיר שהשי"ת החזיר לו את נשמתו, ומודה לו על כך, ומונה והולך – בברכות השחר – הודאה ושבח על כל תנועה שנותן לו הקב"ה, ובכלל זה עבודת הקרבנות, שהיא השתעבדות גמורה להשי"ת, כל זה היא ההכרה הראשונה בכך, שאין העולם כמנהגו נוהג, אלא יש מקור למעלה המשגיח ומשפיע חיים ובראות וכל צרכיו, ומודה ונכנע לפניו.

ז. עבירות הפסוקי דזמרא

השליבה השניה היא פסוקי דזמרה, שבו מכיר את הנהגת השי"ת בכל מערכת הטבע, ובסוף הפסד"ז בהנהגה הניסית של האבות הק' ויצ"מ. נציע כיצד לעשות עסק מהפסד"ז.

הנה אנו נפגשים עם הבריאה יום יום דרך החושים הגשמיים שלנו, בראית העין, בשמיעת האוזן וכו', וע"כ נתפסת לנו הבריאה רק בצורתה החיצונית. ורואים עולם כמנהגו נוהג, הזורע גרעין מצמיח אילן, תלישת פרי ממקור חיותו גורם לו לכמוש במשך הזמן וכו'. נדמה שכווננו שעון והכל הולך כבר מעצמו, ואע"פ שהוא שקר מוחלט, כי רק הקב"ה הוא המחיה ומקיים את כל הבריאה כסדר, בכל זאת החוש הגשמי מכחיש את האמת, כי סוף סוף מרגישים באופן מוחשי שעולם כמנהגו נוהג. וידוע שאפ"י דבר שהוא שקר מופרז, אם יחזרו ע"ז לאדם אלף פעמים, לבסוף יאמין בזה בתכלית האמונה. לכן פגישתנו עם העולם בתפיסה החיצונית שלו, משרישה בנו בקביעות את השקר המופרז הזה, שהעולם מתנהל מעצמו בחוקים קבועים.

עלינו להשריש שזה באמת רק פרי הדמיון, המדמה את השקר לאמת, ונדמה לנו כאילו יש כאן בריאה מציאותית המתנהלת מעצמה. אמנם כשמסתכלים על

הבריאה מתוך הפסוקי דזמרה, רואים בריאה אחרת לגמרי, "ה' פוקח עורים", "נותן לבהמה לחמה" וגו', "הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד", וכו' וכו'. זהו מבט חדש, שבורא העולם מחיה ומקיים ומנהל את הבריאה, ודואג לכל בריה, "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון". ואכן זהו המבט של נבואה [שהם פסוקי תהילים], איך שרואים את אמיתות פנימיות הבריאה, ולא זו היא הבריאה שהכרנו לפני התפילה. באמירת הפסוק "כראוי האדם מקבל את המבט הנוכח על הבריאה, ומתחיל להכיר את הקב"ה מתוך הבריאה גופא, שרואה בכל דבר את יד ה' המנהלת אותו, ורואה מתוך הבירה את בעל הבירה, ולא רק אמונה מופשטת שיש בורא עולם בשמי השמים, כאילו בעולם אחר לגמרי. ולא הכיר אותו מעולם, אלא מקבל את ההסתכלות הפנימית שבפסוקי התפילה, ש"הוא צוה ונבראו ויעמידם לעד לעולם", "ואתה מחיה את כולם".

כמובן שכל זה הוא רק אם אומרים את הפסוקים במתינות, מתוך מחשבה והתבוננות, אבל מי שממהר באמירתם, להגיע לשמו"ע עם הציבור למשל, לא נפגש כלל עם תוכן הבריאה, וממשיך לחיות בדמיון הכוזב שהבריאה מתנהלת מעצמה ח"ו. ולא יאמר האדם, התפילה הוא רק חיוב דרבנן, ולא נורא אם אינו מקיים אותה בשלמות כ"כ, כי הגם שתפילה דרבנן, אבל הכרת הבורא היא מ"ע גמורה מה"ת, והדרך להכיר היא רק ע"י תפילה [כמו שנתבאר לעיל שזו כל תכלית התפילה]. עיצה טובה לומר את הפסוקים בניגון מסוים, שיעורר את הלב להתפעל מן הדברים, ע"ד עצתו של הגר"ס בלימוד המוסר מתוך

התפעלות, שע"ז נכנסים הדברים ללב, וכל א' יבחון את עצמו באיזה דרך פועלים הדברים אצלו להשריש הדברים בלב.

השליבה שלישית היא בברכות ק"ש בעבודת המלאכים המכירים את השי"ת ועובדים אותו באימה ויראה, ולמעלה מכך היא ההכרה ע"י התורה הק' שנתן לנו באהבה רבה, יחוד ה' וקבלת עול מלכותו בק"ש, וקבלת אדנותו בהזכרת יצ"מ וקרי"ס, שלקח אותנו לעבדים, כמש"כ אנכי ה' אלקיך וגו'. אחרי כל ההכנה המופלאה זו הוכשר האדם להכנס לפני ולפנים במחיצת המלך, **במציאות ממש ולא דמיון כלל**, ולדבר עמו פנים בפנים דיבורים שמימיים של התפילה, בהכרה הברורה שהכל אין ואפס, ורק הוא ית' עשה עושה ויעשה את כל המעשים. המסקנא של הנפש הזוכה לחוות כל זאת היא "כי הויה הוא האלקים, אין עוד!"

כאמור לעיל המובן העמוק בכל סולם התפלה מברכות השחר עד עלינו לשבח משמש לא רק ללימוד עמוק על דרכי שליטתו ית"ש בתחתונים ובעליונים (עד ברכת אהבה רבה) וגם על רב טובו הפרוס על כל הבריאה לכל חד כפום שיעוריה ידיה במרכבה הכללית, אלא שיש בה סוד **המלחמה עם הרע במקומו** והוא לימוד על יחודו הגמור ית"ש שיש בלימוד זה די לעקור הלב כסיל בשמאלו. ומכאן הוא כל הקושי בתפלה עם כל הרפיונות וכשלונות הסובבים לה.

הספד הגאון ר' משה שפירא זצ"ל על מו"ר הגרי"א וינטרויב זצ"ל

מתקיים בו ונוזלים מתוך בארך.. מתוך בארך הכוונה שהמים עולים אליו מעצמם. אז כבר לא צריך לטרוח כל כך לרדת ולהתכופף לשאוב את המים.

ואח"כ מתקיים בו ברחובות פלגי מים.. המים מתפשטים מגיעים עד אליו, הוא משפיע.... אבל אחרי שהוא משפיע תמיד נשאר "יהיו לבדך ואין לזרים איתך" [ה' י"ז, עיי"ש ביאור הגר"א].

מי שעוד זוכר אותו מזמן היגיעה מזמן שנתקיים בו "שתה מים מבורך", ממה שהוא שאב ממה שהוא ינק וקיבל, כמה טרחות טרח וכמה יגיעות יגע להעמיד שמועה, להעמיד את הדברים. ואח"כ ראינו שנתקיים בו ונוזלים מתוך בארך. ואח"כ ברחובות פלגי מים....

אבל תמיד זה נשאר "יהיו לך לבדך ואין לזרים איתך".

כל עילוי לא היה אלא משל עצמו. ביגיעה בטרחה במסירות נפש בגוף חלש בהרבה יסורים [א.ה. באחד ההספדים העידו שמו"ר זצ"ל אמר על עצמו פעמים רבות שיש לו יסורים שפוטרים אותו מת"ת לפי הרמב"ם שאומר שבעל יסורים גם חייב בת"ת, ובכל זאת מסר שיעוריו במסירות נפש ממש].

אוי !! "הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק" [ישעיה נ"ז א] וכמו שכתוב בתרגום וברש"י וברד"ק ובכל הראשונים מפני הרעה כדי שלא יראה ברעה. כשחש ושלוש יש גזירה למעלה, חלילה של רעה, הקב"ה לוקח את הצדיק כדי שהוא לא יעכב ואל יראה בזה.... זוהי ההתעוררות הגדולה.

צריך לקיים את רצונו ולא לדבר בשבחו, אך הדבר היחידי שאפשר לומר "זה הדרך לכו בה". זה הדרך... ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמור זה הדרך לכו בה זאת הדרך כך צריך ללכת, כך צריך לעלות. כל אחד יכול שיתקיים בו ועלה האיש ההוא בביתו, נתעלה בחצירו, נתעלה בעירו, נתעלה בכל גבול ישראל. וכל עילוי לא היה אלא משל עצמו.

אנחנו בעת צרה, כשהקב"ה לוקח מעימנו צדיק יסוד עולם, כזאת דרגה של תורה, כל כך הרבה זכויות, כל כך הרבה... מהיחידים ששייך לומר עליהם שקב"ה גזור גזירה והוא יכול לבטל, וכשהקב"ה לוקח אותו זה פחד... המקום ירחם עלינו.

חוקה עלינו פקודתו לא להרבות בשבחו, זה מה שהוא רצה. הוא תמיד ברח.. תמיד כל ימי חייו היה בורח מהכבוד באמת, סלד מזה, ברח מזה, בחל בזה. אסור לעבוד על רצונו, אבל מצוה לומר זו הדרך לכו בה. ממנו נראה וכן נעשה זאת הדרך, כך צריך ללכת.... באמת מופת הדור בכל מובן המילה...

הקב"ה יעזור..... בורא עולם ראה בענינו הראנו נפלאות כימי צאתנו מארץ מצרים...

הקב"ה ינחם את כל האבלים, וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה', הקב"ה ינחם אותנו במהרה בנחמת ציון וירושלים.

[דברי הגאון רבי משה שפירא זצ"ל עם צאת מסע הלוייה של מו"ר הגאון ר' ישראל אליהו וינטרויב זצ"ל [מבית הכנסת לדרמן בני ברק].

ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמור זה הדרך לכו בה [ישעיה ל כ"א] ומפרש רש"י שיאמרו אחר מטתך לכו בדרך של זה. זה הדרך לכו בה.

רבי ישראל אליהו זכר צדיק וקדוש לברכה משחר נעוריו קיבל עליו עולה של תורה נתקיים בו מה שכתוב בתנחומא בפר' נח על תורה שבע"פ שאין לומד אותה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל ליבו ובכל נפשו ובכל מאודו. וברמב"ם [פ"ב מ"סוה"ת ה"ב] כתוב שהקיום של אהבה הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע את השם הגדול. ומכח התאוה הגדולה לידע את השם הגדול כתוב במדרש שמתקיים בו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, כתובין על לוח ליבך.

רבי ישראל אלי' זכר וזכר צדיק לברכה, אע"פ שהיה מוקף בהרבה תלמידים מבקשי ה', הוא היה משפיע הרבה מאוד,,, כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק.. בכל זאת הוא עצמו היה בגדר "נתיב לא ידעו עיט" -הוא היה נעלם. החלק הפנימי שלו היה נסתר מעיני אדם, שם הוא היה לבד... [א.ה. הוכרנו שהיה רגיל לומר כשסירב לענות "עד כאן תחום שבת, אתה נכנס לד' אמות שלי, כל אחד יש לו ד' אמות פרטיות"]. באמת אינו ראוי בכלל לשום פתחון פה במקום הזה, במעמד הזה, אנחנו דרדקי לעומתו.

הוא היה קדוש וטהור מנעוריו. יש כאן למעלה משבעים שנה של תורה ויראת שמים מונחים לפנינו.... אשריך רבי ישראל אלי' שגופך טהור, כולו תורה, כולו יראת שמים, וכולו אהבה ה' ותאוה גדולה שאין לה שביעה לדעת את השם הגדול.

הוא ביקש שיאמרו דברי התעוררות אחרי מיטתו, ההתעוררות ששיך לומר היא "זה הדרך לכו בה".

מנעוריו נתקיים בו "ועלה האיש ההוא" שכתוב באלקנה ואומרים על זה חז"ל במדרש [שמואל פ' ב'ן ועלה האיש ההוא נתעלה בביתו, נתעלה בחצירו, נתעלה בעירו, נתעלה בכל גבול ישראל, וכל עילוי לא היה אלא משל עצמו... הוא לבד, בעשר אצבעותיו יגעו מצא ונתקיים בו "כל העוסק בתורה לשמה"... ולעניינו ראינו כמה וכמה דברים שמפורשים במשנה, אשר בפשטות אלו דברים שאינם יכולים להתקיים במי שאינו עוסק בתורה לשמה "ומכשרתו להיות צדיק וחסיד ישר ונאמן מלבשתו ענוה ויראת חטע ומגליץ לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק". כל זה נתקיים בו במידה גדושה, וכל עילוי לא היה אלא משל עצמו.

הוא יגע ביגיעה שאין לשער. הציבור היום - היותר צעירים, מכירים אותו מזמן הגדלות מהזמן שכבר נדיה משפיע. את זמן היגיעה שלו... כמו שכתוב בגר"א במשלי עה"פ שתה מים מבורך וגו' [ה' ט"ו]. מבאר הגר"א שבתחילה שתה מים מבורך.. צריך את הטרחה והיגיעה להגיע לבור ולשאוב ממנו מים, צריך הרבה לטרוח. ואח"כ

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל

- פרשת ויחי תשע"ח -

א. פעולה אחת או ב' פעולות

הנה העירו דיש ליישב קושיין על הרשב"א, דיש לחלק בין גווי דלעיל ובין האי מתניתין, דלעיל איירי באותו פעולה משא"כ הכא איירי בפעולה אחרת.

דהנה לעיל איירי בגווי דהוי אותה פעולה, וכמו בהא שכתבנו בחצאי זיתים דלפי דמיונו הוה מזיד באותה פעולה, משא"כ הכא איירי דלפי דמיונו עושה פעולה אחת, והיינו להכותו על לבו, ורק בו הוה מזיד, אבל הרי באמת עשה פעולה אחרת שלא חשב עליה, והיינו הא דפגע במתניו, והיא פטורה מצד אונס.

ב. נפקותות

מעשה יש לעיין בנפקותות מחילוק הנ"ל, דבגווי דהוה פעולה אחת באמת יהא חייב, כגון בזרק קודם אבן שאין בה כדי להמית, ועכשיו שכח מהראשונה, וזורק אבן שניה וסובר שיש בה כדי להמית, ובאמת אין בה כדי להמית, אבל בצירוף הראשונה תמית, מה דינו. ולחילוקא דלעיל באמת יהא חייב, דהרי לפי דמיונו הוה מזיד בהאי פעולה.

וכמו כן אם זרק אבן שיש בה כדי להמית מחמת חודה, ואיהו לא ידע דאיכא חודה, אלא סבר שהיא כבידה ולכן תמית, ובאמת, היא קלה והמיתה מחמת חודה, יהא חייב. דהרי הוה מזיד באותה פעולה.

ג. גם מעשה אחר הוה מזיד

אמנם יש לעיין במי שחשב שמכניס לקנה כזית נבילה, והנה הכניס לושט, אך הושט ניקב וכנס לקנה ואכלו, [ונימא דבכהאי גוונא הוה אכילה ולא דמי לאכלו וגררו בסיב], האם יהא חייב.

ובפשוטו הוה מזיד ועבר איסור, אע"פ דהא דנכנס לקנה הוה מעשה אחר, חזינן דגם במעשה אחר חשיבא מזיד, ואם כן הדר תיקשי ממתניתין דסנהדרין.

ד. סוגיא בסנהדרין גם במעשה אחר

באמת יש לשאל עוד על החילוק דלעיל, דהנה אם היה סבר שאין עליו בגד קשה, וסגי בדבר קל להרגו, ובאמת היה עליו בגד קשה, ומכל מקום אע"פ שהחפץ היה קל ואין בו כדי להמית בכהאי גוונא, בכל זאת המית, הנה בפשוטו יהא כאן דינא דמתניתין דסנהדרין, ובוה קשה להגיד שהוא מעשה אחר, ואם כן אכתי קשיא. ודי יאיר עיינו במאור תורתו הקדושה.

כדי להמית פטור מחמת אונס

הנה הבאנו לעיל, דבסוגיא בסנהדרין מבואר דאע"פ דעשה מעשה רציחה, מכל מקום באין בו כדי להמית פטור, ודעת הרשב"א (בבא קמא נ"א א' ד"ה מתניתין) דכל הפטור דאין בו כדי להמית הוה רק מחמת אונס. ולקמן נביא דברי הרשב"א וכן דברי החולקים.

א. דברי הרשב"א

הנה דברי הרשב"א הם לענין בור, דהנה אמרינן בגמרא בבא קמא נ"ב (ב' החופר בור ברשות הרבים ונפל לתוכו שור או חמור חייב, ואינו חייב אלא בבור שיש בו כדי להמית, והוא בבור של עשרה טפחים.

ואמרינן בגמרא דאם השור נפל בבור באיגדר, [היינו דהבהמה שכב על הארץ והתגלגל לבור], בעינן טפחים, אמנם בנופל כדרכו, לא בעינן גובה של עשרה טפחים בבור, אלא די בגובה של ששה טפחים, בצירוף גובה כריסה של הבהמה מעל הקרקע, שהוא ארבעה טפחים, וביחד יש עשרה טפחים.

והקשה ברשב"א (שם) בבור ט' ונפל באיגדר, אמאי פטור, הא

בגדרי שוגג ומזיד

ואתם חשבתם עלי רעה אלהים חשבה לטובה למען עשה פיוס הנה להחית עם רב (נ' כ')

כתב בספורנו ואתם חשבתם עלי רעה, היינו דפעולתכם היתה בשגגה שחשבתם אותי לרודף, ואם היה זה האמת, היה פעולתכם בדין. אך אלקים חשבה לטובה, והיינו שהמציא בכם זאת השגגה לתכלית טוב.

והנה יש לדון בגדרי שוגג ומזיד. דהנה אם אכל כזית איסור, וסבר שהוא רק כחצי כזית, חשיבא שוגג, ואף כשהתרו בו לא ילקה. וכמו כן אם אכל קודם חצי כזית של איסור על מנת לגומרו, ושכח מאכילתו זו, ואכל תוך כדי אכילת פרס עוד חצי כזית, נמי לא ילקה, כיון דשכח. אבל אם היה נזכר, ילקה, כיון דאכל ביחד כזית.

[אע"פ דנמלך לא לאכול וחזר והחליט לאכול, מכל מקום ילקה, דהרי אכל כזית באיסור, ומצטרפי שפיר אע"פ שהסיח דעתו. עיין אגרות משה (או"ח ח"א סי' ע"ז)].

מעשה יש לעיין, מהו בשכח שאכל קודם חצי כזית, וכשאכל עכשיו סבר שהוא כזית, ובאמת לא היה כזית אלא חצי כזית, האם ילקה:

א. צדדי הספק

צדדי הספק, דלחד גיסא יש לדון דחייב מלקות, דהרי אכל כזית ביחד, ולא שייד לומר דהוא שוגג, שהרי לפי דמיונו אוכל איסור, אלא לדמיונו זה לא היה מצד שאכל חצי כזית מקודם, אלא מצד שעכשיו הוה כזית.

או דילמא נימא דפטור ממלקות, דחשיב שוגג, דמה לן בדמיונו, הרי לפי האמת אכל עכשיו במזיד רק חצי כזית, וחצי כזית שמקודם, הרי שכח.

ב. נראה דחייב

לענ"ד היה נראה דחייב מלקות, אע"פ שהוא מכח טעות.

תדע, שאם אכל חצי הראשון לפני רגע, וחשב שלא אכל אז, אבל טעה וחשב שאכלו לפני שני רגעים, ודאי ילקה, והכי נמי דכוותה, דאם לדמיונו היה מזיד, חייב, ולא איכפת לנו אם לדמיונו זה היה מזיד מסיבה אחרת.

ג. פירסה נדה תחתיו

כמו כן יש לעיין בפירסה נדה תחתיו, דפטור משום אונס, אבל איהו טעה וסבר שטמאה כבר מקודם. האם חשיבא מזיד. ותליא בהנ"ל.

קושיא על הנ"ל מרוצח

הנה אמרינן בגמרא סנהדרין (ע"ה ב') לענין רוצח, ברצה להכותו על לבו והיה בה כדי להמית על לבו, והלכה לה על מתניו ולא היה בה כדי להמית על מתניו, ובכל זאת מת, פטור.

חזינן דצריך שיהא במעשה הריגה כדי להמית, ואם אין בו כדי להמית, פטור, אע"פ דהתכוון שיהא בו כדי להמית.

והנה מבואר בדעת הרשב"א (מובא לקמן) דכל הפטור דאין בה כדי להמית הוה רק מחמת אונס. ותיקשי אמאי פטור משום אונס, הרי לפי דמיונו הוה מזיד גמור, דהרי התכוין להכותו על לבו. אלא שמעינן לכאורה דלא אזלינן בתר דמיונו. ותיקשי מהא דלעיל.

תחילתו בפשיעה אם היה נופל כדרכו שאז היה י' טפחים, וסופו באונס, דנפל באיגנדר, דהוה נפילה בבור שהוא פחות מ" טפחים. ותיריך הרשב"א דגזירת הכתוב שלא חייבה תורה אלא בבור שיש בו לעולם כדי להמית בכל האופנים ואפילו באיגנדר, והיינו בבור עשרה, והלכך אף בנפל כדרכו פטור. [אע"פ דבכהאי גוונא בצירוף גובה של הבהמה הרי נפל מגובה עשרה טפחים].

ב. דעת רמב"ם ורש"י

אמנם כל הנ"ל לדעת הרשב"א, אבל בדעת רש"י ורמב"ם מבואר לא כך, דהנה לשון רש"י (בבא קמא ג' א' ד"ה זה אב) דטעמא דבור ט' פטור, דלא הבור הרגו.

וכך כתב בחזון איש (ב"ק סי' י"ד סק"ג) לדקדק בדברי הרמב"ם, דכתב ברמב"ם (פ"ג הל' רוצח ה"ז) דזימנן גם בנפל שור לתוך בור י' פטור על מיתה, והיינו כאשר לפי האומדן, הנפילה לא היה בכחה להמית גם בבור י'.

ותיקשי, אמאי פטור, הרי הוה תחילתו בפשיעה, דהרי יתכן שיפול באופן שהבור יכול להמיתו. אלא כתב בחזון איש דאין לחייבו מפאת תחילתו בפשיעה, דהרי הפטור בגווני דלפי האומדן אין הבור יכול להמית, אינו מחמת אונס, אלא מחמת דלא הבור הזיקו. ואם כן זה דלא כהרשב"א אלא כרש"י. [ומה שכתב הרמב"ם דהרי זה כאונס, הכונה שלא הבור גרם].

ג. ירושלמי בסנהדרין

הנה איתא בירושלמי סנהדרין (פ"ט ה"ד) איבעיא להו מהו בזרק את האבן ולא היה בה כדי להמית, ומכל מקום הרג את זה, ובאותה שעה שיבר את כליו, האם אמרינן קם ליה בדרכה מיניה דחייבי מיתות שוגגין ופטור מממון.

וצריך עיון אם תליא בדלעיל. דלכאורה להרשב"א הוה מעשה הריגה רק פטור מחמת אונס, אמנם לדעת רש"י ורמב"ם הרי לא חשיב מעשה רציחה כלל, דאמרינן דלא מת מחמת פעולתו. וצריך עיון.

לדון עוד בחקירה הנ"ל

הנה יש לדון עוד בעיקר נידון הנ"ל, דהנה מבואר בחידושי הרי"ם דחייב, וכתב ליישב כך קושיית תוספות בכתובות. וכן לפי זה יש לדון בקושיית רבינו פרץ, וכדלקמן:

א. סבר שהוא אסור

עתה ראיתי כן בחידושי הרי"ם לכתובות (ב' א' ע' על תוס' ד"ה שאם) דפסיקא ליה כך, דמי שאכל מבהמה שהיה סבור שהיא טריפה, ואחר כך נודע שהיא כסתם בהמה שהיה מותרת משום הרוב, ומכל מקום היא טריפה באמת מחמת סיבה שהיא אונס, ודאי שעליו עונש איסור טריפה, דלאו משום היתר הרוב של התורה אכלה.

וכתב לפי זה מי שלא ידע את ההלכה שספק ספיקא לקולא, ומכל מקום הקיל, ואחר כך נתברר שהדבר באמת אסור, יהא חייב. [והיינו כד נניא דמזיד לספק הוי מזיד לודאן].

ב. ליישב קושיית תוספות

הנה כתב בחידושי הרי"ם ליישב בזה קושיית תוספות בכתובות, דהנה אמרינן בריש כתובות (ב' א') דבתולה נשאת ביום רביעי, כדי שאם היה לו טענת בתולים משכים לבית דין כדי לאסור אשתו.

והקשו תוספות (שם ד"ה שאם היה) הא גם אם היה משכים לבית דין, אכתי היתה מותרת לו, מפאת ספק ספיקא, דספק שלא היה תחתיו וספק באונס.

[ותירצו בשם ר"ת דלא פלוג רבנן בתקנתם, ומשום אשת כהן ופחותה מג' דליכא בהם ספק ספיקא, תקנו גם בכל הנשים שינשאו ביום רביעי].

וכתב בחידושי הרי"ם, דלהאמור יש ליישב קושיית התוספות, דהרי בעינן לילך לבית דין, ובית דין יאמרו לו שמותרת משום ספק ספיקא, וממילא אף אם באמת אסורה לא עבר. אמנם אם לא ילך לבית דין, אם כן החשש שמא יערב עליו המקח, וירצה לדור עמה באיסור אף אם תחתיו זינתה, ואם כן לא יהני הספק ספיקא, ואם באמת היא אסורה, יעבור על האיסור כל ימיו.

ובשלמא אם לא היה שום תועלת בביאתו לבית דין, אם כן לא היה חשש שרוצה באיסור מכח הא שאינו בא לבית דין, אבל כיון דיכול להיות שיתברר בעדים כשיבא לבית דין, אם כן שוב כשלא יבא ורוצה באיסור, אם באמת היה תחתיו וברצון, והוא מכוין לאיסור, ידור באיסור כל ימיו, משא"כ כשיבא לבית דין ואם יתברר בעדים תיאסר, ואם יתירו לו משום ספק ספיקא עכשיו לא יעשה שום איסור, כיון שעושה ע"פ הוראת בית דין, והתורה התירה ספק ספיקא, ואתי שפיר שתיקנו בכל הנשים שינשאו ביום רביעי אף שלא יתברר בעדים].

ותוספות דלא תירצו כן, יש לומר או מפאת דמן הסתם בלאו הכי ידעי אינשי דספק ספיקא מותר. או דלא חיישינן שהיא אסורה כיון דאיכא ספק ספיקא לקולא. או דהמשמעות דעל ידי שילך לבית דין יתברר לאיסורא ולא שיתברר להיתר.

ג. שתי כתי עדים

הנה אמרינן בסוגיא בבבא קמא (ע' ב') דאם יש שתי כתי עדים, אחת מעידה שהתקדשה, ואחת מעידה שזינתה, מצטרפין להו וחייב מיתה. נמצא דעדי הזנות אינם יודעים שהיא אשת איש.

והקשה רבינו פרץ (שם) דאם כן אמאי חייב מיתה, הא אינם יכולים להתרות בו שהיא אשת איש. וכי תימא דיתרוהו על הספק שמא הוה אשת איש, אך הרי גם הוא אינו יודע, ויכול לומר דלא ידעתי שהיא מקודשת, ואם כן אין כאן התראה.

ותירצו דאייירי דרימוהו ואמרו לו שהיא אשת איש ואחר כך נתברר שבאמת היא אשת איש.

והנה האי תירוצא הוה כמו גוונא דפירסה נדה תחתיו, והוא סבר שהיא כבר נדה מקודם. ותליא בנידון הנ"ל.

[ורבינו פרץ תירץ דאחר כך נתברר שהוא ידע שהיא אשת איש, דאייירי דעדי הקידושין מעידים שהוא היה במעמד הקידושין].

כבוד התורה

וַיְבֹאוּ עַד גֵּרֹן הָאֶטֶד אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וַיַּעַשׂ לָאֲבִיו אֲבָל שְׁבַעַת יָמִים (נ' י')

הנה אמרינן בגמרא סוטה (י"ג א') ויבאו עד גורן האטד, וכי גורן יש לו לאטד, אמר רבי אבהו מלמד שהקיפוהו כתרים לארונם של יעקב כגורן זה שמקיפים לו אטד, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה לעשות עמם מלחמה, אך כיון שראו כתרו של יוסף תלוי בארונם של יעקב, נטלו כולו כתריהן ותלאום בארונם של יעקב. תנא שלשים ושהה כתרים נתלו בארונם של יעקב. ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד, תנא אפילו סוסים ואפילו חמורים.

חזינו מהכא גודל החיוב לכבד התורה. ויש לדון היאך מקיימין החיוב דכבוד התורה בבית דין:

הנה אמרינן בסוגיא בשבועות (ל' ב') לענין בית דין, דדיינים בישיבה ובעלי דינין בעמידה, דכתיב "ועמדו שני האנשים".

אמנם כשהבעל דין הוא תלמיד חכם, אי אפשר לקיים הדין שהוא יעמוד, דהרי איכא עשה דכבוד התורה, ואין זה כבוד התורה שהוא יעמוד והדיין ישב.

והנה אמרינן התם דהוה עובדא באשתו של רב הונא שהיה לה דין תורה אצל רב נחמן, והרי אשת חבר כחבר, ואם כן היה בה עשה דכבוד התורה. ואם כן לא היה אפשר לעשות כעיקר הדין, דדיינים בישיבה ובעלי דינין בעמידה, והיינו דרב נחמן ישב והיא תעמוד.

אלא מצינו בסוגיא כמה אפשרויות היאך יקיימו הדין, ומכל מקום יהא כבוד התורה:

א. גם הדיין יעמוד

הנה אמרינן בגמרא (שם) דקאמר רב נחמן שמכיון שהיא עמדה, הרי צריך רב נחמן עצמו גם לעמוד לכבודה. ונמצא דגם הבעל דין וגם הדיין יעמדו.

אך אמר רב נחמן שאין לעשות כך, דאם כן יסתתמו טענות של בעל

דין השני, כשיראה הכבוד שנותנין לבעל הדין.

ב. אפרח בר אוזא, יתיב כמאן דשרי מסאניה
אלא אמר רב נחמן לשמעיה, אפרח עלי בר אוזא, ובכך אקום מפניה מבלי שבעל דינה יבחין בכך, שהוא יחשוב שקמתי מחמת פריחת הבר אוזא.

וזה היה בשעת משא ומתן, ובשעת גמר דין דהדיין חייב לישב, ישב כמאן דשרי מסאניה, ואמר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב. [ופירש רש"י, כלומר לא עומד ולא יושב אלא כאדם שיתיר רצועה מן הסנדל].

ג. עשה דכבוד התורה עדיף

הקשו תוספות (שם ד"ה והאמר) דלכאורה איכא בזה עצה אחרת, דהרי יכול להושיבה, כדאמרין (בסוגיא שם) דעשה דכבוד התורה עדיף מעשה דועמדו, ואם כן למה לי בר אוזא.

ותירצו תוספות ב' תירוצים, או דמסתמן טענתיה דאידך. או דבאמת באשת חבר אין עשה דכבוד התורה. [ואע"פ דחייב לקום מפניה, מכל מקום לא הוה כולי האי עשה דכבוד התורה].

ד. יושיב גם הבעל דין

הקשה מהרש"א (שם), לתירוץ הראשון הנ"ל, מכל מקום יושיבה ויושיב גם השני, וכך לא יסתתם טענותיו של השני, וכדאמרין לקמן בגמרא, דהאי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי, מותבינן ליה לצורבא מרבנן ולעם הארץ נמי אמרינן ליה לישב, ואי קאי לית לן בה.

ובאמת זה קושיא על גוף דברי הגמרא, אמאי לא הושיבו דביתהו דרב הונא כדינא דצורבא מדרבנן. [וכי תימא דמחלה על כבודה, הרי לדעת הרא"ש (דלקמן) אסור לה למחול על כבודה].

[ותירץ במהרש"א, דהני עובדי דלקמן דהושיבו התלמיד חכם, מצינן לאוקמא בתחלת דין, משא"כ הכא איירי בגמר דין, דאז אין להושיב בעל דין השני דהרי חייב לעמוד, ובו אין עשה דכבוד התורה].

חתם סופר

הנה אשכחן דברים נפלאים לרבינו החתם סופר בחידושו לשובעות (ל' ב' ד"ה והאמר) ליישב קושיית מהרש"א הנ"ל, אמאי רב נחמן לא הושיב את אשת רב הונא משום כבוד התורה, ויושיב גם בעל דין השני, וכך לא יסתתם הטענות של בעל דין השני, וכדינא דצורבא מרבנן דמושיבין שניהם:

א. עשה דוחה עשה

הנה תחילה הקשה החתם סופר, דלכאורה קשה היאך יושב התלמיד חכם בהגדת עדות משום עשה דכבוד התורה, הרי יש מצות עשה של ועמדו שני האנשים.

אלא כתב דמכיון דאמרין דעשה דכבוד התורה עדיף מעשה דועמדו, נמצא דעשה דכבוד התורה דוחה העשה דועמדו.

ב. אי אמרה לא בעינא

מעתה הקשה בחתם סופר, הרי חזינן לענין אונס ומפתה דחייב לישאנה, דיש מצוות עשה "ולו תהיה לאשה", ואמרין בסוגיא בכתובות (מ' א') דאם היא ממזרת, לא אמרינן דישאנה, דעשה דולו תהיה לאשה ידחה הלא תעשה דממזרת, וטעמא, כיון דאם אמרה לא בעינא ליתא לעשה, והיינו דהאשה יכולה למחול על החיוב שלו ואז לא יהא עשה.

ואם כן הכי נמי בעובדא דידן, אמאי אמרינן דעשה דכבוד התורה דוחה עשה דועמדו, הרי התלמיד חכם יכול למחול על כבודו, שהרי חכם שמחל על כבודו, כבודו מחול.

ג. בזיון אינו יכול למחול

אלא תירץ בחתם סופר, דהנה מבואר ברא"ש (בבא מציעא פ"ב סי' כ"א) דתלמיד חכם שמצא אבידה, וזה בזיון ליקח האבידה, אסור לו לקחת ואינו רשאי למחול על כבודו, דמחילה מועיל רק על כבוד, אבל לא על בזיון. [נפליג הרא"ש על הרמב"ם (ענין פ"א מה"ל גניבה ואבידה הי"ג) שכתב שאם רוצה התלמיד חכם יכול ליקח].

[ולכאורה אפשר לדון דבאשת חבר יכולה למחול על בזיון גם

להרא"ש, ומשום הכי אתי שפיר בפשיטות אמאי לא הושיבה. אבל דבר זה צריך ראייה גדולה, דיהא מותר לאשת חבר לזלזל בעצמה].

ד. בעל דין השני יכול למחול

מעתה מיושב קושיית מהרש"א, דהקשה בדביתהו דרב הונא, דיושיב שניהם, והיינו דעשה דכבוד התורה ידחה גם את מצות עמידה.

אך להאמור, אי אפשר לומר כן, שהרי השני [דהיינו הבעל דין של דביתהו דרב הונא], הרי יכול למחול, ואם כן היאך מותר לו לשבת, ודמי לגמרא כתובות הנ"ל, וכאן לא שייך לומר סברת הרא"ש דהרי הכא הבעל דין יכול למחול, וכיון שהשני צריך לעמוד, ממילא גם דביתהו דרב הונא היתה צריכה לעמוד, כדי שלא יסתתם טענותיו של הבעל דין. [עד כאן דבריו הקדושים דהחתם סופר].

ה. קושיא על דברי חתם סופר

לכאורה דבריו צריכים עיון גדול, דהרי המהרש"א הקשה קושייתו מהא דאמרין בסוגיא (שבעות שם) בצורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי, דמושיבין שניהם, והיינו שלא יסתתמו טענותיו.

והרי נימא גם חתם, דהשני יכול לוותר ואם אין העשה דכבוד התורה דוחה, ומכל מקום אמרינן חתם דמושיבין שניהם, ואם כן חזינן דאפילו הכי דחינן למצוה דעמידה משום כבוד התורה ומושיבין שניהם. וצריך ליישב דברי רבינו הגדול החתם סופר.

ו. באמת אינו מוחל

מכל מקום לכאורה תיקשי על הגמרא, שהרי סברת החתם סופר אלימתא, היאך אמרינן לתרויהו לישב, הרי אפשר לקיים שניהם, ואם כן היאך עשה דכבוד התורה דוחה מצות עמידה, דבשלמא בעדות, לדעת הרא"ש אסור לתלמיד חכם לוותר על כבודו כיון דהוה זלזול, אבל מהו ההיתר של בעל דין השני לישב.

ויש לומר בביאור הגמרא, דנהי דיגיד בשפתיו שהוא מוותר, אבל אנן ידעינן שאינו מוותר באמת, ויסתתם טענותיו, ואם כן יצא משפט שאינו צדק, וזה לא מצינו למיעבד, דאם באמת היה מוחל הוה ליה משפט צדק, אבל בכהאי גוונא שבאמת אינו מוחל אינו משפט צדק.

ז. כעין זה באמרי משה

הנה אשכחן סברא זו בספר אמרי משה (מהגר"מ סוקולובסקי זצ"ל, סי' י"ב סס"ק ד'), דהנה אמרינן בגמרא שבת (קל"ג א') דאם איכא צרעת במקום מילה, עשה דמילה דוחה האיסור לקוף בהרתו.

ומקשינן בגמרא הרי דוקא האב עובר באיסור צרעת, מכיון דמכוון האב להוריד הצרעת וניחא ליה שהבן יהא טהור, אבל אדם אחר שימול אינו עובר, דהרי הוה דבר שאינו מתכוון, שאינו מתכוון לקצוץ הצרעת, [לשלקא דעתך דאב"י דלא אמרינן דפסיק רישיה שאני], ואם כן נימא שהאב יאמר לאחר למול. ומתריצין דאיירי דליכא אחר.

ודן באמרי משה, אמאי לא אמרינן שהאב יכריח עצמו שלא יהא איכפת לו שהבן יהא טהור. ותירץ דלא שייך להכריחו, דאיירי שהאב יודע בנפשו כי אי אפשר לו לכוף יצרו שלא יכוין להנאתו.

חזינן דאי אפשר להכריח אדם לשנות טבעו. ואם כן הוא הדין בנידון דידן, נימא דאי אפשר להכריחו לשנות טבעו ויסתתם טענותיו. ואם כן יתיישב הגמרא.

אבל צריך עיון גדול דברי החתם סופר. וגם הדרא לדוכתיה קושיית מהרש"א.

ח. חילוק בין הוא עצמו חכם לרק קרוב של חכם

הנה אשכחן תירוץ על קושיית מהרש"א, בחידושי מהרש"ג על שבעות (שם), דהנה מבואר בגמרא כתובות (ק"ה ב') דרב נחמן הקדים דינא דקרוב של תלמיד חכם לדון אחר שהיה לפניו, משום עשה דכבוד התורה, וכיון דחזא בעל דיניה יקרא דקא עביד ליה, איסתתם טענתיה.

חזינן דאע"פ דמכבד שני הבעלי דינים בשוה, מכל מקום יש הסתתמות הטענות, דהשני מבין דמחמת הראשון עושין כן, ואם כן תיקשי, דאמאי אמרינן בצורבא מרבנן דמושיב שניהם, הרי עדיין יסתתמו טענותיו, דהרי יבין דעושין כן מחמת כבוד הצורבא מרבנן ומאי הרווחנו.

ותירצו האחרונים, דבשלמא חתם בכתובות לא היה הבעל דין

עצמו תלמיד חכם, אלא היה רק קרוב של תלמיד חכם, ואם כן כאשר השני חושב שהראשון ידיד של הדיין, יסתתמו טענותיו, משא"כ כשיודע שהוא צורבא מדרבנן, אם כן מבין שיש כלל שבכל מקום צריך לכבד תלמיד חכם, הלכך התם מועיל שמושיבים שנים. [דאם יושיב רק הצורבא מרבנן, אע"פ שיודע שזה מחמת שהוא צורבא מרבנן, בכל זאת מסתתמין טענותיו].

עניני שבת

מעתה, יש לומר דלענין דביתתו דרב הונא דמי להך דכתובות, דאין הכל יודעים דינא דאשת חבר, ואם אכתי יחשוש הבעל דין שהיא היתה ידיד של הדיין. והנה האי תירוצא דפח"ח, אבל קשיא לן בגוה, דנושיב שניהם ויאמרו להם בהדיא דהוה מפאת שהיא אשת חבר.

סמכין על ה"ט לחודא, אין מכשילין את הסוחר דהרי דג חי אינו מוקצה דראוי לכלבים, משא"כ אם לא סמכין על ה"ט לחודא אלא אומרים לו שיקח ברשת על מנת לזורקו לאשפה, אם כן אם לא ישמע בקולנו, נמצא דהיה מכשול.

ו. חזי לחתולים

הנה העירו דלדעת ה"ט דסגי בחזי לכלבים אף שעומד לאדם, הנה חתולים אכלי דגים, ואם כן לדעת ה"ט יהא מותר אף לדברי השולחן ערוך דאסר בדג חי, דסבירא ליה דלא חשיב לכלבים, דעל כרחך איירי דליכא חתולים, אבל לדין דיש הרבה דמגדלים חתולים אם כן חזי לחתולים. ולא נצטרך להקל לה"ט משום החולקים על השולחן ערוך וסברי דדגים חזי לכלבים.

ראוי לנכרים

הנה יש לדון אם יש להתיר מוקצה מפאת דראוי לנכרים:

א. קמח הוה מוקצה

הנה יש לעיין אמאי דג שאינו מבושל הוה מוקצה, הא חזי לנכרים והם יבשלו. ואולי בעינן שיחא ראוי כמו שהוא. ולא אדע מאי סברא. והנה קמח בשבת הוה מוקצה דאינו ראוי לאכילה. ויש לעיין הא חזי לתרגולים, ומפאת איסור מגבל, הא אפשר באופנים דשרינן לגבל, אלא נימא כהנ"ל דבעינן חזי לכלבים כמו שהוא, וצריך ראייה לזה.

ב. חדש אינו מוקצה

הנה איתא בתוספתא בשבת (פ"ד ה"ה) דמטלטלין חדש בשבת. ותיקשי אמאי אינו מוקצה, הרי אינו ראוי לאכילה. וכתב במנחת בכורים דהיינו משום דחזי לבהמות. ותיקשי, דלכאורה התינוח לדעת ה"ט הנ"ל דאזלינן בתר השתא, אבל למגן אברהם דאזלנן בתר השימוש שעומד להשתמש בו, הרי חזי לאכילת אדם לאחר יום טוב של פסח, ואם כן אינו עומד לבהמות. והעירוני דיש לומר דלהמגן אברהם שרי לטלטל חדש מטעם אחר, דחדש חזי לנכרים. אך אם כן תיקשי מדג ובשר בהמה דהרי חזי לנכרים שיבשלו, וכדכתבנו לעיל.

ג. נכרים משוי היתירא

עתה ראיתי בשולחן ערוך הגר"ז (סי' ש"ח סעי' ט') שמבאר בדבריו דנכרים נמי משוי היתירא כמו בעל חי, אך רק בדבר שאינו עומד לאכילת ישראל. והביא שם תוספתא בשבת הנ"ל לענין חדש, וכתב לחלק בין היכא דבמוצאי שבת עומד להיתר, דבזה לא מהני אכילת נכרים וכלבים, דהרי עומד למחר לאכילת ישראל, [וזה דלא כה"ט, והכריח זאת הגר"ז דמשקים שזבו אמאי הוי מוקצה הא חזי לכלבים], ובין היכא דההיתר רק לזמן מרובה דאזי דמי לנבילה דמוכנה כלבים, דהרי כיון שנמשך זמן איסורו הרבה הרי הוא עומד גם בתוך הזמן למוכרו לנכרים ולהאכילו לבהמות.

ויש לעיין לפי זה ביום טוב הראשון דפסח הא מוכן למחר לאדם.

[ועיין בספר שלמי יהודה פרק ח' הערה ל"ט מה שהביא בשם האור שמח ממאסף דגל התורה סי' ס"ז בביאור דברי התוספתא דחדש].

דג מת בתוך בריכה

הנה יש לדון מהו בדג מת בתוך בריכה, ואם ישאר הדג בהבריכה יפסיד את כל הדגים. האם מותר להוציא הדג המת.

יש לדון בזה בכמה אנפי:

א. בשר קשה

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' ש"ח סעי' ל"א-ל"ב) דבשר חי לא הוה מוקצה דחזי לאומצא, אבל בשר חי של דג הוה מוקצה, דלא חזי לאומצא.

וכתב במגן אברהם (שם ס"ק נ"ו, מובא במשנה ברורה ס"ק קכ"ה) דהא דאמרין דבשר חי לא הוה מוקצה, היינו דוקא בבשר רך, כמו בשר של בר אווזא ויונה, [ולכאורה הוא הדין שאר עופות ותרגולים], אבל בשר חי של בהמה, אסירא דהוה בשר קשה ולא חזי לאומצא, והביא כן בשם ספר יראים (נדף ע"ה).

אמנם דעת ה"ט והגר"א דכל בשר שרי, אך מטעמים חלוקים, להט"ז שרי מפאת דחזי לכלבים. [ובזה סבירא ליה להמגן אברהם, דלא שייך חזי לכלבים אלא בדבר שאינו עומד לאדם, משא"כ בבשר חי של בהמה כיון דעומד לבישול, לא מהני חזי לכלבים].

ודעת הגר"א דבאמת גם בשר חי של בהמה חזי לאדם לאומצא, ודלא כמגן אברהם דסובר דזה לא ראוי לאומצא.

ב. פסק המשנה ברורה

הנה כתב במשנה ברורה (שם ובביאור הלכה סעי' ל"א) דבבשר בהמה חי, אף דלכתחילה יש לנהוג כמגן אברהם, אך בשעת הדחק אפשר להקל כה"ט והגר"א.

אך כתב דכל זה כשיש ב' סניפים, ה"ט והגר"א, אבל בשומן חי דאע"פ דראוי לכלבים, מכל מקום אינו עומד כלל לאדם, לא נוכל לסמוך רק על ה"ט אף בשעת הדחק.

ג. דג מת בתוך בריכה

הנה לפי זה בדג מת בתוך בריכה, ואם ישאר בבריכה יפסיד את כל הדגים, אף אם נימא דג שאינו מבושל חזי לכלבים, אך אינו ראוי לאדם לאומצא, ואם כן לא נוכל להתיר לטלטל דג המת רק מכח דברי ה"ט לחודא, והרי כתב במשנה ברורה שלא סמכין על ה"ט לחודא גם בשעת הדחק.

אלא אם כן נימא דשאני שעת הדחק מהפסד מרובה. וצריך עיון דהמשנה ברורה סתם.

ד. טלטול מן הצד

הנה יש היתר לכתחילה לקחת הדג ברשת ולנערו, דאין הרשת נעשה בסיס, והוה ליה טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, והיינו לצורך שהדגים האחרים לא ינזקו, וכמו דשרי לטלטל חבית שיש עליה אבן כשצריך שהאבן לא תהא כאן.

אלא יש לדון, דהרי זה לתועלת הדגים האחרים שלא ינזקו, והרי הם גם כן מוקצים, ואם כן יש לדון האם שרינן טלטול מן הצד, כשאנינו לצורך מוקצה הזה, אלא לצורך מוקצים אחרים.

וכגון כשיש אבן על פי החבית והיא יכולה לעוף ברוח ולשבור כלים המוקצים מחמת חסרון כיס, האם חשיב לצורך דבר המותר.

ה. הסוחר לא

אמנם צריך עיון בהאי היתירא לטלטל מן הצד לצורך דבר המותר, דהרי יש לחוש שהסוחר יקח הדג המת ויניחנו במקרר על מנת למוכרו, נמצא דהיה טלטול מן הצד לצורך דבר האסור, ואם הוה

לאוהבי תורתך

כל מי שנדבדב ליבר לסייע בהפצת תורת רבינו זצלה"ה ויתרום לכיסוי הדפסת הגיליון של שבעה אחד - יוכל לקבל בעזרי"ת קובץ של כל הגליונות שיצאו לאור בחמש שנים אחרונות על חרימש שמות [כלל פורים] המערכת סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב, טל' 035703949 מ 7.30 עד 9.00 בערב
L5703949@gmail.com

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת ויחי

הראה לו שטר אירוסין וכתובה - אם הותר ליוסף לקחת פילגש

"וירא ישראל את בני יוסף, ויאמר מי אלה. ויאמר יוסף אל אביו, בני הם אשר נתן לי אלוקים בזה, ויאמר קחם נא אל ואברכם". (פרק מ"ח פסוק ח'–ט').

המלכות שלו מתיר לו לקחת פילגש. אבל במלך של גויים, לא נאמרו כל הדינים הללו, ואסור לו ליקח פילגש. וממילא יעקב חשד שיוסף טועה בדין זה וסובר שכיון שיש לו מלוכה במצרים, ממילא חלים עליו כל דיני המלכות ומותר לו להתחתן עם פילגש, והתחתן עם אסנת בתור פילגש. וכיון שבאמת דין זה נאמר רק במלך ישראל, ולא במלך של גויים, ממילא יוצא שיוסף התחתן עם אסנת שלא כדין, ומשום כן יצאו בנים כאלו שאינם ראויים לברכה.

ולפי זה מדוקדק מאוד תשובתו של יוסף שהשיב, שהתחתן עם אסנת בתור אשה על ידי כתובה וקידושין, ולא בתור פילגש, שלא על ידי כתובה וקידושין, ובתור ראייה להוכיח את דבריו שבאמת הנישואין הללו היו כדת וכדין והבנים אינם פגומים, הוציא לאביו שטר אירוסין וכתובה להראות שבאמת הנישואין הללו אינם נישואי פילגש אלא נישואי אשה כדין תורה. ועל זה אמר "בני הם אשר נתן לי אלוקים בזה", והראה ליעקב שטר אירוסין ושטר כתובה, לומר שבאמת הבנים הללו הם "בני הם" ללא שום פגם וללא שום רבב, וממילא מצד הנישואין אין שום פגם שגורם להם שלא יהיו ראויים לברכה. ואחר שמצד הנישואין הם ראויים לברכה, עמד יוסף וביקש רחמים על הדבר ונחה על יעקב רוח הקודש.

כבוד מלך עדיף מכבוד האב

והנה בתחילת הפרשה כתוב בפסוק (פרק מ"ז פסוק כ"ט) "ויקראו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף וגו'", וב"אור החיים" הקשה איך יעקב קרא ליוסף שיבוא אליו, הרי יוסף היה מלך וכבוד מלך עדיף מכבוד אב, ואם כן מצד הדין יעקב היה מחוייב לכבד את יוסף מדין כבוד המלכות, ואיך יעקב שולח לקרוא ליוסף שיבוא אליו.

ונראה לומר כדרך מה שנתבאר שכל דיני המלכות נאמרו בעיקרם על מלך ישראל, אבל מלך שמואל על גויים לא נאמרו בו דיני המלכות. וממילא ההלכה של כבוד ומורא המלכות, שהם יותר מכבוד אב, לא נאמרו במלך שמואל על גויים. ומעתה המלכות של יוסף במצרים כיון שלא היתה מלכות על ישראל אלא על הגויים במצרים, לא היה בה את כל דיני המלכות, ועל כן הותר ליעקב לקרוא ליוסף בנו שיבוא אליו, ואינו עובר בזה על דיני כבוד ומורא המלכות.

ובאמת ב"אור החיים" בסוף דבריו כתב כעין זה, שכתב ליישב שהסיבה שיעקב קרא ליוסף היתה משום שהוא היה בנו וגם היה יוסף הצדיק, ויעקב ידע שבוודאי הוא ימחול לו על כבודו ויבוא אליו. וזה מה שהפסוק מדגיש "ויקרא לבנו ליוסף", שהסיבה שקרא לו לבוא אליו היתה מפני שהוא בנו והוא יוסף. והוסיף וכתב, שאע"פ שבדיני מלכות ההלכה היא שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ולכאורה יוסף לא יכול למחול על כבודו, ואיך יעקב סומך על כך שבוודאי יוסף ימחול לו, הרי אפילו שהוא מצד עצמו מוחל בכל זאת ההלכה היא שאין כבודו מחול. וכתב ליישב שכל ההלכה הזו נאמרה דווקא במלך ישראל שנמשח ומלך על ישראל, שאז חלים עליו כל דיני המלכות ואינו יכול למחול על כבודו, אבל יוסף שלא היה מלך על ישראל אלא מלך על גויים במצרים, אין אצלו את הדינים הללו והוא יכול למחול על כבודו. וז"ל, "והגם שאמרו ז"ל, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. דווקא מלך ישראל שנמשח ומלך על ישראל, אבל מלך כזה במציאות זה יכול למחול על כבודו לעשות רצון אביו וכו'".

ומבואר ביסוד דבריו כיסוד שנתבאר שבמלכות של יוסף במצרים לא היה בו את כל דיני המלכות, שבמלכות כזו שהיא על גויים, לא נאמרו את כל דיני המלוכה, ודיניה שונים משאר דיני המלכות.

ופרש"י, וירא ישראל את בני יוסף, בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו, לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים, ויהוא ובניו ממנשה. ויאמר מי אלה, מהיכן יצאו אלו שאינם ראויין לברכה. בני הם אשר נתן לי אלוקים בזה, הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה, ובקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקודש. מבואר שהיה כאן דין ודברים בין יעקב ליוסף, יעקב חשד ביוסף שהנישואין שלו עם אסנת לא היו כשרים, ומשום כן יצאו מהם כאלו ילדים שאינם ראויים לברכה. והשאלה ששאל את יוסף "מי אלה - מהיכן יצאו אלו שאינם ראויים לברכה", היה פה פליאה על יוסף מדוע התחתן עם אסנת שלא בכשרות, ומחמת כן יצאו ילדים שאינם ראויים לברכה. ויוסף השיב לאביו על כך, שלא היה לו שום פגם בנישואין עם אסנת, אלא הכל היה כדת וכדין, כדת משה וישראל, וכהוכחה לכך הוציא לו שטר אירוסין ושטר כתובה, ובוה הראה לו שכל הנישואין מתחילתם ועד סופם לא היה בהם שום פגם.

ויש לברר מה היה החשד של יעקב ביוסף שלא עשה כדין בנישואין הללו, ומדוע במה שיוסף הוציא שטר אירוסין וכתובה היה בזה תשובה לחשד של יעקב שלא היה פגם בנישואין הללו, למה שטר אירוסין וכתובה מראים שהקידושין והנישואין היו כדת וכדין, ללא פגם.

לוקח מכל גבול ישראל ופילגשים

ונראה לומר דהנה ברמב"ם בהלכות מלכים (פרק ד') כתב את דיני המלוכה, מה מותר למלך לעשות לצורכו ולכבודו, וכתב (הלכה ד') "וכן לוקח מכל גבול ישראל נשים ופילגשים, נשים בכתובה וקידושין, ופילגשים בלא כתובה ובלא קידושין אלא ביחוד בלבד קונה אותה ומותרת לו. אבל ההדיט אסור בפילגש, אלא באמה העבריה בלבד אחר ייעוד וכו'". מבואר ברמב"ם שההבדל בין אשה לפילגש הוא בכתובה ובקידושין, שאם אדם נושא אשה על ידי קידושין וכתובה, הרי זו נקראת אשה. ואם אדם נושא אשה שלא על ידי קידושין וכתובה, אלא על ידי יחוד בלבד, הרי זו נקראת פלגש. וסתם אדם הוא אסור בפילגש, שהצורה שהתורה התירה לו לישא אשה זה דווקא על ידי קידושין וכתובה. אבל במלך חידשה התורה שהוא מותר בפילגש, ויכול לישא אשה אפילו שלא על ידי קידושין וכתובה, אלא רק על ידי יחוד בלבד. והנה הדיט כיון שהוא אסור בפילגש, אם הוא יעבור על האיסור הזה ויתחתן עם פילגש, שיתחתן עם אשה שלא על ידי קידושין וכתובה, הרי הנישואין הללו נעשו שלא בכשרות. וממילא הבנים שיוולדו מכאלו נישואין שאינם כשרים יהיו פגומים, כדין כל מי שנולד שלא בכשרות, שהוא פגום. ואפילו שאין בו שום פסול, בכל זאת כיון שהוא נוצר שלא בכשרות, הרי הוא פגום.

אם יש ליוסף דין מלך

ומעתה יתכן לומר שהחשד שיעקב חשד ביוסף, הוא שהתחתן עם אסנת שלא על ידי כתובה וקידושין, והנישואין הללו הם נישואין של פילגש, ומשום כן יצאו כאלו בנים פגומים שאינם ראויים לברכה.

וי"ל שיעקב חשד, שיוסף סובר כיון שהוא קיבל מלוכה במצרים, ממילא יש לו דין מלך והרי הוא מותר בפילגש כדין מלך שמותר בפילגש, וממילא התחתן עם אסנת שלא על ידי כתובה וקידושין. אבל באמת אפילו אם המלוכה שיוסף קיבל במצרים היה לזה דין מלוכה, בכל זאת ההתר של פילגש נאמר דווקא במלך ישראל, ולא במלך של גויים, שכל דברי הרמב"ם הללו נאמרו במלך ישראל שיש לו דין מלוכה, ודין

"וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים וחזא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה וגו' ויברכס ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה וגו'". (פרק מ"ח פסוק י"ד, ב').

שמעתי מהגר"ד פוברסקי שליט"א, שפעם בעת שהיה אצל מרן הגרי"ז מברסק זצ"ל, אמר לו הגרי"ז שאינו מבין מדוע מנהג העולם שכאשר אדם מברך את חברו הוא נותן לו את ידו בשעת הברכה, מה הענין בהושטת היד בעת הברכה, למה אי אפשר לברך בלא הושטת היד. ולאחר מכן חזר הגר"ד שליט"א לב"ב, ושאל את המשגיח הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, את השאלה הזו, והשיב לו שמהפרשה יש ראייה שיש ענין בהושטת היד, שאנו רואים שכאשר יעקב אבינו רצה לברך את מנשה ואפרים הוא הושיט את ידיו והניחם על ראשם. וכשרצה שהברכה תחול על אפרים יותר ממנשה, הפך את ידיו, ואת יד ימינו הניח על ראש אפרים. מבואר מזה שהושטת היד בעת הברכה היתה חלק עיקרי בברכה של יעקב למנשה ואפרים, משום שכדי שתחול הברכה כמו שצריך, צריך שיהיה התקשרות בין המברך למתברך, והושטת היד מזה לזה גורמת יותר התקשרות בין שניהם, ומתוך כך יש יכולת בברכה לחול על המתברך. וכפי רמת ההתקשרות בין שניהם כך כח הברכה לחול יותר, וממילא לכן כאשר יעקב רצה שהברכה תחול יותר על אפרים הוא הקפיד להניח עליו את יד ימינו, שזה גורם שתחול עליו הברכה ביתר חוזק.

ובאמת הדברים נמצאו בדרשות הר"ן (דרשה ב') שכתב שכאשר אדם מתפלל על חברו, הברכה שחברו מתברך חלה מכוונו, שהשפע בא דרך המברך, וכתב שלכן יש ענין שהמתברך יתקרב אל המברך כמה שיותר, ואחת מהדוגמאות שהביא לכך היא מיעקב שהניח את ידיו על ראש אפרים ומנשה בעת הברכה. וז"ל, "אבל כי יבא התיקון מצד איזה מעתיר, נראה שיהיה המעתיר אמצעי באותו שפע השופע, באמצעותו יחול על אשר יעתיר בעדו. ולזה בהחיות אליהו בן הצרפתי התמודד על הילד שלשה פעמים, ובזה נתקן ענין הגשם ההוא וקיבל צורת החיות.

וכאמת הדברים נמצאו בדרשות הר"ן (דרשה ב') שכתב שכאשר אדם מתפלל על חברו, הברכה שחברו מתברך חלה מכוונו, שהשפע בא דרך המברך, וכתב שלכן יש ענין שהמתברך יתקרב אל המברך כמה שיותר, ואחת מהדוגמאות שהביא לכך היא מיעקב שהניח את ידיו על ראש אפרים ומנשה בעת הברכה. וז"ל, "אבל כי יבא התיקון מצד איזה מעתיר, נראה שיהיה המעתיר אמצעי באותו שפע השופע, באמצעותו יחול על אשר יעתיר בעדו. ולזה בהחיות אליהו בן הצרפתי התמודד על הילד שלשה פעמים, ובזה נתקן ענין הגשם ההוא וקיבל צורת החיות.

***

שמע ישראל - איך הותר לקרוא לאביהם בשמו

"ויקרא יעקב אל בניו, ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים". (פרק מ"ט פסוק א').

ופרש"י, "ואגידה לכם, ביקש לגלות את הקץ ונסתלקה שכינה ממנו והתחיל אומר דברים אחרים".
ודברי רש"י הם מהגמרא בפסחים (דף נ"ו א'), ובגמרא מובא כל המשא ומתן שהיה בין יעקב לבניו כשראה שנסתלקה ממנו שכינה. ואיתא בגמרא "דאמר רבי שמעון בן לקיש, ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם, ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה. אמר, שמא חס ושלום יש במיטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו, שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד וכו'".
ופרש"י, "שמע ישראל, לאביהם היו אומרים".
שכאשר יעקב ראה שנסתלקה ממנו שכינה הוא חשש שמא יש במיטתו פסול, שאולי אחד מבניו אינו מאמין בה', ומשום כן אינו ראוי שתשרה עליו שכינה. ועל זה בניו ענו לו שכולם מאמינים בה', וכשם שאין בלבנו אלא אחד, כך הם אין בלבם אלא אחד, שהוא מלכו של עולם.

והנה כאשר בני יעקב ענו לו שאין בלבם אלא אחד, הם אמרו לו את הפסוק "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", ופרש"י "שמע ישראל, לאביהם היו אומרים". מבואר שמה שהזכירו לו את הפסוק שמע ישראל, לא היה רק ציטוט פסוק בתור הוכחה שהם מאמינים בה', אלא בעיקר הדבר הם דיברו עם ישראל אביהם, וקראו לו בשמו ואמרו "שמע ישראל", כלומר אבא ששמך ישראל שמע, "ה' אלוקינו ה' אחד", וכשם שאתה ישראל מאמין בה', כך אנו מאמינים בה' ואין לנו אלא ה' אחד.

ולכאורה תמוה, דהנה בשו"ע בהלכות כיבוד אב ואם (יו"ד, סימן ר"מ סעיף ג') כותב, "איזו מורא, לא יעמוד במקומו וכו', ולא יקראנו בשמו לא בחייו ולא במותו, אלא אומר אבא מארי וכו'". מבואר בזה שמדיני כיבוד אב אסור לבן לקרוא לאביו בשמו ומעתה קשה איך הותר לבני יעקב אבינו לקרוא לו בשמו, ששמו היה ישראל והם פנו ואמרו לו "שמע ישראל", הלא אסור לבן להזכיר את שמו של אביו.

אזיל אבא למיקטל נפשא

ונראה לומר דהנה בגמרא ביומא (דף פ"ז א') מובא, "רב, הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא", שהיה טבח שפגע ברב, והטבח לא ביקש ממנו מחילה. וכאשר הגיע ערב יום כיפור וההלכה היא שאין יום

לרב בשמו, שבמה שאמר לו "אזיל אבא" הוא כיוון לקרוא לרב בשמו. והקשה התוספות, איך רב הונא קרא לרב בשמו, הרי אסור לתלמיד לקרוא לרבו בשמו. וז"ל, "תימה לרבי, לפירוש הערוך שפירש כי רב היה שמו אבא, כדאמרין מאן ריש סדרא כבכל אבא אריכא, ובני בכל קראוהו רב מפני כבודו וכו', ושמואל חבירו היה והיה קוראו אבא וכו', אבל רב הונא דהכא שהיה תלמידו גמור היאך היה קוראו בשמו, והא אמרין מפני מה נעשו גיחזי מפני שקרא את רבו בשמו".

וכתב ליישב, "ויש לומר, דשמא היה אבא דרך כבוד, כמו אבי אבי רבב ישראל". מבואר בתוספות שכל האיסור לקרוא לרבו בשמו נאמר דווקא כשמזכיר את שמו של הרב בדרך בזיון, אבל אם יש בשמו של הרב גם משמעות של כבוד, וכשהוא מזכיר את שמו של הרב אומר את זה בדרך של כבוד, אין בזה איסור לקרוא לרבו בשמו. וממילא מיישב התוספות שמה שרב הונא קרא לרב "אבא" בשמו, לא הזכיר את השם אבא בדרך של זלזול, אלא בדרך של כבוד כמו "אבי אבי רבב ישראל ופרשיו", ועל כן לא חל בזה האיסור של קורא לרבו בשמו.

כי שרית עם אלוקים

ולפי זה י"ל גם לגבי יעקב אבינו, שכאשר המלאך קרא את שמו ישראל

לכית העלמין וראה שם את כל נפשות המתים ושאל אותם "היכן הוא אבא". ומבאר רש"י שהשם של אביו של שמואל היה "אבא", ושמואל שאל אותם היכן נמצא המת הזה ששמו אבא. וכשענו לו שיש כאן הרבה מתים ששם אבא, אמר להם שמואל שהוא מחפש מי ששמו "אבא בר אבא". וגם על זה אמרו לו שיש הרבה מתים כאלו. וכשאמר להם שמחפש מי ששמו "אבא בר אבא אבא דשמואל", אז ענו שמקומו במתיבתא דרקיעא ושיעלה לשם וימצא את המת הזה. ועל זה מקשה הרקע"א איך שמואל הזכיר את שמו של אביו, הרי האיסור לבן לקרוא לאביו בשמו נאמר בין בחייו ובין במותו ואם כן איך הותר לשמואל לומר את שמו של אביו.

ונראה דלפי דברי התוספות ישנים שכתב שהשם "אבא" שונה משאר השמות כיון שיש בו גם משמעות של כבוד, וממילא כאשר מזכיר את השם הזה בצורה של כבוד לא חל על זה האיסור לקרוא לאביו בשמו. י"ל ששמואל כאשר חיפש את אביו ואמר "בעינא אבא" הצורה שהזכיר את שמו של אביו בשם "אבא" לא היתה סתם בתור קריאת שם, אלא בעיקרה היתה הזכרה בדרך של כבוד, וממילא בשם כזה שיש בו משמעות של כבוד כאשר מזכירים אותו בדרך כבוד, לא חל בו האיסור של קורא לאביו בשמו, ומותר לבן לקרוא לאביו בשמו. ועל כן הותר לשמואל לקרוא לאביו בשמו, ואמר "בעינא אבא". (ועיין ב"שלמים מציון" לפרשת בהעלותך תשע"ו, גליון 73, שהובא עוד תירוץ על קושיית הרע"ק א).

*

שמה קברו את יצחק

אמנם בפרשה יש להקשות עוד, דהנה כאשר יעקב אבינו ציווה לבניו שיקברוהו במערת המכפלה, הוא פירט ואמר להם את כל אלו שנקברו במערת המכפלה, וכתוב בפסוק (פרק מ"ט פסוק ל"א) שאמר "שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו, ושמה קברתי את לאה". מבואר בפסוק שיעקב הזכיר את שמו של אביו ואמו, ואמר "שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו".

ולכאורה בזה יש לעיין איך כאן הזכיר יעקב את שמו של אביו, הרי ההלכה הו' שאסור לקרוא לבן לקרוא לאביו בשמו פוסק השו"ע שהיא נאמרה בין בחייו ובין במותו, שאפילו לאחר מות האב גם כן אסור לבן לקרוא לאביו בשמו. ואם כן מדוע כאשר יעקב רצה לומר שיצחק ורבקה נקברו במערת המכפלה הוא הזכיר אותם בשמותיהם "יצחק ורבקה", הרי אסור לבן לקרוא לאביו בשמו. ובפשוטו השם יצחק ורבקה, לא היה מונח בזה שם של כבוד, אלא היה השם העצמי של יצחק ורבקה, ובשם כזה אין שום הותר לקרוא לאביו בשמו.

וכיוצא בזה קשה גם בסוף הפרשה על יוסף, שכתוב בפסוק (פרק נ' פסוק כ"ד) "ויאמר יוסף אל אחיו אנכי מת, ואלוקים פקוד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב". ויש לעיין בזה איך יוסף הזכיר את שמו של אביו "יעקב", למה לא היה בזה את האיסור שאסור לקרוא לאביו בשמו, וצ"ע.

אם כן אתה מבוטח לברכה והצלחה ופרנסה ברוח ומה יש לך לדאוג, הרי אין לך הצלחה יותר מזאת".

הצלחת הבית

הגר"ר ליפא פלמן שליט"א שזכה לקרבה מיוחדת אצל מרן זיע"א, ובין היתר היה פעמים רבות שליח מאביו הגר"צ לשאול שאלות בהלכה את מרן זיע"א, ובכל שאלה כזו היה מרן זיע"א יושב עימו במחיצת השעה כשהוא פותח את הגמרא וספרי הפוסקים בענין, מספר שכמה ימים קודם לחתונתו נכנס אל מרן זיע"א, והעניו את פניו לשאול ממרן זיע"א שילמדנו על רגל אחת מהו טור ההצלחה בבנין הבית. מרן זיע"א השפיל את ראשו וחשב מעט, ואז פתח ואמר, "סוד ההצלחה תלוי בעיקר בכך שהבעל מתעלה להיות יותר רוחני, וככל שהוא יותר מתעלה בזה כך יש תקווה שהשלוש והשלוחה ישררו בבית". והוסיף ואמר, "לדוגמה כשרוצים להניח בבית שולחן או לתלות תמונה, עלול להיות וויכוח כאשר הבעל רוצה שזה יהיה במקום הזה ואילו האשה רוצה שזה יהיה במקום אחר, וככל שהבעל הוא יותר רוחני לא איכפת לו היכן כל דבר יהיה מונח וממילא השלוש והשלוחה יהיו בבית".

ואנכי עפר ואפר

עוד סיפר שבערב ראש השנה בשנת תשמ"ח, בעת שבא אל מרן זיע"א, עמדו בתור כדי להכנס אליו מאות איש, כדי לקבל ממנו ברכת השנים. וכאשר ניגש אל מרן זיע"א אחרי כולם, אמר בענותנותו ככאב רב "אנשים טועים בי, אילו היו יודעים מי אני, היו זורקים אותי מכל המדרגות". והרגישו בחוש שכאמת כואב לו הדבר הזה, שבאים אליו וכאילו טועים וחושבים אותו כגאון וצדיק.

נאמר בפסוק בפרשת וישלח (בראשית, פרק ל"ב פסוק כ"ט), "ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל". מבואר בפסוק שהשם ישראל, נקרא לו בדרך של חשיבות וכבוד, לומר "כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל". ואם כן י"ל שהגדר של השם ישראל שהיה ליעקב לא היה בתור שינוי השם או תוספת על השם הקיים בלבד, אלא בעיקר הדבר נוסף לו השם הזה בתור גדולה וכבוד, להודיע על מעלתו הנשגבה. וממילא כאשר אדם קורא ליעקב אבינו בשמו "ישראל", אין כוונתו סתם לקרוא לו בשמו, אלא עיקר כוונתו לכבדו ולהדגיש את המעלה הגדולה שהתעלה בה, עד כדי כך שזכה להיות "ישראל" שפירושו "כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ומעלה מיושב שכאשר בני יעקב ענו לו, "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", מה שאמר "שמע ישראל" וכיוונו לקרוא לו בשמו שהוא "ישראל", לא חל על זה האיסור שאסור לקרוא לאביו בשמו. שכיון שמהות השם הזה נקראת לו בלשון כבוד וחשיבות, ממילא בכזה שם אין את האיסור של קורא לאביו בשמו, מאחר שכל מהות השם הזה באה בתור לשון של חשיבות ויקר, וכאשר מזכירים את השם הזה מזכירים את מעלתו של יעקב ואין זה כסתם שם של אבא שאם הבן קורא לאביו בשמו מונח בזה משמעות של בזיון. וכשם שכתב התוספות ישנים כיומא כלפי האיסור לקרוא לרבו בשמו, שאם הוא שם של כבוד ומזכירו בדרך כבוד שלא חל על זה האיסור של קורא לרבו בשמו, כן י"ל בדין כיבוד אב שאסור לקרוא לו בשמו, שאם מהות השם הוא שם של כבוד, אין איסור לקרוא לו בשמו. ולכן בני יעקב שקראו לו בשמו "ישראל" שהחפצא של השם הזה בא להורות על כבוד וחשיבות, לא חל בזה האיסור שאסור לקרוא לאביו בשמו.

*

בעינא אבא

והנה לפי דברי התוספות ישנים כיומא, שהשם "אבא" הוא שם של כבוד כמו "אבי אבי רכב ישראל", וכאשר מזכירים את זה בדרך כבוד אין על זה את האיסור שאסור לקרוא לרבו בשמו, יש ליישב בזה את קושיית הרע"ק א בשו"ע.

דהנה בהלכה הו' שאסור לבן לקרוא לאביו בשמו בן בחייו ובין במותו, כתב הרע"ק א להקשות "ולא יקראנו בשמו, קשה לי הא בברכות (דף י"ח ב') אמר להו בעינא אבא, וכן שבת (דף קט"ו א') אמר רבי יוסי מעשה באבא חלפתא".

וכוונתו להקשות מהגמרא בברכות דאיתא בגמרא, "תא שמע דאבוא דשמואל הו' קא מפקדי גביה זוזי דיתמי, כי נח נפשיה לא הוה שמואל גביה, הו' קא קרו ליה בר אכיל זוזי דיתמי. אזל אבתריה לחצר מות, אמר להו בעינא אבא (מבקש אני את אבא, כך היה שמו, רש"י), אמרו ליה אבא טובא איכא הכא, אמר להו בעינא אבא בר אבא, אמרו ליה אבא בר אבא נמי טובא איכא הכא, אמר להו בעינא אבא בר אבא אבוא דשמואל היכא, אמרו ליה סליק למתיבתא דרקיעא וכו'". מבואר בגמרא שאביו של שמואל היו מופקדים בידו כספים של יתומים, ולאחר שנפטר בנו שמואל לא ידע באיזה מקום מונח הכסף של היתומים, ומשום כן הגיע

המשך מעמוד ד'

ככל היוצא מפיו

לאחר ממקורביו של הגר"צ שאשתו עבדה בהוראה, נודע על מוסד הקרוב לביתו שדרושים להם מורות, ומאוד רצו לקבל את הנמורה ההיא מחמת קירבת המקום לביתם. ומכיון שמרן זיע"א היתה לו השפעה על המנהל, החליט לבקש מהגר"צ שידבר עם מרן זיע"א כדי שימליץ למנהל לקבלה למוסד.

הגר"צ עשה כבקשתו ועלה יחד עימו לבית מרן זיע"א כדי לבקש ממנו את הבקשה, בתחילה דיבר הגר"צ עם מרן זיע"א בעניני לימוד והלכה, ורק לקראת סוף השיחה העלה את הבקשה בעבור אותו אדם שהצטרף עימו יחד לשיחה.

מרן זיע"א בירך את אותו אדם במאור פנים, בברכה והצלחה ושיזכה לפרנסה ברוח ובנקל. ובסיום אמר להגר"צ, שלא בטוח שייצא לו לדבר על כך עם המנהל.

כשיצאו מהבית יצא הגר"צ בהרגשה שמחה שהצליח בשליחותו, ואילו אותו אדם יצא בהרגשה שהשליחות לא הצליחה שאם מרן זיע"א אמר שלא בטוח שייצא לו לדבר על כך עם המנהל, הרי זה ברור שלא ידבר עימו על כך, ואם כן כל הטרחה שטרח כאן היתה לשווא. וכשהבחין הגר"צ ברחשי לבו, אמר לו "תראה איך הצלחתי, הרי אם הגר"א"ל היה אומר שידבר עם המנהל, זה ספק היה מצליח ספק לא. ואילו עתה שלא הבטיח שידבר עם המנהל, ולעומת זאת בירך אותך כבזו ברכה טובה הרי הברכה וודאי תתקיים בידך, שאני רואה בחוש שכל מילה שהגרא"ל הוציא מפיו לא שבה ריקם,

הליכות מלכי בקודש

שהתגלגלה אל פתחו, כשהוא מסתפק אם כדאי לו לגשת לכך, כי לפעמים בעסקאות כאלו שנראות כל כך טוב, טמון איזה מוקש שעלול להפיל את הכל. הגר"צ אמר לו שבבני ברק גר הרב שטיינמן שהוא רב גדול חכם ופיקח, וכדאי לו מאוד לפני שסוגר את העסקה הזו להתייעץ עימו, אם יש לו נמנה לחשוש ממנה.

באותם ימים שמו של הרב שטיינמן לא היה מוכר בציבור הרחב, והיה זה לראשונה ששמע את שמעו של הרב שטיינמן שאפשר להתייעץ עימו, אבל לקח את הכתובת ומיד אחרי השיעור נסע לבני ברק כשבדעתו לעלות לבית ברחוב חזון איש 5 כדי לשאול את השאלה.

הגיע לבית הרב שטיינמן, הרב ישב בסלון הבית ליד השולחן ולמד, הרב שטיין נכנס לחדר, ולאחר שהציג את עצמו בשמו והתברר שהרב והרבנית מכירים טוב את הוריו, שבעת שעלו ארצה היו יחד עימם באוניה, ומאז נוצרה ביניהם הכרות וידידות, החל לפרס את השאלה על דבר ההשקעה בשותפות בבית אבות המדובר.

הרב שטיינמן שמע, ואמר "באמת לפי כל הפרטים נראה שמדובר בעסקה מצוינת במיוחד, אבל כדאי שתבדוק קודם את הכשרות במקום, שלא מאכילים שם את הזקנים נבלות וטרפות, לא שווה לך כל העסק אם מאכילים שם טרפות".

הרב שטיין התפלא, למה שיאכילו שם נבלות וטרפות, הרי בכל בית אבות קיים הכשר, לכל הפחות של הרבנות, ואי אפשר לקבל אישור למוסד בלא שיהיה בו תעודת כשרות, ואם כן מהיכן יבוא לשם נבלות וטרפות. אבל החליט לבדוק את הענין לעומק, ומשום כן קבע פגישה עם כל השותפים כדי לשמוע מהם פרטים על בית אבות זה, ובין כל היתר שאלם מה עם הכשרות במקום. המנהל השיב מיד בחיוב, שיש במקום כשרות רבנות.

הרב שטיין לא הסתפק בתשובה הזו, והמשיך ושאל "והיכן אתם קונים את הבשר?". המנהל התחיל קצת לגמגם והשיב, "בשוק הכרמל".

שאל הרב שטיין, "האם יש הכשר לבשר שבשוק הכרמל?". המנהל התחיל לגמגם, ואז השיב "אתה הולך עם כיפה'לה לכן אתה שואל את השאלות הללו, אנחנו קונים שם את הבשר ולא שואלים מידי הרבה שאלות. פשוט כדאי לנו לקנות שם בשר, משום שבמקום לשלם 10 לירות לקילו בשר, שם אנחנו משלמים לירה אחת לקילו בשר".

הרב שטיין המשיך לשאול, "הרי יש לכם הכשר של הרבנות, ואיך הרבנות נותנת לכם הכשר בזמן שאתם קונים בשר בשוק הכרמל".

השיב המנהל, "המפקח מטעם המועצה הדתית בא לבדוק את המקום בכל ראש חודש, ובאמת בראש חודש אנו קונים קילו אחד של עוף מחברת 'עוף ירושלים', ושמים את זה מעל כל העופות, ואז הוא נותן את ההכשר, ובשאר החודש לא רואים שוב את המפקח ואז עושים מה שרוצים". כמוכן שאחרי הודאה ברורה כזו שמדובר בבשר נבלות וטרפות, היה ברור להרב שטיין שהוא יורד מיד מההצעה הזו, והמשיך לשם הנימוס לברר עוד פרטים על המקום, וסיים שהוא רוצה עוד לחשוב על זה ולאחר מכן יענה להם.

לא עבר אלא שבוע ימים, וכיום שיש הרב שטיין פותח את העיתון ולנגד עיניו כתוב בכותרת ראשית "מדינת ישראל תובעת את בית האבות בנתניה על רצח הזקנים". הדבר היה מוזר ביותר, הלא מדובר בבית אבות תקין לחלוטין עם עובדים מסורים והנהלה מתוקנת, ואיך הם הגיעו לידי רצח זקנים. הוא המשיך לקרוא את הכתבה, ושם היה כתוב, שהתובע הוא היועץ המשפטי של משרד הסעד הר"ר שמואל בוקובסקי.

הרב שטיין החליט לברר את הדבר אצל ר' שמואל בוקובסקי שהיה גר בתל אביב בקרבת מקום מגוריו, ובבית הכנסת היו יושבים קרוב זה לזה. ובאמת מיד אחרי התפילה בליל שבת ניגש אליו, ושאל אותו מה הענין עם בית האבות בנתניה.

הרב בוקובסקי שם את ידיו על ראשו, ואמר "בחיים לא הייתי מאמין שיהודים בשביל להרוויח כמה גרושים רוצחים את הזקנים". וסיפר שמשרד הסעד מחייב את בתי האבות להאכיל את הזקנים בשר בקר, והם רצו לחסוך ובמקום לקנות בשר בקר היו קונים בשר סוסים וחמורים, ובישלו את זה בצורה כזאת שהדבר לא יהיה ניכר בטעם. והזקנים שאוכלים את הבשר הזה, מתים לאחר כננה חודשים מחמת הרעלים שיש בבשר הסוס והחמור. ומתוך כך מתפנה להם מקום בבית אבות, והם יכולים לקבל זקנים חדשים, ונכנס להם לחשבון "ים של כסף".

באותו הרגע - אומר הרב שטיין - הבנתי טוב טוב את דברי הרב שטיינמן שיושב לו בביתו בבני ברק, ואומר "תבדוק אם לא מאכילים את הזקנים נבלות וטרפות", וכך הוא הציל אותי מכל הפרשיה הזו שהביאה מידיית לסגירת בית האבות, ולמשפטים ארוכים על ההנהלה שמי יודע איך היא הסתיימה בכלל.

ההמשך בעמוד ג'

בימים אלו ימי אבולו של אורו של עולם, מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, ימים אשר כל העולם כולו מקצה ועד קצה מתעורר ומתחזק ללכת בדרכיו הטובים והישרים, מהראוי להביא עוד כמה עובדות שנשמעו מפי הגר"צ פלמן זצ"ל.

בעבודת ה'

מן המפורסמות הם גודל קדושתו וטהרתו של מרן זיע"א אשר כל כולו היה עסוק בעבודת בורא יומם ולילה, וכמעט ולא נהנה מהעולם הזה. ועם כל פרישותו הגדולה מהנאות עולם הזה, ירד אל העם והבין את רחשי לבם, והורם את הדרך אשר ילכו בה. וכל שיחה עימו היתה מלאה בחכמה עליונה, מתוך נעימות וערכות עצומה. לא היה אחד שהיה במחיצתו ולא הרגיש התרוממות והתעלות, וישוב הדעת ומנוחה.

פעם דיבר הגר"צ עם מרן זיע"א על הנהגות של פרישות מהנאות העולם הזה כדרכו של מרן זיע"א, אמר לו מרן זיע"א "דע לך, החתר לנהוג בהנהגות אלו זה דווקא אם ברור לך כמאת האחוזים שזה לא יגרום לך שום ירידה בלימוד ועסק התורה והמצוות, אבל אם זה יגרום לך ירידה אפילו קלושה ביותר בעבודת ה', איך התר לנהוג בכאלו הנהגות".

ובאמת כל מי שזכה להיות אפילו פעם אחת במחיצתו של מרן זיע"א, ראה שמי כמותו היה נאה דורש ונאה מקיים, שכלימוד התורה היה לומד בעומק העיון וההבנה, ולא היה מורגש אצלו כלל וכלל שכבר זמן רב לא באו אוכל ומשקה לפיו. וכמו כן הנעימות שהרגישו במחיצתו, לא נפגמה כלל מחמת החולשה מהתעניות ומיעוט השנינה.

עוסק במלאכתו

סיפר מרן זיע"א להגר"צ, שבצעירותו ישב ביחד עם עוד שניים, ודנו על ההלכה שאסור להנות מכתרה של תורה, ועל דברי הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פרק א' הלכה י"ב) שכותב, "כיצד היה בעל אומנות והיה עוסק במלאכתו שלש שעות ביום, ובתורה תשע וכו'". שמכאן דבריו שהדרך הנכונה היא לעסוק במלאכה שלש שעות ביום, ושאר השעות להשקיע בלימוד בתורה. ועלתה השאלה ביניהם מדוע כהיום רוב בני הישיבות אינם נוהגים כדברי הרמב"ם הזה, שכדי להתפרנס ייצאו למלאכה שלש שעות ביום, ואילו בשאר השעות ישבו ויעמלו בעמלה של תורה, ובכך לא יצטרכו להנות מכתרה של תורה. ואפילו שברמ"א (י"ד, סימן רמ"ו סעיף כ"א) מביא שיש אומרים שמותר לאדם להנות מאחרים בכדי שלא יצטרך לצאת לעבוד, בכל זאת מדוע אין אנו רואים בציבור כאלו שמקימים את דברי הרמב"ם בפשוטו, בלא לסמוך על השיטות שמתירים. וממחשבה למעשה החליטו ביניהם לנסות ולקיים את דברי הרמב"ם, ולראות האם הם יכולים לעמוד בדבר הזה בלא שיפגעו אצלם איכות וכמות הזמן של לימוד התורה.

הראשון ניסה והצליח, ובאמת עד היום הזה הוא יושב במשך רוב שעות היום והלילה, ועוסק בתורה בעמל ויגיעה, ואינו מפסיק ממנה לרגע.

השני, נכנס לעולם העיסוקי, ותוך זמן קצר נשאב כל כולו לעסקים, והפסיק מתלמודו כמעט לגמרי.

ואילו מרן זיע"א התחיל בזה, ולאחר מספר ימים הבחין שהדבר מפריע לו בלימוד התורה, ובאותו הרגע הפסיק את המלאכה שעסק בה כאמצע, כשהוא מותיר שם את כלי העבודה כמות שהם, ורץ בחזרה לבית המדרש לעסוק כל היום בעמלה של תורה.

ללמוד - אמר מרן זיע"א - שבדור הזה אי אפשר לקיים שניהם, ורוב הציבור אינו בדרגה כזו שיכול לעמוד בכך, אלא כדי להצליח באמת בתורה ובעבודה חייב להיות שהראש יהיה שקוע ומונח כל היום בעומקה של הלכה, שאם יכנסו בתוכו אפילו לזמן מועט ענייני מסחר עלול הדבר לפגוע בעמל התורה.

נבלות וטרפות

סיפור נפלא שמענתו השבוע מבעל המעשה, הרב ישראל שטיין שליט"א מתל אביב, מחבר ספר "כפתור ופרח" עה"ת ועוד ספרים.

המעשה היה לפני כ-35 שנה, ביום מהימים הציעו להרב שטיין להיות שותף בבית אבות בנתניה, מדובר היה בבית אבות שבבעלותם של חמשה שותפים, ואחד מהשותפים רצה לצאת מהשותפות ולמכור את חלקו. בית אבות זה היה מקום פעיל ומבוסס ובפעילות השוטפת שביום יום לא הוצרך התערבות מיוחדת של ההנהלה, וכל עיקר ההשקעה של השותפים היה בהקמת בית אבות, אבל עתה לאחר שהוא כבר קיים ומסודר מבחינת כל האישורים הנצרכים, הם כבר לא הוצרכו לעשות מאומה, ויכלו לשבת בשלווה כאשר הנכס מניב להם רווח נאה מידי חודש בחודשו.

השותף שרצה למכור את חלקו בשותפות ביקש על כך סכום של כ-25 אלף דולר, לעומת זאת הרווח שהוא מקבל על כך בכל חודש הוא כ-5 אלף דולר. מדובר היה בהשקעה שעל פניו נראית כמשתלמת במיוחד, להרוויח סכום כזה גבוה בלא שום מאמץ חודשי.

הרב שטיין היה משתתף בקביעות בשיעורו של הגר"צ, שהתקיים בכל ליל שישי בתל אביב, ובאותם ימים סיפר להגר"צ על ההצעה המיוחדת הזו

זכור זאת ליעקב

מתורתו של רבינו הגדול
מרן בעל ה"זאת ליעקב" זצוק"ל

פרשת ויחי | שנת תשע"ח | גיליון 20

צורת לימוד התורה - מתוך צימאון והשתוקקות

בא הדיבור פסקה ובטלה, שכן אין היא מסוגלת לעמוד בפני אורוּתו של דיבורו של הקב"ה, אלא שיחד עם הדיבור שבה ובאה חיות חדשה, כח חיים חדש, אור תורה מחייהו. קליטת הדיבור וקבלת החיות באו כאחד, ומהלך זה הלך ובא בכל דיבור ודיבור, ומשום שאי אפשר לה לדברת סיני להיות מתקבלת אלא בתורת קבלה של חיות חדשה, כאשר כל רמ"ח האיברים ושס"ה הגידים הגשמיים והרוחניים נושמים וחשים בעצמת החיות של הדיבור היורד ומחלחל עד עומקה של נפש, וכל כולם מתדשנים ומתמלאים הימנה.

מהלך זה בקליטתם של ד"ת הוא מדה מהלכת בעסק ת"ת של ישראל לדורות. אדם מישראל הזוכה בעמל תורתו להשגה מאירה בעמקיה של תורה והדברים מאירים ושמים כנתינתן מסיני, עוברת בנפשו באותה שעה מופלאה של השגה, אותה השתלשלות שעברה בנפשו של ישראל במתן תורה דסיני, פסיקת וביטול החיות של טרם דבר תורה זה, וקליטת חיות חדשה היורדת ובאה יחד עם הד"ת, והוא קולט את הד"ת בתורת קבלת חיות חדשה שאילולי היא הרי הוא כאבן שאין לו הופכין. ומהלך זה הוא שורש הענין המופלא כי ישראל אף שהן גדלים במים - תורה, כיון שהן שומעין דבר תורה חדש הן מקבלין אותו בצמאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהן, כאותם דגים הללו שהן גדלים במים וכיון שיורדת טפה אחת מלמעלה מקבלין אותה בצמאון כמי שלא שמעו טעם מים מימיהן. ענין צמאונם של הדגים לכל טפה חדשה הוא משום ששורש חיותם הוא מן המים, ואף ראשית יצירתם מן המים היא, דגים ממיא איברו (עירובין כז:), וע"כ חשים הם בכל טיפה חדשה מקור חדש של חיים היורד ומחלחל בתוככי גופם ומדשן עצמותיהם. צמאון זה לעולם אי אפשר לו להיות פוסק, לעולם אין להם לדגים הללו התישנות ולא רוייה. וכדגים הללו כך הם ישראל, שהם מרגישים בכל קבלה והשגה של דבר תורה חדש מקור חדש של חיות, נשמה חדשה שבלעדיה אי אפשר להם להתקיים, ונפשי יצאה בדברו, ומשום כך אין להם רוייה והתישנות, כמי שלא שמעו ד"ת מימיהן. והוא שמצינו שבשעה ששמע רבי טרפון הארה חדשה מרבי עקיבא אמר לו בקריאה של התפעלות: עקיבא כל הפורש ממך כפורש מן החיים (קידושין סה:). אין זו מליצה בעלמא, אלא שר"ט עברה בנפשו אותה דוגמא של מתן תורה, נפשי יצאה בדברו ואור תורה מחייהו, שההארה החדשה

כיון שהן שומעים דבר חדש מן התורה מקבלין אותו בצמאון

יעקב אבינו ברח את מנושה ואפרים "וידגו לרוב בקרב הארץ". אמרו חז"ל מה דגים הללו גדלים במים כיון שיורדת טפה אחת מלמעלה מקבלין אותה בצמאון כמי שלא שמעו טעם מים מימיהן, כך הן ישראל גדלים במים - בתורה, כיון שהן שומעין דבר חדש מן התורה הן מקבלין אותו בצמאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהן (בר"ר ויחי פצ"ז ה'). כך היא צורת הקליטה והקבלה של דברי תורה של אדם מישראל - צמאון, ובמדה כגון זו, כמי שלא שמעו טעם תורה מימיהן, כמי שלא שמעו ד"ת מימיהן. ובגמ' (סנהדרין עו:): אמרו: המחזיר אבידה לעכו"ם עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה את הצמאה לא יאבה ה' סלות לו, ופירש"י: רוה עכו"ם ששבעין ואינם צמאין ליוצרם, צמאה זו כנסת ישראל שצמאיה ותאיבה ליראת יוצרה ולקיום מצוותיו. למדים אנו קו מבדיל בין אדם מישראל לאדם מאומות העולם, אדם מישראל כולו צמאון לה' ולתורתו ואילו אדם מאומות העולם כולו רוייה ושובע.

יסוד הצמאון טמון במעמד מתן תורה

יסודה ושרשה של מדרגה זו ביחסה של כנסת ישראל אל כל דבר תורה חדש הוא במתן תורה בסיני. דהנה אמרו ז"ל (שבת פח:): ואריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתו של ישראל, ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתו דיבור שני היאך קיבלו, הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותן. והנה מקורו של הטל שעתיד הקב"ה להחיות בו מתים הוא אור התורה, וכמ"ש (כתובות קיא:): כי טל אורות טלך - כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו וכל שאין משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו. וא"כ אין הדבר מתפרש אלא כך, שאותו דיבור ששמנו יצתה נשמתו של ישראל היוה הוא עצמו מקור לטל של תחיה שהחזיר אותם לתחיה. וכ"ה מפורש במדרש (שהש"ר פ"ג, ג') חכו ממותקים, רבי עזריה ור"א בשם ר"י אמרו בשעה ששמעו ישראל בסיני אנכי (עיי"ש ביפה קול) פרחת נשמתם וכו' באותה שעה חזר הקב"ה והמתיק להם הדיבור הה"ד קול ה' בכח קול ה' בהדר וכו'. תני רשב"י תורה שנתן הקב"ה לישראל החזירה להם נפשותיהם הה"ד תורת ה' תמימה משיבת נפש. והיינו שכך היתה צורת הקבלה והקליטה של דברות סיני, שכל החיות שהיתה עד

באה בד בבד עם חיות חדשה שזרמה מתוך נפשו של ר"ע לנפשו של ר"ט. והוא אמרו: עקיבא כל הפורש ממך כפורש מן החיים.

חיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תורה - כמיתה הם חשובין

והוא מה שמצינו (מכות י.) גבי תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא, והוסיף הרמב"ם (פ"ז מהל' רוצח ה"א) "וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין". הנה אותו תלמיד החייב גלות יתכן שהוא בבחינת תלמיד המחכים את רבו, הראוי לעמול בתלמודו ולגדול בתורתו גם אם לא יהא צמוד לרבו, ולא עוד אלא שעיר מקלט זו שהוא גולה אליה מערי הלויים היא, שעליהם נאמר: יורו משפטין ליעקב ותורתך לישראל, ומ"מ כיון שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד (ריטב"א שם), ויתסרו לו דרך הלימוד וכיוון המחשבה המיוחדים של רבו, והשגת העינים לא תהיה באותה דרגה של עומק והארה, הרי נידון מצב כגון זה כמיתה, שכך היא המדה אצל בעלי החכמה ומבקשיה, אלו שנתיגעו על התורה וקנו אותה בעמל כפיהם ואשר כל תשוקתם ובקשתם אליה, שאין תוספת הארה והעמקה בד"ת בבחינת מעלה גרידא אלא שאי אפשר בלעדיה, וההבדל בין מציאותה והעדרה הוא כהבדל שבין חיים למות. שכן קבלתה של כל הארה והעמקה חדשה בד"ת, היא כדרך קליטתו של דיבור חדש, שהיא בדוגמא של סיני, נפשי יצאה בדברו ואור תורה מחייהו, ותשוקתם של בעלי החכמה ומבקשיה לקראת הארה חדשה ותוספת העמקה בתלמודם היא התשוקה לטל של תחיה, הממלא בתי נפשם וחדרי רוחם בחיותה ואורה של תורה, ובלעדיה חיהם כמיתה הן חשובין.

ואמרו בגמ' (ברכות מא:) שרב חסדא ורב המנונא ישבו בסעודה, ובמהלך הסעודה לימד רב חסדא את רב המנונא פרט אחד בהלכות ברכות, אמר רב המנונא "מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינן", ופירש"י מאן יהיב לן רגלים של ברזל ונשמשך ונלך אחריו תמיד. עובדה זו נפלאה היא עד מאוד, כי לנוכח הארת עינים בפרט אחד מדיני קדימה בברכות שזכה לה רב חסדא ע"י רב המנונא, גרמו לכך שיאמר: מאן יהיב לך נגרי דפרזלא ונשמעינן, כלומר זקוק הוא לכוחות בלתי טבעיים כדי שיוכל לשמשו וללמוד הימנו ולהתדבק בו. מימרא זו היא העמקה בקריאה של כל הפורש ממך כפורש מן החיים. רב חסדא הרגיש בהארה זו את עצמת החיות שבאה יחד עמה, בנפשו עברה אותה השתלשלות של נפשי יצאה בדברו ואור תורה מחייהו דמ"ת, ודרגה זו בקליטת ד"ת היא שהביאה את ר"ח לומר כדיבורים הללו. ועד"ז אמרו בגמ' (ב"מ לג.) ששמואל קרע בפטירתו של מי שהסביר לו משנה אחת במסכת תמיד. הנה הקריעה תלויה היא בשעת חימום, ומזה נלמד מה המו רגשותיו של שמואל כלפי ההוא מרבנן אשר לא האיר את עיניו אלא בכמה תיבות מתוך משנה אחת, עד שנתחמם לבבו וקרע עליו כדרך שקורע על קרובו, כי הרגיש בנפשו את החיות הנצחית של הארה זו. (ויעו"ש בסוגיא

דלחד מ"ד אף אם לא האיר את עיניו אלא במשנה אחת הרי הוא רבו שאבידתו קודמת לאבידת אביו, יעו"ש ברש"י ד"ה לרבו).

וכן מצינו בשעה שאמרו האחים ליעקב אבינו כי יוסף חי "ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים ויפג לבו כי לא האמין להם וגו', וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם" ויש לבאר שעיקר הדבר מה ש"ויפג ליבו" הוא מתמת מה שאמרו "עוד יוסף חי", ופירושו של "חי", הוא ע"ד המבואר בתלמיד שגלה כי חיי בעלי החכמה בלא תורה הן כמיתה, וא"כ בבחינה זו מתפרש עוד יוסף חי, דלא זו בלבד שלא ירד ממדרגתו אלא שעוד התעלה במצרים באותה מדה שהיה מתעלה בבית אביו, דאל"כ אי"ז בגדר "חי". ולפיכך "ויפג לבו כי לא האמין להם", וכ"ה במדרש שכאשר אמר "ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי" וגו', "ויאמר ישראל רב רב כחו של יוסף בני שכמה צרות הגיעוהו ועדיין הוא עומד בצדקו". אכן כאשר ראה את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו, אז "ותחי רוח יעקב אביהם", והיינו כאשר כתב רש"י: "את כל דברי יוסף, סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה, זהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה". וי"ל בביאור הדבר, דהנה יעוין ברש"י (מג ל) גבי בניו של בנימין, שקרא את שמותיהם ע"ש צרותיו של יוסף, ולכן אחד קרא "מופים", ע"ש ש"מפי אבי למד". אכן מצינו כל אותו בן עצמו שנקרא "שופם" (במדרש כו לט) "לשפופם משפחת השופמים", וכתב רש"י: "שפופם, הוא מופים על שם שהיה יוסף שפוף בין האומות", וחזינן דבנימין קרא לבן אחד שני שמות ע"ש מאורעות יוסף, והאי מאי, אלא דשניהם הוא באמת ענין אחד. דכיצד עמד יוסף שהיה שפוף בין האומות, בלחץ עצום של טומאת וערות מצרים בצדקתו ושליומות, הוא יוסף מתחילתו ועד סופו - משום ש"מפי אבי למד", וכדכתיב (לז ג): "כי בן זקונים הוא לו", וכתב רש"י: "בן זקונים, ואונקלוס תרגם בר חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועבר מסר לו".

"נפשי לה" - הצמאון וההשתוקקות ללימוד התורה

זו היא הצורה של "תורת חיים", שנושם התורה בכל רגע של החיים, ע"י שממתין ומצפה לזמן הנכסף, וע"י כך נעשים כל החיים תורה. עד כדי שאומר ר' ישמעאל (ברכות לה:) כי אף דמנהיג בהם מדת ד"א מ"מ קרינן ב' - לא ימוש ספר התורה מפיו כל ימי חייו. והיינו שבמהלך כל היום לצפות ולחכות לדברי התורה. ויש לבאר קרא דנפשי לה' משומרים לבוקר שומרים לבוקר. דישנם המצפים לבוקר, וכגון אלו שעובדים במשמרת לילה, בקור נורא ובכפור ושלג ורוח סערה או חום כבד ומצפים לבוקר. כך מגדיר דוד את נפשיותו לה', גם כשאני עומד ממש לפני ה'. כולו עומד בציפיה והשתוקקות, צמאה נפשי לאלוקים לקל חי מתי אבוא ואראה פני אלוקים. מתוך כך יתכן כי אתהלך לפני ה' בארצות החיים וכו'. ובגמרא (יומא עא.) זה מקום שוקים, פירש רש"י ולפי שהיה דוד מטלטל נע ונד היה מתפלל על הדבר, והגדר שהתפלל שגם בהיותו בארצות החיים ובמקום שוקים יהי עומד לפני ה' ודו"ק.

שיחת מרן הגראי"ל שטיינמן זצוקלה"ה

התעוררות לידעת כל התורה

חז"ל אומרים (מדרש קהלת סוף^ז) על הפסוק אדם אחד מאלף לא מצאתי, בנוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסין למקרא יוצאין מהן ק' למשנה יוצאין מהן עשרה לתלמוד יוצא מהן אחד להוראה הה"ד אדם אחד מאלף מצאתי. אחד יוצא להוראה שאמרו חז"ל אין כוונתם למי שידוע לפרש את ההלכות המפורשות בש"ס ופוסקים רק הכוונה היא לאחד שידוע להכריע בשאלות קשות ועמוקות כמו שידוע מכל הדורות שהיו ת"ח גדולים שהיו מכריעים בשאלות קשות ומסובכות ביותר, וזה שייך רק ע"י שליטה וידיעה בכל הסוגיא לאורכה ולרוחבה עם כל העמקות, וכידוע בראשונים ואחריהן במשך כל הדורות כמו רע"א והחת"ס ולאחמ"כ שעסקו בהיתר עגונות ובכל מקצועות התורה והכריעו בכל השאלות העמוקות. וזה כיונו חז"ל באומרים אחד יוצא להוראה.

כדי להיות בדרגה זו ודאי שלא מספיק ידיעה בחלק של התורה רק צריך שליטה וידיעה בכל התורה כולה ואף שכל התורה כולה כמו שידע הגר"א ז"ל וכמו שידעו התנאים הקדושים לא שייך אצלינו, מ"מ הכל ביחס כל אחד לפי מה ששייך בדור שלו כמה ששייך להשיג צריך שיהיה לו ידיעה בכל התורה כולה ורק אז שייך שיהיה בכלל אחד יוצא להוראה.

והנה חז"ל כבר אומרים על הדורות שלהם אלף נכנסין וכו' ואחד יוצא להוראה ובזמנינו הרי נתמעטו הנכנסין לחדר, דהחלק הגדול שבכלל ישראל רח"ל סטו מן הדרך עד כדי התבוללות שאין מבחינים בין יהודי לגוי, ויש מקומות שנטמעו כ"כ רח"ל עד שאין שם כבר יהודים כמעט, ורק חלק קטן מהכלל ישראל הוא שנשאר שממנו צריך להיות האלף נכנסין ואחד יוצא להוראה, והמעט הזה שנשאר הרי הוא בין כותלי הישיבות ובהמ"ד ומהם מצפים שיצאו הת"ח הגדולים ואם לא הם, מהיכן יהיו הת"ח לכלל ישראל.

להאמור כדי להיות ראוי להוראה צריך לידע כל התורה כולה מה ששייך לו לידע, ובאמת חז"ל אומרים במדרש משלי (פרק י') אמר ר' ישמעאל בא וראה כמה קשה יום הדין שעתידי הקב"ה לדון את כל העולם כולו וכו' אמור לפני מה שקרית ומה ששנית וכו' בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה הקב"ה הופך את פניו ממנו ומיצרי גיהנם מתגברים בו כזאבי ערב והם נוטלים אותו ומשליכין אותו לגיהנם, בא מי שיש בידו שני סדרים או שלשה הקב"ה אומר לו בני כל ההלכות למה לא שנית אותם וכו', בא מי שיש בידו תלמוד והקב"ה אומר לו בני הואיל ונתעסקת בתלמוד צפית במרכבה וכו' כסא כבודי אהיך הוא עומד וכו'. הרי שתובעים מהאדם אפילו צפית במרכבה, ואמנם בדורינו אפשר שעדיין איננו אוהזין בדרגה גבוהה כ"כ [אולי יחידים] וראשית צריכים אנו לידע את החלק הנגלה של התורה וזהו הש"ס דאצלינו זה התורה ובה נכלל תושב"כ ותושבע"פ, **וברור שכדי להיות ת"ח אמיתי לא שייך בלי ידיעה בש"ס עם פרש"י ותוספות והרמב"ם ושאר ראשונים העיקריים**. אך זה לא יתכן לפי הלמוד הנהוג היום שעומדים הרבה במקום אחד ולא מספיקים הרבה בבוקר, ומה שלומדים אחת"צ ג"כ לא חוזרים יותר מפעם פעמים האיק יוכלו לזכות לדרגת ת"ח הרי לא יודעים את הש"ס ולעתידי לבוא הקב"ה יתבע את זה מכל אחד ואחד, והדברים ברורים וידועים לכל.

ובחז"ל אנו רואים עד כמה החסרון של מי שאינו שולט בכה"ת כולה, הנה בסוף הוריות (יג:) איתא דר"מ ור' נתן היה להם טענה על רשב"ג ורצו להורידו מנשיאותו אמרו מאי נעביד ליה נימא ליה גלי עוקצין דלית ליה וכיון דלא גמר נימא ליה מי ימלל גבורות ד' ישמיע כל תהלתו למי נאה להלל גבורות ד' מי שיכול להשמיע כל תהילותיו נעבריה והוי אנא אב"ד ואת נשיא, שמעינהו ר' יעקב בן קרשי אמר דילמא ח"ו אתיא מילתא לידי כיסופא אזל יתיב אחוריה עיליתיה דרשב"ג פשט גרס ותנא גרס ותנא (פרש"י פירש וגרס ושנה) אמר מאי דקמא דלמא ח"ו איכא ביה מדרשא מידי יהב דעתיה וגרסה, למחר אמרו ליה ניתי מר וניתי בעוקצין פתח ואמר, בתר דאוקים אמר להו אי לא גמינא כסיפיתנן פקיד ואפקינהו מבי מדרשא ע"כ. רואים מזה דעד כדי כך הדבר תלוי שאם לא היה יודע עוקצין זה היה תשובה מספקת כדי להורידו מנשיאותו, ולא יכול לומר יותר את השיעור לבני הישיבה דמי ימלל גבורות ד' ישמיע כל תהילותו וכשאינו יודע עוקצין אינו יודע "כל" תהילותו ואינו ראוי להשמיע ולמלל גבורות ד'. ודרשא זו נמצאת בש"ס בכמה מקומות אבל כאן נשתמשו בזה הלכה למעשה דכשאינו יכול להשמיע כל התורה כולה אינו ראוי לומר שיעור.

הרי לנו לימוד מזה ראשית עד כמה חשוב לדעת הכל, ועוד מתבאר כאן בדברי חז"ל דמה שאמר הכתוב גבורות ד' קאי על לימוד התורה, ולומר שיעור לתלמידים נקרא גבורות ד' וכשאינו יודע ש"ס שזהו תהילות ד' מיקרי שאינו יכול להשמיע כל תהילותו ואינו ראוי למלל גבורות ד'. [ובמאמר המוסגר דב"מ דף צז. מבואר דכל השנה התלמידים היו משועבדים לרב מה ללמוד וא"כ ר"ג היה יכול לומר שאינו רוצה ללמוד עכשיו עוקצין, ומשמע דמ"מ דכשלא היה רוצה ללמד מחמת שאינו יודע עוקצין אף שא"צ ללמד את זה היה יורד מנשיאותו]. ולכא' גבורות ה' היינו אמירת שבחים מספור גבורות ד' וזהו מה שאומרים בתפילת "ח ופסוד"ז והלל וכדו' אבל מה ענין לימוד התורה לגבורות ד', ותהילות ד', אך חז"ל אומרים דללמד תורה הוא מה שקרא הכתוב גבורות ד' ותהילותיו וצריך לבאר למה נקרא לימוד התורה גבורות ותהילות ד'.

אך הדבר מתבאר במדרש שוח"ט (תהילים ק"ו) וז"ל מי ימלל גבורות ד' זש"ה רבות עשית אתה ד' א-לקי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו, הרבה נסים ונפלאות אתה עשית עמנו ואתה עושה ג"כ בכל יום ויום ואין אדם יודע ומי יודע אתה ד' אמר ר' אלעזר בן פדת ראה מה כתיב לעושה נפלאות גדולות לבדו וכו' א"א לעולם בלא ניסים ובלא פלאין כיצד אדם נתון ע"ג המטה והנחש בארץ לפניו ובא לעמוד והרגיש בו הנחש כיון שבא ליתן רגלו עליו ברח הנחש מפניו ואינו יודע מה פלאי עשה הקב"ה עמו ומי יודע הקב"ה וכו' משל למה"ד לשני אנשים האחד היה גבור והשני חלש וכי החלש יכול לספר שבחו של גבור לאו, למה שאינו יודע מה שבחו וכוחו אבל הגבור שהוא יודע מה כחו הוא יכול לספר שבחו של גבור, הוי אומר מי ימלל גבורות ד', אמר רבי שמואל ומי ימלל "כגון אנו שאנו עוסקין בתורה כל צרכינו", ובילקוט מסיים אמר דוד מי ימלל גבורות ד' מי שיכול להשמיע כל תהלתו ע"כ. הרי לנו חידוש במדרש דכל השבחים והגבורות שאנו אומרים זה לא מספיק ומי יכול באמת להלל ולשבח רק מי שמכיר בגבורתו של הקב"ה כמשל המדרש דגבור יכול לספר בשבחו של גבור, ומי הוא זה רק מי שעוסק בתורה כל צרכו, וכל צרכו היינו כמבואר בהוריות מי שידע הכל ואפילו עוקצין.

ודרגא זו שיהא משיג את עומק השבח שמשבח אומרים חז"ל שזה רק ע"י תורה כשעוסקין בה כל צרכו, וטעם הדבר הוא משום דכלל כל הבריאה כולה הכל נכלל בתורה וכמה שהוא משיג בתורה ככה יש לו השגה בכל הבריאה כולה, וכל דרגא של תורה לפי דרגא זו הוא מכיר את כל הבריאה, ולכן כל מה שזוכה יותר בתורה הוא מכיר יותר בכל הבריאה ומשיג יותר את הגדול הגבור והנורא וכל השבחים שאומר, כי הלא באמת מבואר בספרים שלגבי הקב"ה בעצמו לא שייך כלל לא תואר ולא שבח וכל מה שאנו יכולים להשיג זה רק ביחס להנהגתו של הקב"ה עם הבריאה וזה אנו משבחים, אך כל זה שייך רק עם אנו מכירים את הנהגתו בבריאה ותופסים את זה, אבל אם גם בזה אין לנו השגה ולא תופסים את אמיתות השבח במה שמשגיח הקב"ה על הבריאה מה שייך שנשבח ונהלל לקב"ה, ולכן כל מה שהאדם יודע יותר

בתורה היות ובתורה כלולה כל הבריאה ממילא השבח שהוא אומר הוא מבטא אותו יותר ומבין יותר מה שהוא אומר, ומה שיש לו פחות השגה בתורה ממילא ענין השבח אצלו הוא פחות עמוק, ויכול לומר גדול וגבור אבל מה זה דרגא של גדול ומה זה של גבור אינו מבין דאינו מכיר מה היא ההנהגה של גדלות וגבורה שנוהג בה ד', וכל מה שהאדם גדול יותר הוא תופס ומשיג יותר את ההנהגה, ולכן מי ימלא גבורות ד' מי שיכול להשמיע כל תהילתו ששולט בכל התורה כולה שהוא זוכה להשיג כל השגחת הקב"ה בבריאה ומבטא את כל עומק השבח לפי דרגתו וזה כל אחד לפי דרגתו שראוי לכך ע"י שעמלים כל צרכינו.

והנה ענינים אלו הם דברים שאין להם שייכות לפי מדרגתו, אבל העיקר מה שנוגע לנו הוא שכל אחד צריך לשאוף עכ"פ לפי מדרגתו הפחותה שנגיע למצב שנדע את מה ששייך לנו לדעת ולכה"פ לפי מדרגתו לדעת תורה, דבודאי להשגת מרע"ה והתנאים וגדולי הדורות אנחנו לא יכולים להגיע אבל למה שאנחנו יכולים להגיע שנראה להגיע לזה.

וב"ה יש ברוכי כשרון והם יכולים לדעת ש"ס ולהגיע לדרגא של אחד יוצא להוראה רק יש מעשה שטן שאינו נותן להם להגיע לזה וגורם כל מיני הפרעות שנשארים מצומצמים רק על חלק קטן של תורה וזה לא נכלל במי ימלא גבורות ד' ישמיע כל תהילתו, **וצריך לדעת כל תהילתו שזה לכה"פ ידיעת הש"ס על בוריו**, והרבה הרבה בעלי כשרון יכולים לדעת ש"ס די טוב, על ידי לימוד גפ"ת ועיון בראשונים והאחרונים להבנת הסוגיא ולחזור הרבה על זה, ואז האדם הוא אדם אחר לגמרי ותפילתו היא תפילה אחרת, וכל האדם הוא סוג אחר לגמרי. וכמובן שכל זה הוא רק אם לומדים לשם שמים מחמת שזה תורת ד' ורצונו ית' שנלמד את תורתו כדי לשמור ולעשות, אבל אם לומדים להבדיל אלפי אלפים הבדלות כמו חכמה חיצונית ח"ו אין לזה שום ערך ואינו כלום.

כלל הלומדים הם ב"ה יראי ד' ולומדים תורה בגלל שרוצים ללמוד תורת ד' מתוך יראת שמים ורוצים לעלות בתורה וזה התכלית שלהם שהם מקריבים על זה את כל החיים, ואם הם כבר מקריבים את כל החיים אז שיגיעו לתכלית לכה"פ ושיגיעו באמת להיות בני תורה אמיתיים לדרגא של מי ימלא וגו' ישמיע כל תהילתו.

הנה בזמן האחרון אנחנו כ"כ מצומצמים, אחד יכול לדעת כמה מסכתות שלומדים בישיבות ומזה יש לו כמה מערכות של חדו"ת וזהו זה, האם זה נקרא משמיע כל תהילתו הרי כל אחד יכול לעשות את זה גם בחור צעיר בישיבה, ואם לזה יש כמה מערכות יותר וכי בזה כבר הגיע לתכלית מה שהוא צריך להגיע, הרי יתבעו מאתנו בשמים ידיעת כל התורה כולה ואפי' אם צפית במרכבה אולי בדורותינו לא יתבעו **אבל לכה"פ ידיעת הש"ס בבלי וירושלמי כל אחד צריך לדעת**, וללמוד את זה מחמת שזה תורת ד', ואז האדם הוא אחר לגמרי וכשאומר גבורות ד' זה גבורות ד' והתפילה שלו היא תפילה וכל דיבור שלו הוא דיבור, ממש איש אחר לגמרי, וכשזוכים לזה נעשים מאושרים. ויש הרבה אנשים שיכולים עדיין לעלות ולהגיע לדרגות גבוהות מאוד אם יהיו יגיעים בתורה לש"ש ללמוד כדי לדעת כל התורה כולה, ולכן צריכים לראות להתקדם ולהספיק יותר דפים ולחזור עליהם טוב, כי לפי כמה שלומדים כיום לעולם לא יוכלו להספיק ש"ס, ובודאי צריך ללמוד בעיון מ"מ אפי' יש איזה קושי צריך להמשיך הלאה וכי אפשר לתרץ את כל הקו' ואי"ז תכלית להתעכב כל הזמן רק על סברות, צריך ללמוד גמרא רש"י ותוס' שזהו היסוד ולחזור הרבה, ומי שירצה להתחזק הקב"ה יעזור לו שהרי זה לא מגיע מחמת חסרון רצון ללמוד.

כמו כן הדבר תלוי בשמירת זמני סדרי הלימודים דכשבאים בתחילת הסדר יכולים להספיק הרבה יותר וצריכים לראות להתחזק בזה. יעזור ד' שנעלה כולנו ונגיע לדרגא של מי ימלא גבורות ד' ישמיע כל תהילתו.

(מתוך שיחה מס' מפקודיך אתבונן ב' עמ' נז)

ובאמת צריך כל אחד לשאוף לגמור ולדעת הש"ס, והלא לפי הדרך שהיום לומדים בה יצא כי בכדי לדעת הש"ס צריך להיות כאלף שנה, בכדי שיוכל להספיק לפי הכמות שבו לומדים היום, שמספיקים כחמש או שמונה או עשר דפים בזמן, כי בש"ס יש איזה אלפיים ושבע מאות דף כמדומני, כמה זמן יצטרך בכדי לגמור?! וכשיגמור חלק אחד הרי מה שלמד כבר נעשה ישן וכבר ישכח מרוב הזמן שעבר מעת למדו בפעם הקודמת, ממילא מן הנמנע שבצורה הזו ידע אדם את הש"ס, והלא צריכים ללמוד גמ' רמב"ם טור ושו"ע כי אלו הם ממש כללם, ומי שרוצה את כל זה לדעת אין לו זמן, כי אימתי ילמד כל זה, ואם עתה ילמד שורה גמ' במשך כל הסדר לא יעלה בידו ללמוד כל זה, אלא אלו הימים שבצעירותו הם הימים שמסוגלים לעתות בלימוד ולדעת ולחטוף הידיעות, **ואלו השנים שלומדים בכולל עתה, אלו השנים הטובות ביותר לעלות בהם בלימוד התורה ולרכוש את ידיעות התורה בכל השטחים.**

אך מחשבת האנשים בצעירותם אינם מזדרזים ללמוד [כי סבורים שיש להם זמן אח"כ להספיק וללמוד], ודומני שאין שאיפה לדעת הש"ס שו"ע רמב"ם טור והכל, ואדרבה מתהלכים במחשבה של ענוה כביכול היאך אוכל אנכי לדעת את כל הספרים הללו?, ממילא מסתפק הוא במועט לומר איזו סברא על הרשב"א בסוגיא שעוסקין באותה שעה, דבר טוב הוא לומר סברא ברשב"א אולם כל התורה מה תהא עליה?!

צריך שתהיה לו שאיפה לדעת את כל התורה דהיינו הש"ס, ובמשך הזמן ימצא לו עוד חברים לזה. הנה מצוי הוא שמקבלים אחרים על עצמם ללמוד כל הש"ס במשך שנה, וברור שאין לדעת ש"ס במשך שנה, כי זה רק בגדר של קריאה. **אולם מי שתהא לו שאיפה לדעת את הש"ס בכמה שנים, הרי יוכל הוא לדעת את הש"ס במשך כמה שנים**, ואז באם תהיה לו שאיפה לזה יהיה הזמן יקר לו וירגיש שאין לו זמן לבזבז, וזה יכול להיות חיזוק גדול להתמדה.

ומלבד מה שטוענים ראשי הישיבות כולם, שסוטים היום מן הדרך שלמדו פעם, כי כולם רוצים לומר חידושי תורה כר' חיים מבריסק זצ"ל, וכי יכול כל אחד להיות כר' חיים בריסקר?! **אולם זה כל אחד בכולל יכול להשיג ידיעות בש"ס, כולם בעלי כשרונות ולמדנים, ויש בכוחם לדעת את הש"ס במשך כמה שנים.**

ומצוי הוא שאפילו המסכתא שלומדים כבר בעיון שוכחים לאחר זמן, כי לא חוזרים עליה. ואמנם צריכים ללמוד ולחזור, ומספרים על רבי חיים מוואלוז'ין (בשאלות אות נז) שאמר להגאון שלמד יד' פעם סדר מועד ואיננו זוכר, אמר לו הגר"א וכי סבור אתה לזכור ע"י יד' פעמים, ושאלו ר' חיים אלא כמה פעמים מאה ואחד?, ואמר לו כל ימך בעמוד והחזר קאי. והנה ר' חיים לא היה קטן מאיתנו בכשרונותיו, ובודאי שכשרונותיו היו גדולים מאיתנו בהרבה, ומ"מ כן השיב לו הגר"א, עאכ"כ שלפי הכשרונות של דורינו אם ילמד כפי הרגילות פעמיים ושלש לא יתכן לזכור, וא"כ אם רוצים לדעת ש"ס אין לעבור על הש"ס בהעברה, **אלא ללמוד וללמוד ולחזור ולהשיג ידיעה בש"ס.**

סיכום הדברים **צריך שתהיה לו תשוקה לרצות לדעת ש"ס, ואז הכל יהא אחרת**, וגם הזמן יהיה לו יותר יקר, יתן ד' שבזכות אחדים שיסתפקו בזה ביתר שאת, וכולם אתם, יעזרם ד' שיגדלו לתלמידי חכמים גדולים ויהיה לכולם נחת.

“אעלה בתמר”

“כל הפורש ממך כפורש מן החיים”

דברי זיכרון על סילוקו של מרן רבינו זללח”ה נאמר ליל שישי ד’ טבת תשע”ח

אחי ורעי, התאספנו כאן אחרי שנעלה הענן, אחרי סילוקו של רבינו ראש הישיבה זכרוננו לברכה. יתומים היינו ואין אב. זכינו ראינו בעינינו כי שוכן בקרבנו מלאך ה' צבקות איום נורא ונשגב מי יכילנו.

רבינו כתב בצוואה שלא לדבר עליו, לא להספיד אותו, הוא חשש להפסיד מהזכויות שלו. אחד שאל אותי האם שמעתי פעם איזה הוראה מרבינו מה עושים בכזה מצב, מי שביקש לא להספיד אותו מה לעשות, האם פעם שאלו אותו כזאת שאלה ומה הוא ענה. עניתי לו אני לא מכיר כזה בן אדם בשלושים שנה האחרונות שכתב לא להספיד אותו. אני לא יודע אם אפשר למצוא לזה תשובה.

היו כאלו שהצוואה הפתיעה אותם זה ה' להם הפתעה, אבל אנחנו זכינו לשמוע את רבינו בימי חייו שתמיד דיבר בצער רב על מנהג ההספדים המצוי היום. פעמים כשהיה עובר רמקול ברחוב מודיע על לוייה, הלווייתו של הגאון... היה רבינו צוחק: הגאון הגאון... הוא יבוא לשמים יצחקו עליו ישאלו אותו איפה הגאונות שלך, הצדיק איפה הצדקות שלך. בהקדמה למעשה רב כתוב שאדם שמקיים שו"ע נקרא אדם כשר, מכאן ואילך יכול להיות יותר מזה, מי היום יכול לומר שקיים את כל השו"ע כדי שיהיה בגדר אדם כשר, עוד רוצים לומר עליו חסיד גאון. מאוד כאב לו דברים אלו.

רבינו היה אומר: אומרים על כל אחד זכר צדיק וקדוש לברכה, איפה קדוש, גאון אולי כן, צדיק אולי כן, אבל קדוש?! על רבינו הקדוש כתוב סיבה מיוחדת שקראו לו קדוש, ר' אלחנן וסרמן כותב על הח"ח הקדוש, והוא באמת היה קדוש, אבל איפה יש היום קדוש.

ננסה להיצמד לדברים שביקש בצוואה, לא להיסחף ולא לומר דברים שלא רצה שיגידו, נשתדל להביא רק מה שיהיה תועלת לזיכוי הרבים. וכבר אמרו חז"ל (ירושלמי סוף שקלים) "אין עושין נפשות לצדיקים דבריהן הן זכרונם". נביא מה ששמעתי ממנו הרוב באופן אישי או ששמעתי מכלי ראשון ממקורות מוסמכים, בחינת דברים אשר למדתנו רבינו אולי יביא תועלת ונקווה שיצא מזה חיזוק כי זה היה כל רצונו.

כבר בחיי חיותו הדפסנו ספרים מדבריו והוא עבר עליהם, ואפשר נזכה גם עכשיו לאחר סילוקו לחזור על הדברים שקיבלנו ושמענו ממנו. [פ"א כשעבר על מה שכתבתי לפני ההדפסה היה קטע אחד שלא היה מרוצה ואמר שאמחק אותו, לא זוכר מה זה היה, אח"כ אמר אני יביא לך משהו אחר במקום זה, רצה לפצות אותי. עכ"פ נשמע קצת שהסכים שנביא דברים משמו].

יש לנו רשימות וזיכרונות רבים אבל כעת נתמקד רק בדברים שאפשר להתחזק מהם שיהיה באמת לעילוי נשמתו. נדבר כמה נושאים חלקם דברים גבוהים, וכל אחד יתפוס לעצמו מה שמתאים לו, מה שהוא חושב שיש לו איזה אחיזה שיש לו מקום להתעלות מזה, העיקר שיהיה חיזוק ויהיה לתועלת עילוי נשמתו.

נפתח עם מאמר שרבינו אמר פעם, אני חושב שהמאמר הזה מאוד משקף אותו, המאמר הזה מאוד מראה לנו מה היה. דרך אגב בהקדמה לספר ימלא פי תהלתך מעיד רבינו שיש בספר הרגשות טהורות, ומוסיף בענוותנותו שאין לראות שהמחבר מלא במחשבות קדושות של תהלת ה' כי ההרגשות היו וחלפו עברו. רבינו מעיד על עצמו שכשאמר את השיחות הוא חי את ההרגשות הגבוהות האלו ולא סתם אמר דרשים, ואמנם הוא מוסיף שבשעת ההדפסה זה חלף עבר אבל אנחנו כבר מבינים שזה נשאר ולא חלף, אבל נלמד איך העיד על עצמו.

שמעתי מנכדו רבי גדלי' הוניגסברג שלעת זקנותו של רבינו הוא עבר על הספרים של עצמו, או שהקריא לו מאמרים שכתב פעם, תמה מה אני כתבתי את זה, אני אמרתי כאלו דברים?! איזה דרגות גבוהות, איזה דברים מרוממים כתוב כאן, היה קשה לו להאמין על עצמו שאמר את זה. עכ"פ אם היה אומר סתם דברים שלא אחז בהם מה כ"כ תמה על החידושים של פעם, אלא שכנראה באמת יש כאן דרגות גבוהות שאחז בהם.

באחד המאמרים שלו הוא אומר כך, וכאמור זה כל כך מגדיר אותו. בגמ' בפרק חלק (סנהדרין ק"ב ב') רב אשי הגיע למשנה של אלו שאין להם חלק לעוה"ב אמר למחר נפתח בחברין, בא אליו מנשה בחלום ושאל אותו האם אתה יודע מהיכן בוצעים את פרוסת המוציא מהחלק העליון או מהחלק התחתון, ורב אשי לא ידע לענות לו, אמר לו מנשה אינך יודע מהיכן בוצעים המוציא ואתה קורא לנו חברים שלך, למחר אמר רב אשי נפתח ברבונותא.

רבינו כדרכו בשיחות מרבה בשאלות, השאלות העיקריות הם, א' מגין ידע מנשה במה לתפוס את רב אשי שבדיוק את ההלכה הזאת הוא לא ידע, ב' הרי הגמ' בגיטין (ו' ב') אומרת אטו כל דלא ידע גמרא לאו גברא רבא הוא הא לא שמיע ליה, ורק אם אינו יודע סברא הוא לא גברא רבא, ואמה הטענה על רב אשי אם לא ידע הלכה זו מהיכן בוצעים את הפת, ג' מדוע הלכה זו שינתה לרב אשי את כל התמונה על מנשה, הרי אם שמע את ההלכה הזאת הוא ידע ואם לא הוא לא ידע.

ומסביר רבינו כך, הכלל הוא דבר שבן אדם רוצה אותו זה חשוב לו, הוא מעמיק בו הוא חושב ע"ז ומתעסק בזה, מה שלא רוצה לא מעניין אותו ולא חושב עליו ולא משיג אותו. כשאנו דנים היכן לבצוע את הפת מלמעלה או מלמטה מה השאלה כאן, השאלה היא על כבוד הברכה, אתה מזכיר שם שמים על הפת אתה צריך לכבד את הברכה את ההזכרה במידה הכי גדולה, זה השאלה היכן לבצוע מה יותר כבוד הברכה מה יותר כבוד שמים בצד הזה או בצד הזה.

אמר רבינו, באמת בזמן רב אשי לא היה כזה הלכה איש מפי איש היכן לבצוע את הפת, אבל מנשה אמר לו האם חשבת פעם מהיכן לבצוע את הפת, הוא אמר לא חשבתי על זה, אמר לו מנשה אנחנו כל פעולה שעשינו היינו חושבים על כבוד שמים, כשאמרנו ברוך אתה ה' חשבנו איך יהיה יותר כבוד שמים בצורה הזאת או בצורה הזאת, כל החיים שלנו כל פעולה שעשינו היה עם מחשבה איך יהיה יותר כבוד שמים, אם אתה לא חשבת על זה סימן שאתה לא בדרגה שלנו, לא בגלל שאינך יודע את ההלכה הזאת, אלא איך לא שמת לב כשברכת המוציא, למה לא חשבת איך לכבד את הברכה באיזה צד לבצוע מה יהיה יותר כבוד שמים. וכשרב אשי שמע את זה הוא הסכים איתו שהם היו בדרגה הרבה יותר גבוהה מהם, ולמה הם עבדו ע"ז כי היה לנו יצר הרע גדול, אבל בדרגה הם היו יותר ממנו.

כמדומה שהמאמר הזה באמת מבטא ומגדיר מעט את רבינו, מי שלא חי בצורה כזאת לא יגיד כזה מהלך. רבינו כל פעולה אצלו, כל דבר כל מעשה היה עם מחשבה שקולה איך זה ירבה יותר כבוד שמים בצורה כזאת או בצורה כזאת. וזה באמת דרגה גבוהה מאוד, כל אחד יכול לקחת במצב שלו להתחזק בזה כמה שיותר, בפעולות הקטנות של כל יום לחשוב להתרומם איך אפשר להגדיל את הכבוד שמים בכל מעשה ומעשה.

שאלתי פעם את רבינו אומרים על ר' יהושע לייב דיסקין שהיה שומע בר"ה תקיעות כל היום, הוא רצה שהתקיעה תהיה ישרה וחלקה אז הוא שמע כל היום תקיעות, שאלתי אותו מה הוא אומר ע"ז, בהתחלה הוא דיבר לדינא אם מותר לתקוע תקיעה שלא לצורך, ודיבר על אתרוגים אם מותר לקחת הרבה אתרוגים לבהכ"נ ביו"ט אם זה הוצאה שלא לצורך.

אח"כ הוא אמר דבר נורא, משפט מזעזע. הוא אמר ככה: כולם רוצים לעשות את החומרות של ר' יהושע לייב, את התקיעות של ר' יהושע לייב, אבל ללמוד תורה כמוהו האם מישוה רוצה ללמוד כמו שר' יהושע לייב למד?! הוא היה יושב כל הלילה עם נר גדול ולומד בהתמדה נוראה, הוא יושב על הכסא ולומד ולומד ולומד כל הלילה בלי הפסק, מישוה רוצה ללמוד כמוהו, מישוה מחפש את החומרה ללמוד כמו ר' יהושע לייב?! מה כן רוצים את התקיעות שלו, מדוע אז הוא אמר בערך בזה"ל: היצה"ר לא איכפת לו שתשמע תקיעות כל היום העיקר לו שלא תלמוד. היצה"ר יודע על מה לעשות את המלחמה, לא אכפת לו שכל היום תשמע תקיעות העיקר שלא תלמוד. אנחנו צריכים ללמוד, מי שרוצה דברים אחרים שידע זה מגיע מהיצה"ר, היצה"ר רוצה שלא ילמוד.

שמעתי פעם מהג"ר אפרים שטראוס משיבת קול תורה, ששאל את רבינו מה להגיד לבחורים בשיחה לפני ר"ה, רבינו אמר לו עיקר מה שאכפת ליצה"ר וזה עיקר העבודה שלו שלא יצאו תלמידי חכמים. לא איכפת לו שיתפללו שיעשו מצות מעשים טובים, וודאי שהוא לא רוצה את זה, אבל העיקר אצלו שלא יהיו ת"ח. ואמר רבינו הרי הוא כ"כ צודק, תראו מה זה כח של ת"ח אחד, מה חזו"א אחד יכול לעשות, איזה מהפכה הוא עשה בכל העולם בן אדם אחד. איך הוא עשה את זה ע"י תורה, וזה המלחמה הכי גדולה של היצה"ר, בזה הוא משקיע את כל הכוחות למנוע שיצאו ת"ח, הוא יודע במה להשקיע את המאמץ העיקרי שלו.

רבינו הספיד את הרב שך בשיבת פוניבז' הוא אמר: שמעתי בשם החזו"א שאמר על הח"ח שתחילה למד תורה ששים או שבעים שנה ואח"כ הוא הנהיג את כלל ישראל, והוסיף רבינו אינני זוכר אם הוא אמר למד תורה "לשמה" או שאמר סתם למד תורה, אבל עכ"פ יגע בתורה ששים שבעים שנה ואח"כ הנהיג את כלל ישראל. ואמר רבינו אותו דבר היה עם החזו"א עצמו, אותו דבר עם הסטייפלר, ואותו דבר עם הרב שך, כולם השיגו את המעלות שלהם אחרי שלמדו ששים שבעים שנה תורה [או תורה לשמה] ורק אח"כ הם הנהיגו את כלל ישראל. ונאים הדברים למי שאמרם כי גם רבינו בגיל שמונים לקח את העול של כלל ישראל על כתפו, אחרי שלמד שבעים שנה תורה לשמה.

היה מפליא לראות את רבינו איך מגיע לומר שיעור או שיחה בעודו טרוד למעלה ראש בהנהגת הכלל והיה אומר בכוה חיות בכוה ברען. שנה אחת טס לחו"ל בעשיית"ת וזמן קצר אחרי שחזר כבר בא למסור את השיחה השנתית כרגיל, ולא ניכר עליו כלום מה עשה זמן קצר קודם. בכל שיעור שאמר בכולל ראינו את האש הגדולה את הריתחא הגדולה שבין קטע לקטע שרבינו ה' מוכרח להפסיק זמן ממושך מחמת הרעש שנעשה בכל הכולל עד שהיו משתיקים את הציבור כדי שיוכל להמשיך את השיעור. כשאמר שיעור בחולין פרק בהמה המקשה קיץ תשע"א שמעתי שאמר לפני כן לבני ביתו "מחר יהיה מלחמת עולם בשיעור". זכורני שפעם אמר שיעור ותוך כדי השיעור שינה את המהלך שהכין ואמר דברים חדשים.

רבינו שמר על הכולל מכל משמר שילמדו תורה כצורתה בטהרתה, הוא עמד בתוקף שלא יהיה שם כוס תה כוס קפה כמו מקומות אחרים שיושבים ומסדרים את כל המאכל ומשתה וככה פותחים את הגמרא, הוא רצה שבכולל לא יהיה שום דבר חוץ מתורה. פעם מישוה הניח ליד מתקן המים הקרים בקבוק פטל בשביל הציבור, אחד הלך לשאול את רבינו אם אפשר להשים פטל בכולל, רבינו השיב פטל?! מי שותה פטל, בפטל יש תולעים! הוא תמה מי שותה בכלל פטל.

שמעתי מאברכים ותיקים בכולל ששנים קדמוניות רבינו לא הסכים שיהיה טלפון ציבורי בכולל, אמרו לו שיש מקרים דחופים שאברכים צריכים טלפון שיוכלו לבוא ללמוד ויקראו להם כשיצטרכו, אמר רבינו עד עכשיו הסתדרו ימשיכו הלאה להסתדר. וכשחצו עליו הסכים בדיעבד שיהיה טלפון אבל שיעמוד מחוץ לבניין, וכמדומה ששמעתי שביקש שהטלפון יהיה בלי צלצולים ואם אחד צריך יוכל להתקשר, אבל שאחרים לא יתקשרו לכולל, שלא יהיה הפסקות מהלימוד. כך הוא שמר על הכולל ובאמת זכה להעמיד אברכים תלמידי חכמים מרביצי תורה שעולם התורה היום עומד עליהם.

כידוע רבינו העמיד בעשר אצבעותיו את עולם הכוללים בדורנו, הוא שמר על הכוללים שלא יסגרו ועל האברכים שלא יעזבו. שמעתי לפני כמה שנים מהג"ר נחום גבנצאל מעשה נורא. הוא סיפר שהיה אברך ת"ח מקורב לרבינו שחי בדחקות נוראה לא היה לו פרוטה ובקושי האכיל את הילדים שלו, והוא ישב ולמד בכולל כל היום. פעם אחת הציעו לו בחודש אלול למיין ד' מינים מה סוג א' מה סוג ב' ויקבל כסף ויהיה לו להוצאות החגים, הוא בא לשאול את רבינו שידע את גודל הדחקות שלו האם לקחת את ההצעה הזאת או לא. אמר לו רבינו דבר נורא, [מי שלא יבין את זה עכשיו אולי יבין את זה בעוד כמה שנים]. הרי עכשיו אתה לומד תורה מתוך הדחק, קשה לך מאוד ובכל זאת אתה יושב ולומד, איזה זכות גדולה זו, אבל כמה זמן יהיה לך את הזכות הזו ללמוד תורה מתוך הדחק, אתה חושב שכל החיים יהיה לך האפשרות של תורה מתוך הדחק, הרי יבוא זמן שיהיה לך כסף ואז לא יהיה לך ברירה הרי אתה לא תפקיר את הכסף וכבר לא יהיה לך תורה מתוך הדחק, עכשיו יש לך את ההזדמנות של תורה מתוך הדחק, נו אז תחליף את זה עבור כמה פרוטות.

רבינו לימד אותנו כאן דבר נפלא, התפיסה הפשוטה שלנו שללמוד תורה מתוך הדחק זה לא מצב של לכתחילה אלא כשאין ברירה, גם אם חלילה נהיה במצב דחוק בכל זאת לא נעזוב את הלימוד בכל מצב שיהיה, אבל רבינו מאיר לנו את העניינים, לא שאנחנו לומדים גם כשדחוק לנו, אלא כך זה לכתחילה ללמוד תורה מתוך הדחק, לא לחפש להתפטר מזה, אם עכשיו קשה לך ללמוד אז תתפוס את זה, מי יודע מתי יבוא לך עוד פעם הזדמנות של ללמוד מתוך קושי. זה השקפה אחרת על כל החיים שלנו. כמה שיותר להתבונן בזה ולשנות את כל ההשקפה שלנו על חיים של תורה. אינני יודע אם יש מישוה שחושב על כזה מהלך. חד בדרא.

כשלמדנו אצלו בישיבה קטנה רבינו דיבר בשיחה לבחורים צעירים, הוא אמר דבר חשוב לדורות. אנו רואים היום אצל חלק גדול מהציבור גם אצל בחורים צעירים וגם אצל אנשים מבוגרים שהם שבורים, יש להם משבר ומדוע זה קורה? הרי הם לומדים טוב ומדוע הם נשברים? אמר רבינו התשובה לזה שיש מידות רעות! אדם יודע שהוא לומד טוב אבל מפריע לו שהשני עולה עליו שהשני מצליח יותר ממנו, הוא לא יכול לראות את השני שהוא יותר ממנו, כמו שידוע שהרב

מטריף לקצב בהמה הוא מסכים לקבל, אבל כשיש לו סכסוך עם השני והרב פוסק לטובת חבריו הוא אומר הרב טעה הרב לא יודע הרב רואה את השני הרב שונא אותי, ומה נפ"מ הרי הפסד הכסף הוא אותו ערך, אבל ככה זה כשהשני יותר ממני אני לא יכול לראות את זה. זה גם ברוחניות אם לשני יש רוחניות יותר ממני קשה לו לראות את זה. ורואים במציאות הרבה אנשים שלעשות חסד עם השני לא קשה להם, אבל קשה להם לראות שהשני מצליח יותר מהם, קשה לאדם לסבול שחבירו מכובד יותר ממנו. ולכן הלל אמר לאותו גר "דעלך סני לחברך לא תעביד" (שבת ל"א א') בנוסח שלילי, ולא אמר לו "ואהבת לרעך כמוך" בנוסח חיובי, כי בחיובי יותר קל לאדם לעשות חסד עם חברו, אבל החלק היותר קשה הוא השלילי המידות הרעות. דברים אלו שופכים לנו אור חדש על המשברים המצויים שבעצם כולו רק קנאת איש מרעהו, כל אחד יתחזק בזה לחיות את החיים של עצמו בלי להסתכל על השני וכך יצליח.

רבינו היה מביא מה דמרגלא בפומיה של הגאון ר' שמחה זליג מבריסק מאמר חז"ל (תענית כ' א') "לעולם יהא אדם רך כקנה", והיה אומר שזה עיקר מה שמפריע לבן אדם לצמוח ולהתעלות בגלל המידות הרעות, אם יהיה רך יהיה מאושר העיקר לא להיות קשה. כמה נאים הדברים למי שאמרם איך רבינו היה רך עם כל אדם והשפיל את עצמו ואת כבודו. ותמיד היה חוזר ואומר: לוותר, לוותר, לוותר!

אצל רבינו היה גולת הכותרת "זיכוי הרבים", זה היה בראש מעיינותיו, ולזה הוא התמסר והשקיע את כל המעט לעת שלו [עכ"פ בשנים האחרונות]. כידיע רבינו קם והלך בגיל זקנה ושיבה לכל מקום ששייך שיוסיף חיזוק, שוטט מעיר לעיר משיבה לישיבה מבית מדרש לבית מדרש בשביל לדבר לחזק, בכל ארץ ישראל ובכל העולם בכל החוגים ובכל העדות. זה דבר חדש שלא ראינו אצל אף אחד.

והיה אומר רבינו "אריין חפאן" לחטוף מה שאפשר, כל אשר תמצא בכוך לעשות עשה. גם את הספרים שלו השתדל להדפיס הכל בחייו אולי יהיה לו עוד זכות, עוד אדם יקרא וילמד בספרים שלו. וזה דבר שכל אחד יכול להתחזק לקחת לעצמו מזה, לחטוף מה שאפשר. האי עלמא כבי הילולי דמי חטוף ואכול חטוף ושתה. ראינו אצל רבינו בגיל תשעים ומעלה איך חיפש להרבות עוד ועוד דברים חדשים כל הזמן, אמר "בן תשעים לשוח" והתחיל לומר שיעור בסידור, מלבד כל סדרי היום שלו אמר שיעור בחומש במשניות במשנה ברורה בנפש החיים בדרך ה' בתורת כתנים ועוד ועוד, מלבד כל השיעורים הקבועים לכולל פניבו' ולישיבת ארחות תורה ושאר ישיבות. חיפש איך לתפוס עוד דבר ועוד דבר.

זכורני כשרבינו נסע במסע הראשון לחו"ל (סיון תשנ"ח) אח"כ בא להגיד שיחה בכולל (בבנין הקודם), רבינו התחיל במשפט מזעזע ואמר אני עכשיו שבוע שלם שלא למדתי ומה אני יגיד מוסר לאברכים שלומדים כל הזמן. [וזה לבד ה' שיחת מוסר בפני עצמו].

רבינו הביא בשיחה אז את המעשה עם שמעון בן שטח (רש"י סנהדרין מ"ד ב') שהיה מוכס רשע שנענש אחר מותו וציר של פתח גהנם סובב באזניו, והנה התגלה בחלום לא' התלמידים שכשימות שמעון בן שטח הוא יכנס תחתיו בגהנם מפני שאינו עושה דין בשמונים מכשפות שהיו באשקלון, רבינו האריך בכל המעשה שם וסיים שאנו רואים כמה גדולה התביעה על בן אדם שיכול לפעול ואינו פועל, עד כדי כך ה' נענש שמעון בן שטח שהיה יכול לפעול אם לא היה פועל. עכ"ד. הוא לא הוסיף לדבר במפורש אבל אנחנו הבנו שבא להסביר למה נסע לחו"ל, כי תבע מעצמו אם אני יכול לפעול אני מחוייב בזה. עד כדי כך בגיל כזה לנסוע לחו"ל, התורה לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, אבל רבינו יכול לפעול גם מעבר לים. [וכנראה גם בשמים למעלה].

פעם אמר לנו רבינו הנה מנהג כל ישראל בסוף כל שיעור תורה לומר את המימרא רבי חנניא בן עקשיא וכו' כדי לומר קדיש דרבנן על דבר אגדה, אבל מה פתאום דוקא מימרא זו הרי יש עוד הרבה מימרות, מה פתאום זכה רבי חנניא בן עקשיא שכולם יאמרו את המימרא שלו. אמר רבינו שזה פשוט כיון שר' חנניא בן עקשיא דרש רצה הקב"ה לזכות את ישראל, ומידה כנגד מידה הוא זכה שיהיו לו הרבה זכויות שיאמרו ג"כ דבר בשמו. ומה אתם חושבים זה דבר קטן?! הרי זה זכות שאין כדוגמתה, אין ממנו שום מימרא בש"ס בבלי רק מימרא זו ואת זה אומרים כל היום כל היום, איזה זכות כל כך הרבה שנים אומרים כל כך הרבה פעמים כל כלל ישראל, כל הזמן נוסף לו עוד זכויות. ככה רבינו חי את הזכות הגדולה של זיכוי הרבים.

החביבות של רבינו לקיום המצות, נביא מה שהיה אומר רבינו: חכמים עושים מזבל זהב וטפשים עושים מזהב זבל, המצות מתגלגלות אצל כל אחד ואחד ואנחנו לא יודעים לייקר אותם. אנשים מסתובבים בחוץ לפני התפילה כשהחזן כבר מתחיל קדיש או ברכו ומשוחחים על מה בכך, האם הם יודעים כמה הם מפסידים, עניית אמן אחד הרי שווה מליארידים, כשנמצאים בעולם הזה לא מעריכים אבל כשיבואו לעולם האמת יראו שכל אמן יעזור, אפילו אמן אחד יכול להציל.

לפעמים מזדמן לאדם מצות שילוח הקן והוא מכבד אחר שיעשה, הרי הוא מפסיד מצוה, איזה שטות זו יש לך מצוה איך אתה נותן אותה למישהו אחר. וסיפר רבינו כשהייתי ילד צעיר ביקשתי לשוחט שיתן לי כיסוי הדם והוא נתן לו ומאוד שמחתי, אבל אחרי שנים חשבתי איזה שטות עשה השוחט הזה, היה לו מצוה של כיסוי הדם והוא נתן לי אותה. הרי אם הייתי מבקש לו שיתן לי מיליון דולר וכי היה נותן לי. אמרו לרבינו הרי יש לשוחט כיסוי הדם כל היום לא חסר לו, היה אתמול ויהיה לו מחר, אמר רבינו איני מבין אם היה לו מיליון דולר אתמול ויהיה לו מיליון דולר מחר וכי היה מסכים ליתן לי מיליון אחד. איך אפשר להפסיד מצוה. בני אדם בעולם הזה לא מעריכים את יקרות של כל מצוה, לא מעריכים מצוה כמו שצריך.

כשנחלשה ראייתו של רבינו צילמו לו את הגמרא בדפים גדולים שיוכל לקרוא בהם, שאל רבינו כמה עלה הצילום, אמרו לו מחיר גבוה, אז הוא אמר בשביל לקרוא מילה אחת של תורה לא שווה לשלם את המחיר הזה.

אותו דבר אמר רבינו לאחד שהיה בעל תוקע באיזה בית כנסת ולקח כסף על התקיעות, רבינו תמה עליו מה אתה מוכר מצוה בעד פרוטה, הבעל תוקע השיב שיש לי תנאי מראש עם הגבאי שהכסף לא בעד התקיעות ומשלם לי קודם ר"ה את כל הכסף במתנה ואח"כ אני תוקע. אבל רבינו לא נרגע ואמר הרי אם לא תתקע לא יתנו לך ואיך תמכור מצוה בעד פרוטה, הוא לא תפס לא הבין איך מחליף מצוה בשביל כמה פרוטות.

פ"א הייתי אצל רבינו והיה לפני בן אדם אחד, כשסיים ויצא נכנסתי ופתאום הוא חוזר בחזרה ואני כבר נשאיתי בחדר, שמעתי אותו אומר לרבינו האם הוא עומד להדפיס איזה ספר כי ברצוני לשלם את כל הוצאות הספר, הוא אמר "הספר הבא עלי", רבינו ענה לו שכעת אינו עומד להדפיס שום דבר. אמר אותו אדם לא

משנה מתי ידפיס אני אשלם כל ההוצאות של הספר הבא, רבינו התחמק שאינו נוטל כסף לכך. אבל ההוא לא הרפה עד שרבינו אמר לו בשביל מה אתה רוצה לתת כסף וכי אין לך מה לעשות עם הכסף, ההוא השיב מה פירוש אני רוצה לתרום לספר של רבינו, אמר לו רבינו מה פירוש בשביל מה אתה רוצה לתרום? אלא מה אתה רוצה מצוה אתה רוצה לזכות בתלמוד תורה! נו גם אני רוצה את המצוה הזאת, המצוה היא שלי מה פתאום שאני אתן לך אותה. אותו אחד לא הרפה ואמר לרבינו אז שיהיה חצי חצי, חצי הוצאות ישלם רבינו וחצי הוצאות אני אשלם. אמר לו רבינו איני מבין אם יש לך מצוה אתה תסכים לתת למישהו אחר חצי מהמצוה, יש לך מצות תפילין האם תסכים לתת למישהו אחר חצי מהמצוה. הספר זה המצוה שלי ולא אתחלק עם אף אחד.

הזריזות של רבינו במצות ידוע, כל דבר שהיה מגיע לידו היה עושה מיד. זכורני שפעם אחרי שיעור כללי בכולל ניגש אליו אחד האברכים ואמר לו שהאברך רמ"פ מאושפז כמה זמן בתל השומר ואולי כדאי שרבינו יבקר אותו, רבינו לא ענה כלום והמשיך הלאה, כשנכנס לרכב אמר לנהג סע לתל השומר יש אברך שצריך לבקר אותו, אמר לו הנהג צריך לסכם איתו להודיע לו שרבינו מגיע, אבל רבינו אמר נסע מיד. כך זכה רבינו לחטוף מצות. וזהו דבר השווה לכל נפש להתחזק בזה לא לעכב שום מצוה, מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה, זה נקודה שכל אחד יכול לקחת לעצמו ולזכות לדברים גדולים.

פעם באתי אליו רבינו פתח ואמר לי: יש כעת עצירת גשמים לא יורד גשם זמן רב, למה לא יורד גשם, כי הקב"ה רוצה מאיתנו משהו, מן השמים קוראים לנו שנתחזק ונחזור בתשובה, אבל ממי הקב"ה רוצה, האם הוא רוצה שעל ידי עצירת הגשמים החילונים יתעוררו להתחזק, הרי הם לא בר הכי. הטענה היא אלינו, הקב"ה קורא לנו שאנחנו נתחזק, רק אנחנו מבינים את זה. מי בכלל חושב שעצירת גשמים קשורה אלינו? אבל רבינו תבע מעצמו.

שנה אחת ירד גשם בסוכות וכנראה זה כאב לרבינו שהרי זה כעבד ששפך לו רבו קיתון על פניו (סוכה כ"ח ב'), ואמר לי כמה תירוצים אולי זה לא סימן קללה. א' יש אומרים שסימן קללה זה דווקא כשהגשמים יורדים בלילה ד' דסוכות שיש בו מצוה חיובית של סוכה. ב' יש אומרים דווקא כשהגשם ראשון ובאותו שנה טטף מעט כמדומה בסוף אלול. ג' זה היה אחרי שנה מעוברת וכבר נכנס זמן הגשם אינו סימן קללה. ואולי אמר עוד סברות איני זוכר.

רבינו בשיחות היה מדבר תמיד שצריך לעלות להתרומם, לא להישאר קטנים, היה אומר "כמה אדם מאושר" הרגישו עליו את האושר כשאמר את זה, זה ממש תפס אותו והיה אכפת לו מזה.

אנחנו עוברים מענין לענין אבל כבר הקדמנו שכל אחד ימצא לעצמו נקודה שתופסת אותו שיוכל להתחזק מזה. לא לחפש חומרות על חשבון השני. פעם שאלתי את רבינו כאשר מביאים לילדים עוף בסעודת שבת איך עדיף להביא להם עוף עם עצמות או בלי עצמות, מצד אחד עוף עם עצמות יכולים ח"ו להיכשל באיסור בורר הרי הם ילדים ועדיין לא בקיאים כ"כ, מצד שני אם בילדותם יאכלו עוף בלי עצמות איך ידעו להיזהר כשיגדלו ועדיף להרגיל אותם מקטנות להיזהר מאיסור בורר, כך ה' השאלה. שאל אותי רבינו איפה יש עוף בלי עצמות, השבתי שמערב שבת יוציאו את העצמות מהעוף. רבינו מביט עלי ואומר מי יוציא את העצמות, אתה תוציא? אמרתי לו האמא תוציא, אמר רבינו: וכי אין לה מספיק עבודה ביום שיש שאתה רוצה להוסיף לה עוד עבודה. אמרתי לו האמא רוצה לעשות מה שיותר טוב לחינוך הילדים והיא שואלת את השאלה, אבל רבינו חזר על שלו: יש לה מספיק עבודה ביום שיש לא צריך לתת לה עוד עבודה.

יש בכולל כאן אברך חשוב שהדפיס ספר בענין גילוי משקין שידוע שהגר"א הקפיד על גילוי גם בזמניו שלא מצוי נחשים (על מעשה רב הארוך ס' צ"ז) והחזיקו בזה גם החזו"א והקה"י, הוא עשה על זה ספר שלם, ולקח הסכמה מהגר"ש אלישיב והגר"ח קניבסקי ורוצה לקבל הסכמה גם מרבינו, אבל רבינו לא הסכים, אף שאותו מחבר אמר שאינו רוצה הסכמה שחייבים להחמיר בגילוי רק שיש מקום לחומרא זו כמו שיש כל מיני חומרות אחרים, והעולם בכלל לא ידע שיש כזו חומרא. והרי גם רבינו בזה כל השנים בחומרא זו של גילוי משקין. ובכל זאת רבינו לא הסכים לכתוב הסכמה.

אותו אברך ביקש ממני שאנסה להוציא מרבינו הסכמה, באתי אליו ביום שיש אחת, ובדיקוהו יצא מהחדר שמתפלל להול שאלתי אותו מה עם ההסכמה על גילוי, רבינו אמר גילוי אליהו, אמרתי לו גילוי משקין. אמר לי כבר אמרתי שאני לא יכתוב הסכמה על זה, אמרתי הרי הרב אלישיב ור' חיים קניבסקי כתבו הסכמה, הוא השיב בתקיפות הם יכתבו ואני לא יכתוב. שאלתי מדוע, אז הוא אמר לי אתה רוצה לשמוע בוא איתי רבינו נכנס לחדר נתיישב על הכסא ואמר כך: בא נראה מה קורה למי שמחמיר על גילוי, האמא צריכה לחמם חלב לתינוק שופכת לסיר ומדליקה את האש בינתיים עד שמתחמם עומדת לשמור מגילוי מחכה רגע ועוד רגע ופתאום יצאה החוצה לרגע א' ה' צריכה משהו אחר, עכשיו היא צריכה לשפוך ולהביא חלב חדש ולהתחיל מהתחלה. אמרתי אפשר לכסות את הסיר, אבל רבינו אמר בתקיפות חומרות תעשה אתה אבל זה לא חומרא שלך, אתה תלך תלמוד והחומרא לאשה, בשום אופן אני לא יכתוב הסכמה על כזה דבר.

יש כאן עוד דברים אולי זה רמה גבוהה, כבר הקדמנו אנחנו מדברים דברים גבוהים כל אחד יתפוס משהו שיוכל מזה, ואולי נזכה בזכות רבינו להתעלות לאיזה תפיסה בדרגות גבוהות. אמר לנו רבינו: אחד שאל אותי שהציעו לו הצעת שידוך גר צדק האם יש איזה פגם או חיסרון בכזה שידוך. השבתי לו אין בגר שום פגם או חיסרון, אפשר לקחת לכתחילה גר לשידוך. רק תדע לך כתוב בגמ' (קדושין ע' ב') שלעתיד לבוא אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על משפחות המיוחסות שבישראל, והגמ' מביאה פסוק ע"ז, יהיה שכינה רק למשפחות בני אברהם יצחק ויעקב אבל למשפחות של גרים לא יהיה שכינה. אם זה לא מדבר אליך תעשה לכתחילה שידוך עם גר, עכשיו אין שום חיסרון, אבל אם אתה חושב על שכינה זה מדבר אליך, אז תדע שלעתיד לבוא לא יהיה השראת השכינה לבני גרים. והנה זה דבר שאף אחד לא חושב עליו, מי חושב כשעושה שידוך על שכינה לעתיד לבוא, אבל רבינו כל הזמן חי לעצמו שכינה שכינה, ואת זה ניסה ללמד אותנו.

[א"ה, כדברי רבינו שלא תשרה שכינה על הגרים כך מבואר ברש"י ותוס' קדושין שם, אבל בתוס' הרא"ש שם מפרש דמשפחות מיוחסות בישראל אתי לאפוקי פסולים אבל לא גרים. ובעיקר הדבר לכא' כל זה בנישואי גר אבל בנישואי גירות שפיר מתייחסים הבנים אחר אביהם ישראל, והרי דוד המלך נולד מרות הגירות, וצ"ע בדברי תוס' שם הא דקשים גרים לישראל כספחת משום שנשמעו בישראל ואין השכינה שורה עליהם, וא"כ גירות אינו קשה כספחת, ומדוע דחו את רות מלהתגייר מטעם זה דקשים גרים כספחת עי' יבמות מ"ז ב' וצ"ע].

עוד דבר בענין זה, שאלתי אותו על מה שמובא בסידורים בשם האר"י שבעשה שהש"ן אומר בימים נוראים איה מקום כבודו אפשר לכוון בתפילה אחד משלוש בקשות, או לזכות לעושר שיהיה כסף, או לזכות לבנים טובים, או לזכות לרוח הקודש, שאלתי אותו על מה כדאי לכוון מה לבקש. רבינו השיב ואמר הנה באוצר הגאונים מובא מעשה כזה, אבואה דשמואל נסע למדינת הים יום א' תבעה אותו מטרוניתא אחת שראתה בכוכבים שעכשיו עתיד לצאת ממנו בן גדול, שמע את זה אבואה דשמואל הזכיר את השם ובא ללילה אחד לביתו בקפיצת הדרך וחזר בחזרה, וכשאשתו התעברה חשבו שזינתה וב"ד הלקו אותה ושמואל אמר שהוא זוכר את המכות שקיבל כשהי' בבטן אמו, ולכן נקרא אבואה דשמואל ולא בשמו כדי להסיר את הלעז שיצא עליו ולהורות ששמואל הוא בנו.

אמר רבינו רואים שבן אדם יכול ללכת ולחזור ע"י הזכרת השם איזה דרגות אבל מה זה נוגע אלינו, אלא שמתוך זה כתבו התוס' (קדושין ע"ג א') הלכה למעשה באשה שהלך בעלה למדינת הים ושהה י"ב חודש וילדה יש להכשיר את הבן שמא בא בעלה ע"י שם ושימש וכמעשה דאבואה דשמואל, וכ"ה ברא"ש שם (ס' ז'), וכך בפסק בשו"ע (אה"ע ס' ד' סעי' י"ד). שאל רבינו אם אבואה דשמואל הגיע ע"י שם מה זה נוגע לסתם בן אדם? אלא רואים שגם היום כל אדם יכול להגיע לכאלו השגות. ממילא גם לנו יש על מה לבקש. רבינו משנה לנו את הגישה הפשוטה, אדם רגיל חושב וכי אני אבקש רוח"ק, הרי אני לא יגיע לכך. מלמד אותנו רבינו כל אחד יכול להגיע לדרגות הכי גבוהות אפילו לרוה"ק.

חשבתי לעצמי לפעמים זה מגיע מסיבה אחרת, כשמציעים לאחד או תזכה לבנים טובים או תזכה אתה לרוה"ק, הוא עונה אני רוצה בנים טובים וחושב בלבו איזה בר מעלה אני שמוותר על השטייגען של עצמי ונותן עבור הילדים שלי. אבל אל תרמה את עצמך, אתה מעצמך התייאשת אתה לא מאמין בכוחות של עצמך עד כמה אתה מסוגל להתרומם ולהגיע לדרגות גבוהות, לכן אתה אומר אני בין כה לא יזכה לפחות שיהיו לי בנים טובים, אבל אם היית מאמין בעצמך בכוחות שלך ביכולות שלך שאתה יכול להגיע לדרגות באמת גדולות מה פתאום שתסכים, מאי אולמיה האי מהאי. כמובן לא מדובר שהבנים יצאו פוקרים רק מי יצליח יותר, הרי ההלכה היא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו. עכ"פ זה רבינו לימד אותנו לבקש ולהתפלל אפילו על דרגות גבוהות מאוד.

עוד דבר גבוה מאוד כמעט לא שייך לדור שלנו. רבינו רגיל להביא מדברי הגר"א (אבן שלמה פ"ב אות י"ב) כל אכילה שאדם אוכל בעולם הזה, כל תענוג שבב"א נהנה בעוה"ז, יהיה לו לאחר שימות חיבוט הקבר, כל הנאה זה חיבוט הקבר זולת הנאה של מצוה.

רבינו חי את החיבוט הקבר בצורה מדהימה, פעם אחרי שיעור אחד שאל אותו מי ששותה סודה האם צריך לברך שהכל, שהרי ההלכה היא שעל שתיית מים צריך לברך רק כשזה לצמא ומה הדין שותה סודה האם הגיון שבסודה נחשב לצמא או לא. השיב רבינו אחד ששותה סודה האם יהיה לו חיבוט הקבר, כל אחד שלוקח הנאה מעוה"ז יש לו חיבוט הקבר אם שותה סודה האם זה נחשב הנאה מעולם הזה. והיה נראה שרבינו כבר חשב על זה פעם ולא הבריק באותו רגע, כי כל מה שעשה כל הזמן חשב מה אני עושה כאן, כן חיבוט הקבר או לא חיבוט הקבר.

ראיתי בספר של הנכד רבי גדליה הוויגסברג שרבינו דיבר איתו להשתמש בסבון לא כשר זה שאלה של סיכה כשתיה, אח"כ אמר לו רבינו מי מתרחץ עם סבון, בדור הקודם אף אחד לא התרחץ עם סבון. הנכד התפלא וכי להתרחץ בלי סבון, אמר רבינו מי שמתרחץ עם סבון יהיה לו חיבוט הקבר. כשראיתי את הדברים הרהרתי לעצמי לא נראה לי שאפסיק להתרחץ עם סבון, אבל לפחות בכל פעם שאשים סבון אזכר בחיבוט הקבר אז כבר הסבון לא יהיה שווה.

שאל רבינו מה המעלה להתענות הרי מי שאוכל מרוויח מצות בהמ"ז שזה דא', ומי שצם נכון יש לו מעלה של תענית אבל הרי מפסיד מצוה דא' של בהמ"ז, תמיד רבינו היה מחושב במעשי המצות מה עדיף מצוה זו או זו, מה ירויח כשיעשה כך ומה לעומת זה כשיעשה כך. השיב רבינו דבר נורא: אמת שכשמתענה מפסיד ברכת המזון דא' אבל כשאדם מתענה הוא נמצא במצב של לכוף כאגמון ראשו, חז"ל אומרים "אמר הקב"ה לאחר שאכל ושתה ונתגאה קבל עליו מלכות שמים" (מ"ב ס' פ"ט סק"א עפ"י ברכות י' ב'), כשאדם אוכל יש לו משהו גאוה, וגאוה זה חמור, גאוה זה מן התורה. וזה היסוד של צום אפילו שמצד החשבון עדיף בהמ"ז דא', אבל מצד שני משהו גאוה קטן זה טרף.

רבינו אומר תמיד: כבוד זה חזיר, מי שמכבדים אותו מאכילים אותו חזיר. שרים "ימים על ימי מלך" אמת זה צחוק, אבל בכל זאת זה חזיר. כנראה זו ה' ההרגשה שלו כבוד זה חזיר.

אצל רבינו תפס מקום ענין שאני לא יודע אם משהו בעולם חושב על זה בכלל "אכילת חולין בטהרה". בזמן בהמ"ק ובזמן התנאים היה מושג לאכול חולין בטהרה, "והתקדשתם והייתם קדושים אזהרה לישראל שיאכלו חוליהן בטהרה" (תוס' חולין ב' ב'). רבינו דיבר כמה פעמים על זה חולין בטהרה שזה מדרגה מאד גבוהה. ואמר שהכוונה על טומאה היוצאת מגופו אבל טומאת מת א"א להיזהר מזה. והביא שהמג"א (ס' ר"פ) כותב שאריז"ל נזהר לאכול חולין בטהרה, והשל"ה כתב להקפיד על זה בעשרת ימי תשובה, וגם בדור האחרון היה ספרדישא רב [הבבא סאלי] שזוהר בזה.

והנה האריז"ל אכל בשבת פת שנילוש במי פירות שלא הוכשר, אבל רבינו לא ניה"ל לצאת סעודת שבת בפת כיסנין עי' בפמ"ג שם מש"כ על זה. וזכורני שפעם אמרתי לרבינו איזה עצה לא מסובך שאפשר גם היום לאכול חולין בטהרה, רבינו מאוד התעניין לכל הפרטים, ככה ככה הוא חושב. הנה אצלנו חולין בטהרה אינם במושגים בכלל, אנחנו אנשים כ"כ קטנים ומגושמים, אבל רבינו חי בדרגות גבוהות כמעט ולא אכל ומה שאכל הטריד אותו שיהיה חולין בטהרה.

כמה תפס אצלו הטהרה, כולו קדוש כולו טהור. רבינו נזהר מכל טומאה, התרחק מבית קברות וכסדר דיבר לא ללכת שם ואם הולכים לצאת מה שיותר מהר, לא להיות שם. רבינו סיפר שכשנסע בתור בחור מבריסק לשווייץ עבר דרך וורשא והיה כמה ימים ברח' גנשא ברחוב שיש את הבית החיים ויש שם את האוהל של הנצי"ב והגר"ח מבריסק, אחד שאל את רבינו אם הלך לקברים שלהם, רבינו תמה נכון הייתי שם ברחוב אבל ללכת לקברים!?

אשרי און שמעה את רבינו שהיה אומר "אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם", אמר את זה כל כולו בכמיהה וגעגוע "אשריכם ישראל!" לפני מי אתם מטהרין! חטאים זה טומאה ואפשר ליטהר מהחטאים, ליטהר מהטומאה. איזה אושר.

רבינו רגיל לומר יש ב' דרגות ביר"כ, יש את הכפרה וסליחה, אבל יש את הטהרה, לפני ה' תטהרו. היה אמר טהרה טהרה, הטהרה אצלו ה' הפסגה שאפשר להגיע.

רבינו היה אומר יסורים זה חטאים, יסורים מגיעים כאשר יש חטאים, אם יעשה תשובה יסתלקו היסורים. פעם שמעתי שכאשר רבינו נפל והתחיל ללכת עם מקל, בתחילה הוא התבייש ללכת כך ברחוב, הוא אמר אנשים יראו אותי הולך עם מקל יגידו למה הוא הולך עם מקל כי הוא נפל, למה הוא נפל כי יש לו עבירות, הוא מתבייש לא נעים לו כולם ידברו עליו, כך שמעתי פעם.

לימים שמעתי כע"ז מרבינו בעצמו, היה שיעור שבועי בכולל ורבינו היה יושב מאחורי הארון קודש, פעם ביקש שיעבירו את מקומו לצד של בהמ"ד שאלתי אותו אם זה מפני שלא רוצה לשבת עם גב לארון קודש, הוא השיב שלא זה הטעם אלא שקשה לו לראות ובצד יש חלון והשמש נכנס ויכול לקרוא יותר טוב. ואז הוסיף כמתנצל ואמר על משה רבינו כתוב לא כהתה עינו ולא נס ליחה, אבל משה רבינו זה משה מיוחד, שהרי אצל יצחק כתוב ותכהנה עינו מראות ואצל יעקב כתוב ועינו ישראל כבדו מזוקן, רק משה משה מיוחד שגם בזקנה ראה כרגיל. רבינו ראה צורך להתנצל שבגיל 96 הוא לא רואה כ"כ טוב, הבנתי לפי הנ"ל שלא נעים לו בזה שאינו רואה טוב, כי זה אומר על חטאים, וניחם את עצמו שבזקנה גם יצחק ויעקב לא ראו כ"כ טוב.

רבינו כסדר גינה את הכבוד ואת הכסף, כבר כולם מדברים על זה והדברים ידועים. רבינו אמר תמיד כל השאלות שבאים לשאול אותי זה על כבוד, זה שואל שאלה של כבוד בחיידר וזה של כבוד בשיבה וזה של כבוד בבית כנסת וכו'. הצד השווה שכולם מחפשים כבוד כבוד כבוד.

אמר רבינו כתוב בגמ' (ביומא ט' א') על כהנים גדולים שבבית שני שנכנסו לקודש הקדשים ולא הוציאו את שנתם היו מתחלפים כל שנה, לנו יש ביקורת עליהם איזה שטות אתה עושה, הרי אתה רואה מה קורה כל שנה שהכהן גדול מת, וכי אתה יותר טוב ממנו, וכי בשביל מעט כבוד שווה לך למות. אבל אמר רבינו וכי אנחנו לא כאלו?! הרי בן אדם קובר את עצמו בשביל כבוד, לולי כבוד אנשים היו חיים במנוחת הנפש, כל מה שבנ"א עושה זה בשביל קצת כבוד קצת מעמד.

באיזה פשטות חי רבינו ובענוה מיוחדת. שמעתי לפני שנים מרבי אליעזר ליברמן שלמד בשיבה קטנה אצל רבינו לפני למעלה מארבעים שנה, שהגיע בחור חדש מאיזה ישוב וסיפר שכשהגיע להבחן שלחו אותו לחדר של רבינו ומצא אותו מטאטא את החדר והיה נראה לו שזה המנקה, בינתיים המנקה התעניין אצלו מאיפה הגיע ומה למד וכו', כשנכנס הגרמ"י המנקה לבש כובע וחליפה והתיישב לצידו בשתיקה, והגרמ"י כיבד את המנקה.. כשהגיע הבחור ללמוד בשיבה פתאום תפס שזהו רבינו ראש הישיבה, והתנהג בפשטות שה' נראה לו שזה המנקה...

כשלמדנו אצלו בשיבה קטנה לפני למעלה מעשרים שנה שאלו אותו מדוע צעיף לא חייב בציצית, רבינו השיב כמה סברות א' שזה לא שנים לפניו ושנים לאחריו ב' שאין בזה שיעור, ואולי אמר עוד סברות, לא זוכר. אחרי כמה ימים אנחנו רואים את הצעיף של רבינו עם קרן אחת עגולה. בשיעור הוא היה מוריד את הצעיף ומניח על השולחן וראינו שקודם הצעיף לא היה עגול ואח"כ הוא עיגל אותו. זה מפליא הרי אין ספק שרבינו כבר חשב על שאלה זו והעלה להקל, ובכל זאת כאשר נשאל בגיל זקנה מבחור צעיר התעורר לחשוב שוב ע"ז, לנו הוא לא אמר דבר אבל לעצמו הוא עיגל קרן אחת.

רבינו כסדר מדבר על אמת, אמת, אמת. מה שאינו מדויק היה אומר שקר, גזמא היה אומר שקר. רוב סיפורים הם שקר. כשהיו אומרים לו דבר תמיד דרש וחקר מניין לך, אתה ראית אתה שמעת, אם לא אל תאמין, רק אם יש שני עדים. האמת היה אצלו כ"כ חזק שלא האמין ולא קנה שום דבר. פעם אדם אחד דיבר עם רבינו בענין בגד למשיח אמר רבינו מי אמר לך שיש כזה דבר, ההוא השיב שהסטייפלר ה' לו בגד למשיח, אמר רבינו מי אמר לך אתה ראית? אמרתי לו ששמעתי כך מאמי (שהיא נכדה של הקה"י) שזה נכון, אמר אם כן יש לנו עד אחד עכשיו יש מעשה.

דרש לא לרמות את עצמנו, כשבאו לשאול אותו שאלה תמיד תפס את המקור מה מתחבא שם, והראה עד כמה אנחנו מרמים את עצמנו. פעם הגיע אצלו אדם נכבד ודיבר באיזה נושא וכשיצא אמר לנו רבינו הוא לא הגיע לשום מטרה רק כדי להצטלם בלבד.

הדיוק שלו על כל מילה בצורה מופלגת ביותר, בספרי אילת השחר מצוי הרבה פעמים נוסח "אולי העירוני זה", ופעם אחת כתוב (איה"ש ב"מ י"ד ב') "קרוב לדאי העירוני לזה". דקדוק על קוצו של יוד. ולכא' וכי לא זכר אם שמע את זה, אלא שכנראה חשש אולי זה לא לגמרי חדוש שלו רק התעורר מתוך מישורו אחר, וכבר אינו יכול להזכיר את החדוש בסתם על שמו. כמה עלינו להתחזק בפרט זה הרי היום כל אחד קונה הכל, כל מה ששמע או ראה זה כבר שלו הוא חשב על זה, ורבינו כתוב על ספיקות אולי העירוני.

יש עוד דבר מעניין באילת השחר בסוף כתובות יש שורה מתוקנת [כלומר פעם היו מתקנים מהדורה למהדורה אחרת ע"י שהדביקו שורה חדשה במקום הישנה וזה ניכר בספר] "והראוני שבספר מנחת יהודה קדושין הקשה כן", ואם אינני טועה התיקון הוא שבמהדורה קודמת נכתב "בקונטרס מנחת יהודה", וכנראה עד המהדורה הבאה זה כבר נהי' "ספר" אז רבינו טרח לתקן את זה. כמה אמת יש כאן, וכמה כבוד חברך יש כאן.

בדור של היום שהתארים מוגזמים בכל זאת רבינו היה חוסך בתארים, סיפרו שבלול' של הגאון ר' נתן צבי פינקל ראש ישיבת מיר, אמר רבינו "רוכב ערבות שש ושמש בבוא אליו נפש צדיק", אח"כ אמר אמרתי נפש צדיק לא אמרתי נפש נקי, איך אפשר להגיד על בן אדם "נקי", צדיק נו, אבל נקי מי יודע. אנחנו אומרים את המשפט ולא חושבים בכלל על המילים ורבינו כל מילה אצלו מדודה עד כדי כך להשמיט תיבה אחת.

כשלמדנו אצלו בשיבה קטנה הוא דיבר בשיחה על הר"ן תחילת נדרים (דף ב') ששואל על ר"ת שאומר שמושבע מפי עצמו לא בעי שם "ותמהני פה קדוש איך אמר דבר זה", שאל רבינו מה זה פה קדוש, בשלמא אם יתמה פה חכם פקח גאון איך טועה, אבל מה שייך פה קדוש. ואמר רבינו ונשאר בזכרוני עד היום, מי שחכם מי שפקח יכול לטעות, מי שהוא גאון יכול לטעות, אין בן אדם שלא טועה. זה לא תמיהה איך טעה. אבל הר"ן שואל "פה קדוש איך יאמר דבר זה", פה קדוש ששומר על הדיבור שלו, פה שכולו תורה, כזה פה לא יכול לומר דברים לא נכונים, הפה שלו קדוש הוא אינו יכול לטעות. ונאים הדברים למי שאמרם.

שמעתי מהגרא"י צוקר שליט"א לרפואה שלימה [הוא בן משפחה של רבינו וכשה' בחור היה ישן בביתו] שכשהגיע ללמוד בפוניבז' לפני קרוב לחמישים שנה שאל את רבינו ממי לשמוע שיעורים, היו אז שלשה ראשי ישיבות זכר צדיקים לברכה, רבינו אמר לו אתה יכול להחליט או לשמוע או לא לשמוע, אבל אם אתה

שומע תשמע את כולם, אם אתה לא שומע אל תשמע אף אחד. אחרי זמן חזר לרבינו ואמר שיש אחד שמבין אותו ויש לו תועלת לשמוע אבל יש אחד שאינו מבין ואין לו תועלת ממנו, אמר רבינו אין זה דרך א"א להיכנס לאחד ולשני לא להיכנס, הוא טען לרבינו הרי זה לא אומר שום חסרון ברב שהרי לא מן הכל זוכה אדם ללמוד (ערוכין מ"ז ב') ואני לא זכיתי ללמוד ממנו, אבל רבינו לא הסכים ואמר או תשמע את כולם או אף אחד.

פעם הייתי אצל רבינו ור' יצחק לוינשטיין ז"ל בא עם אברך אחד ושאל מדובר באברך יקר שלומד טוב בכולל ומציעים לו לעבור לכולל אחר האם יעבור או לא. רבינו השיב עכשיו אתה לומד טוב למה להחליף תשאר איפה שאתה נמצא. הוא יצא מהבית אחרי כמה דקות הוא חוזר ואומר אולי רבינו לא הבין טוב את השאלה, בכולל שלומד עכשיו הוא צריך לנסוע כל יום (לא זוכר כמה זמן אולי אמר חצי שעה) ואם יעבור כולל יחסוך את הנסיעה, השיב רבינו עכשיו אתה ודאי לומד טוב ושם ספק אם תצליח למה לעזוב את הודאי ולקחת את הספק, השואל אמר אבל אני חוסך נסיעה, אמר רבינו מה עדיף מקום שאתה ודאי לומד טוב עם נסיעה או מקום ספק תלמד טוב בלי נסיעה, ודאי מקום שאתה ודאי לומד טוב! השואל אמר אבל אולי אח"כ לא יקבלו אותי לכולל השני, אמר רבינו מה עדיף מקום שאתה ודאי לומד טוב עם נסיעה עם ספק שלא תתקבל למקום אחר, או מקום שספק תלמד טוב בלי נסיעה ובדאי תתקבל שם. אותו שואל הביא עוד סברא ועוד סברא (לא זוכר הכל) כדי לעבור כולל, ורבינו ענה את כל החד גדיא אחרי כל הסברות עדיף מקום שאתה ודאי לומד טוב ולא לעזוב. לבסוף יצא השואל אמר לנו רבינו שהשיב כן ע"פ הגר"ח וואלוז'ין ש' בכתר ראש אם מצליח באיזה מקום או באיזה ענין אל ימהר לשנותו, [כעין הגמ' ב"ב ג' ב' לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחרית], ופתח לנו את סידור הגר"א והראה כן בפנים. אז ראיתי שכבר ברגע הראשון תפס רבינו את כל הצדדים וענה מיד במילה אחת.

דבר מאוד מעניין, רבינו מחזיק מהענין של גורל. יש לי בזה ג' עובדות. סיפר לי אברך וותיק בכולל שלפני שנים ה' נידון בכולל מה ללמוד זמן הבא, המבוגרים רצו מסכת אחת והצעירים רצו מסכת אחרת, שאלו את רבינו ראש הכולל מה לעשות, רבינו החזיק שהצדק עם הצעירים אבל מצד שני מה יאמרו למבוגרים. אמר רבינו נעשה גורל מה שיצא יצא, אמרו לו אבל הצעירים צודקים, אמר רבינו הגורל יעלה כמו הצדק, וכך היה עשו גורל ויצא כמו שרצו הצעירים.

וכיו"ב ה' גם בשיבה קטנה לפני שנים הוצרכו לעלות איזה ר"מ משיעור אחד לשיעור יותר גבוה ודנו את מי לבחור, רבינו החזיק לבחור באחד הרבנים, אבל מחמת כבוד האחרים אמר נעשה גורל ויצא כמו הצדק, וכך היה עשו גורל ויצא כמו שרבינו אמר.

כשנולד לי בן בכור עשיתי פדיון הבן היה לי התלבטות על שני כהנים, שאלתי את רבינו איזה כהן לקחת והצביע לי על אחד מהם, אמרתי לו מה אומר לכהן השני הוא משפחה, אמר לי תעשה גורל, הוא לא גילה את הסוד שלו, עשיתי פעמיים גורל ובשניהם יצא לי את מי שרבינו אמר. [וצריך לדעת האם רבינו החזיק באמת מגורל, או שזה ה' כעין מופת שהסתיר את הענין כאילו ע"י גורל].

הזהירות של רבינו בבין אדם לחבירו שחלילה לא יגרם על ידו פגיעה לאף אדם. הוא השתמש עם הפקחות שלו לתפוס כל דבר, הוא תפס כל ערמוניות בני אדם וכל תחבולותיהם. סיפר לי אברך בכולל ששנים רבות לקח את רבינו ברכב אחרי השיעור בכולל, פ"א החליטו שהגיע זמנו ללכת ויבוא נהג אחר, אמרו לו התכבד ושב בביתך, הוא לא התווכח איתם ופעם הבאה הוא לא בא, כשהסתיים השיעור ראה רבינו נהג אחר, הוא שאל איפה הנהג הקבוע, וכבר הכינו לומר איזה תירוץ שלא הגיע, אמר רבינו: היום נלך ברגל. וכך הוא המשיך להיות הנהג.

כשרבינו ישב שבעה על אשתו הרבנית הגיע לנחם אדמו"ר ממחנבוקה שליט"א והביא בשם הרוקח שאצל צדיקים האשה מתה לפני האיש, כי אם הוא ימות קודם לא יכבדו אותה אח"כ כראוי לה. אחרי כמה שנים רבינו חיפש היכן הרוקח הזה ושלח בחור שישאל את האדמו"ר. סיפר הבחור שהחסידים שאלו אותו איך רבינו אמר מחנבוקה או בעלז, וענה להם שרבינו אמר האדמו"ר מרח' רש"י (או מרח' ברטנא). אינני יודע יתכן ובאמת רבינו לא זכר את השם, אבל יתכן מאוד שבכוונה דקדק בדיבורו כי ידע שעושים עסק מכל מילה שלו.

ראיתי שהגר"י רובין הרב של הר נוף סיפר ששנה אחת ביקש מרבינו שיאמר שיחה בבית כנסת שלו ונענה לו רבינו. שנה אח"כ בא אברך אחד לרב רובין וביקש להביא שוב את רבינו לשיחה, אמר לו הרב בסדר תדבר איתו והוא הלך והזמין אותו, מספר הרב רובין באותו ערב אני מקבל טלפון מבית רבינו האם אני שלחתי את האברך הזה, כי רבינו חושש הרי שנה שעברה הרב הגיע להזמין אותו ועכשיו מגיע אברך, מי יודע אולי הוא עוקף את הרב.

כע"ז ראיתי שאחד בא לבקש מרבינו שיאמר שיחה בכולל, אמר לו רבינו הרי זה תפקיד של רצ"ב (שהוא אחראי על השיחות בכולל).

אפשר להרחיב בעוד עובדות כאלו אבל העיקר זה החיזוק, רבינו היה אומר כל בן אדם בעסק שלו מצליח, מוכר פשוט יודע היכן כל מוצר מאלפי המוצרים בחנות שלו, הגר"ח קניבסקי שליט"א זוכר את כל הש"ס כי זה העסק שלו. כך מי שידקדק לא לפגוע באף אדם יצליח לתפוס ולא להיכשל בזה. וזה חיזוק בשבילנו, אם נפחד מלפגוע בשני נראה שאנחנו ג"כ פקחים גדולים בזה.

דבר נורא אצל רבינו זה ענין של "כבוד תלמידי חכמים", באיזה התפעלות של גברא רבא היה מדבר כסדר על "החפץ חיים" על "החזון איש", הם עמדו אצלו למעלה מעלה גבוה מעל גבוה, מירתת גופיה בדברו עליהם, קשה להאריך כאן. גם על הגריש"א והגר"ח דובר כסדר בהתפעלות נוראה מההתמדה שלהם. [כשסידר אצלי קידושין רצה לתת שלו' להגר"ח ק"א כשראה שכבר פנה לצאת אמר הניחו לו אל תעכבו אותו הזמן שלו יקר].

ביזוי תלמידי חכמים היה אצלו נורא ואיום, היה פחד פחדים לשמוע אותו מדבר על זה. פעם נכנסתי אליו והתחיל לספר לי עובדה אצל הבית הלוי, שבא קצב אחד לשאול שאלה על שור והבית הלוי הטריף לו, הקצב התרגז נורא ודיבר בחוצפה גדולה, והבית הלוי שתק ולא ענה כלום. למחרת השתולל שם שור אחד והרג את הקצב, והבית הלוי מאוד הצטער אולי נענש בגללו, ור' חיים בנו אמר לו שמעתי מפורש איך אמרת לו אני מוחל אני מוחל, ובזה נחה מעט דעתו של הבית הלוי.

שאל אותי רבינו מדוע באמת הקצב נענש מן השמים בכזה עונש הרי הבית הלוי מחל לו, ואם חל המחילה מדוע נענש. השיב רבינו כתוב בגמ' (ברכות י"ט א') כל המספר אחר המת כאילו מספר אחרי האבן, איני והא אמר רב פפא חד אישתעי מילתא בתריה דמר שמואל ונפל קביא מטללא ובזעא לארנקא דמוחיה, שאני צורבא

מרבנן דקדושא בריך הוא תבע ביקריה. רואים שהקב"ה הוא עצמו זה שתובע כבוד תלמיד חכם, לכך לא עזר מחילתו של הבית הלוי. אמנם יתכן ואילו היה בא מעצמו לבקש מחילה והיה נכנע כן היה נמחל לו, אבל כאן לא ביקש מחילה רק הבית הלוי מעצמו מחל לו, בזה הקב"ה תבע ביקריה.

רבינו התרגש וצעק "קדושא בריך הוא תבע ביקריה!" אנשים לא יודעים מה הם עושים חז"ל אומרים (שבת קי"ט ב') כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו, יש כל כך הרבה צרות מחלות קשות וכפשוטו אין רפואה למכתו, יש את המחלה הידועה היא הולכת וחוזרת ולא מתפטרים ממנה, אין רפואה למכתו! אנשים מתפלאים על מה עשה ה' ככה אבל זה התשובה הם לא יודעים הם לא זוכרים שהם זלזלו בתלמידי חכמים.

בין אדם לחברו זה אש, רוב בני אדם משחקים עם אש, יש לאנשים תאוה לקבור אחד את השני, לעשות אותו כלום. וכל שכן ביזוי תלמידי חכמים, מבזים ראשי ישיבה, מבזים רמ"ם, מבזים משגיחים, ולא יודעים שמשחקים באש, אח"כ סובלים יסורים וצרות. על הכל יש דין וחשבון.

והמשיך רבינו ואמר עד שמקבלים את המכה לא חושבים בכלל לבקש מחילה, רק כאשר מתחילים לסבול בזכרים לבקש מחילה. כסדר היו באים למרן הרב שך לבקש מחילה, אנשים התחילו לסבול כל מיני צרות והיו רצים לבקש מחילה. גם פה מזמן לזמן יש כאלו שבאים לבקש מחילה, ואני מוחל לכולם בלב שלם, מה יצא לי אם אני לא אמחל, וכי ע"י שהוא יסבול ויענש בקבר זה יועיל לי. היה אחד שאמר שקרים בשמי ובתחילה רגזתי עליו אבל חשבתי מה יצא לי מזה שלא אמחל לו, גם דנתי אותו לכף זכות שהוא לא שיקר במזיד אלא הוא רגזן בטבעו וממילא לא שמע טוב, מי שהוא בכעס לא שם לב מה שאומרים לו.

רבינו סיפר את הקבלה שיש לו מהגאון ר' שמחה זליג מברסק, שכאשר הנצי"ב אמר לבנו שיתחיל למסור שיעורים בישיבת וואלז'ין היו כמה בחורים שהניחו לו שולחן בפתח שלא יכנס, ואמר ר' שמחה זליג שכל אותם הבחורים שהתעסקו בזה סבלו צרות כל חייהם. והוסיף רבינו דבר גורא, מי שנענש כאן בעולם הזה הוא בדרגה גבוהה כי זה רק באופן זמני, אבל אם יענש בעולם הבא איך יאמר שם זה יהיה נצח. ובעולם האמת יקשה מאד לומר תירוצים.

נאמר דברי סיום. כעת שנעלה הענן ונסתלק רבינו לבית עולמו הוא כבר לא נמצא איתנו. רבינו דיבר הרבה על יום המיתה, הוא דיבר על נפטרים מיתה וקבורה, על עולם הבא על גן עדן על גהנום, היו לו כל מיני חקירות בעניינים האלו, מה קורה כאן מה קורה שם, מה עדיף לעשות מחיים מה עדיף לאחר מיתה.

פעם הגעתי אליו וכנסתי לחדר בפנים הוא פתח ואמר יש חובת הלבבות (שער הכניעה פרק ז') שאומר שהמדבר לה"ר על חברו הם מתחלפים במצוות ועבירות, המצוות של המספר עוברות למי שדיבר עליו, והעבירות של מי שדיבר עליו עוברות למספר. שאל רבינו מה קורה אם אחד דיבר עלי לה"ר ובא לבקש ממני מחילה ואני מוחל לו, אבל מה יהיה עם כל העסקה של המצוות והעבירות, האם זה חוזר בחזרה או לא חוזר בחזרה. ואם זה חוזר בחזרה מה פתאום שאני אמחל לו, ואפילו אם נניח שאני מוותר על המצוות של השני שישארו שלו אבל מה עם העבירות שלי, כמה אני מחפש להתפטר מהם סוף סוף הוא לקח ממני אותם וכי אני אקח ממנו בחזרה, אני יחזור חזרה לכל הבוץ איך אפשר, אבל מצד שני וכי לא אמחל לו. כך שאל רבינו ופלפל כל מיני צדדים, לבסוף אמר שלמעשה נראה שמי שמוחל ועושה את מה שצריך לעשות הוא לא יפסיד מזה כלום.

שמעתי שאחד הגיע לרבינו לבקש ממנו מחילה שדיבר עליו, אמר לו רבינו איך צריך לבקש מחילה הרי לפי חובת הלבבות עשית איתי עסקה כל כך טובה. והוא שמע שלא צריך סליחה ויצא מהחדר, כשהלך בפתח אמר לו רבינו: אבל כאלו עסקים תעשה רק איתי לא עם אנשים אחרים.

רבינו אומר: אתם יודעים מיהו הבן אדם הכי מסכן בעולם, הכי אומלל, זהו מי שמת בן אדם שמת הוא הכי מסכן בעולם. כי מי שחי אפילו יהיה מסורבל בצרות הכי גדולות ביסורים הכי גדולים, בעגמת נפש הכי גדול, אבל הרי הוא יכול לעשות מצוות ומעשים טובים. כי לכלב החי טוב מן הארי המת. כל רגע שאדם חי בעולם הוא הרי מאושר שאין כמוהו, בכל רגע אפשר לומר מאתיים מילים של דברי תורה, לעשות מצוות מעשים טובים. וממילא אמר רבינו החסד הכי גדול שאפשר לעשות זה לזכות נשמה של מי שכבר מת, הוא הכי מסכן והכי תאב.

אדם שנמצא כאן בעולם הזה אינו יודע להעריך כמה הוא מאושר עם מה שיכול לעשות מצוות, אבל ברגע שמת ומגיע לעולם האמת הוא רעב שם הוא צמא שם למשהו של מצוה אבל כבר אינו יכול לעשות כלום. אם רק יהיה לו אפשרות לקיים איזה מצוה קטנה כמה היה רץ לחטוף את זה. היה צדיק אחד שבא לקברו של הרה"ק רבי אלימלך מליזנסק וחשש שאין נפש הצדיק בקבר ואמר שנתן פרוטה אחת לצדקה לע"נ הנשמה שתלך ותגיד לצדיק שבא להתפלל על קברו, וראה איך אלפי נשמות רצות במהירות לתפוס את השליחות כדי לזכות בפרוטה אחת של מצוות צדקה.

רבינו בחיינו נתן בכל בוקר פרוטה אחת לקופה של צדקה לעילוי נשמות בני משפחתו שנספו בשואה הוריו ואחיו, וכן עבור כל מי שנספה בשואה והמתים שהם בתוך י"ב חודש. שאלו את רבינו מה כבר יש לנשמה מוטבע של 10 אגורות שמתחלק לכל כך הרבה בני אדם, אמר רבינו דבר מבהיל מי יודע כמה רעבון של נשמה למצוה אחת, כמה מאושרת נשמה אף לקבל עשירית של עשר אגורות, מאית של עשר אגורות, שהרי עכשיו הוא כבר מת ואינו יכול לעשות לעצמו כלום.

מה נאמר מה נדבר בעמדנו עכשיו באשכבתיה דרבינו, מי יתן לנו תמורתו. אחרי סילוקו של רבינו לעולם האמת ליישיבה של מעלה, אחרי שכל ימי חלדו עלה ונתעלה זכה לעצמו וזיכה אותנו, וכפי שלימד אותנו עכשיו הוא נמצא בדרגה שהוא כבר לא יכול לזכות ואנחנו עדיין יכולים לזכות. אבל לאור הדברים האמורים בכוחנו ובידנו להמשיך לזכות הלאה את רבינו, אם הוא אמר שעשירית של פרוטה שווה לנפטר, בודאי שמי שילמד תורה לעילוי נשמתו, או שיתחזק בדברים שדיברנו פה מהנהגות שלו מהמורשת שלו ודאי שיהיה לעילוי נשמתו, והוא יהיה מאושר עם זה בעולם שכולו טוב.

והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך, מי שטרח בערב שבת הוא יאכל בשבת, להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, יבוא בשלום ויניח על משכבו, ותהיה נשמתו צרורה בצרור החיים גרוזה תחת כנפי השכינה יחד עם כל נשמות צדיקים וצדקניות, עדי יעמוד לגורלו בקץ הימים בתחיית המתים בקרוב במהרה בימינו אמן.

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

<p>נתניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכ"ס מנחם אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (ויס) ישיבת עטרת מתתיהו 054-8479928 (סעידוב)</p> <p>עוצם ישיבת נר זרח</p> <p>שולה גבעת המורה</p> <p>קני 052-8990135</p> <p>פתח תקוה גני הדר בבתי הכנסת: אוהל אברהם מקוה בעש"ט מרכז העיר אבי עזרי ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771</p> <p>רמת אהא ישיבת מאקאווא 052-7626243</p> <p>רמת גת בבתי הכנסת: ביהמ"ד קרעטשניף קהילת בני תורה</p> <p>רמת מלאכי בכולל שעל יד הישיבה</p> <p>רמת שמונה 052-7136824</p> <p>רמת השרון 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאל לב לאחים</p> <p>רמת השרון גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 ביהכנ"ס שבת אחים גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בנה ביתך ביהכנ"ס היכל משה</p> <p>רמת השרון אביב מלון דבורה שפירא מכולת רח' ר' ישראל סלנט תל ציון 052-7626880 (משפ' יהושע) תפרח 08-9924520 ישיבת תפרח-תושיה</p> <p>ניתן להשיג בבתי החולים:</p> <ul style="list-style-type: none"> • בלינסון-שניידר • מעיני הישועה • תל השומר 	<p>היכל שמואל סנהדריה ביהכנ"ס פאג"י עזרת תורה בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רובע היהודי ישיבת אש התורה רוממה בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: משכן שרגא שערי תבונה רמות ג' בבתי הכנסת: חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) מרום הרים רמות פולין ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת שלמה ביהכנ"ס המרכזי שערי חסד 054-8498969 (קירט)</p> <p>רמת השרון ישיבת רנה של תורה</p> <p>רמת השרון אצל ידידנו ר' דוד קם הי"ו</p> <p>מודיעין עילית בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב פוניבז' בית אבא מגדל עוז חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק בביהכנ"ס המרכזי נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת קהילת משך 053-3127555 בביהכנ"ס קהילת קצוה"ח ברכפלד ישיבת מיר בביהכנ"ס קהילת ר' עקיבא בבתי הכנסת אוהל תורה חניכי הישיבות רשב"י גרין פארק ביהכנ"ס בני הישיבות גבעה הדרומית בביהכנ"ס זכרון משה מצפה רמון אצל ידידנו ר' איבגני בוגוסלבסקי הי"ו וצרת עליה הר יונה בביהכנ"ס המרכזי ותיבות 054-8454356 (טרבלסי) ישיבת שחר שכי</p>	<p>פינת מנדלה הדר ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) בביהכנ"ס צא"י</p> <p>טבעון בביהכנ"ס קדושי השואה כולל איילת השחר</p> <p>טלז סטון 02-5335545 (כל בו אלן)</p> <p>יבנה אצל ידידנו הר"ר יצחק איבגי הי"ו</p> <p>יסודות ביהכנ"ס המרכזי</p> <p>ירוחם ביהכנ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל)</p> <p>ירושלים בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפסגה 46 בבתי הכנסת: אמשינוב מנחם אברכים בית ישראל ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גאולה 053-3172626 (אלה) חנות גל פז (מלכי ישראל) גבעת שאול זופניק בביהכנ"ס אוהל יונתן בכולל ישכר באוהליך גוש 80 ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גילה ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820 הר נוף בבתי הכנסת: אמרי שפר קהילת בני תורה חניכי הישיבות-רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרס) מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) מטרסדורף ישיבת בית שמואל בביהכנ"ס היכל שמואל מרכז העיר כולל עטרת שלמה (רח' דוד ילין) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: בני הישיבות חניכי הישיבות מרכז מגן אברהם תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: אהבת תורה באר שמואל</p>	<p>בית אהרון רח' רדק בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא בית הכנסת הגדול דברי שיר היכל צבי רח' סירקין הליגמן הליכות חיים המרכזי - רמת אלחנן חניכי הישיבות רח' רמב"ם יד אהרון לדרמן משכנות יעקב נאות יוסף שבת אחים שיח תפילה רח' קה"י שם אבותי תפארת נחמן בכוללים: בית הלל ברסלב חזון איש ישכר באוהליך רח' סורוצקין נחלת משה עטרת שלמה (צעירים) פוניבז' (אוהל קדושים) רשב"י אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה אהבת אהרון בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה סלבודקא פוניבז' קהילות יעקב קרית מלך קרלין שערי תורה תפארת ציון מרכז חנות גל פז-ר"ע 88 חנות שאבעס חזו"א 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: מנחם אברכים (אבוחצירא 9) שכון ה' ביהכנ"ס המרכזי</p> <p>בתי כנסת 052-7119064 כולל בית יעקב כולל היכל התורה בביהכנ"ס היכל הקודש</p> <p>הרצליה שכונת נווה עמל בבית הכנסת חפץ חיים רח' כצלסון</p> <p>זכרון יעקב בבתי הכנסת: חזון איש מסילת ישרים</p> <p>חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזער) ישיבת נחלת הלויים בביהכנ"ס מקלט רח' פרל</p>	<p>אופקים 052-7635246 (סמיר) בבתי הכנסת: קיווי שיווי נחלת שמשון אצל הבחור חיים טיטלבוים</p> <p>אלעד 054-8415551 (הופנר) אצל הנציגים בישיבות: בני ראובן כנסת יחזקאל תורה בתפארתה תורת חסד בבתי הכנסת: דרך החיים מאור שרגא אחיעזר</p> <p>אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל)</p> <p>אשקלון 050-4181543 (לוי)</p> <p>באר שבע 052-7628911 (היקלי)</p> <p>בית שמש קרית 02-9910398 (פינקלשטיין) בניהכנ"ס שערי תורה ישיבת אור לישרים רמה ג' ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: כולל עטרת שלמה ביהכנ"ס לב אליהו</p> <p>ביתר גבעה A בביהכנ"ס אשכנז זכור לאברהם ישיבת הר"ן קרלין גבעה B בבתי הכנסת: בני הישיבות דרכי תורה מנחם אברכים</p> <p>בית דגן אצל ידידנו ר' יוסף מוצרי הי"ו</p> <p>בית חלקיה 050-4156578 (מן) ישיבת שערי שמועות</p> <p>בני ברק שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: אוהל לאה (רח' פרדו) אוהל משה ורחל-רח' פרל אוהל תמר אשכנז רח' יעל</p>
--	--	---	---	--

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

סוף כל סוף אין חסר לנו כלום

וזהו הגילוי שגילו לנו חז"ל ב"ועל אבינו שבשמים יש להשען", שבמצבנו זה, שחסר לנו הכל, שספו ותמו אצלינו כל המסייעים והאמצעים לעבודת השם, סוף כל סוף אין חסר לנו כלום, על אמונה יש להשען, ועל ידי אמונה לבד נוכל להגיע לכל הדרגות העליונות והרמות, כל בן ישראל יכול ומותר להאמין כי גם עתה יוכל ללמוד תורה כמפי הגבורה, מסיני, צריך להאמין באמונה שלימה שגם אנחנו במצבינו אנו, יכולים להגיע לכל מצבים רמים ונשאים כמקדם, ומאומה לא חסר לנו, על אבינו שבשמים יש להשען.

ידוע על אחד מן הראשונים שחיבר ספר על הלכות ציצית וקרא שמו "ברוך שאמר" על שם מעשה, שאביו מת קודם שנולד, והי' פותח הארון ואומר "ברוך שאמר" ובכה, עד שעזרו ה' ונעשה "ראשון", ועל כן קרא שם חיבורו "ברוך שאמר".

והנה אמת הוא שזה מצבינו, שהכל, כל העצות בטל ונאבד מאתנו, נשארנו גלמודים, בלי שום משען ומשענה, ואין לנו שום עיצה רק לפתוח ארון הקדש, ולהפיל רחמים ותחנונים לפני בורא העולם שהוא בלבדו יעזרנו, אמת הוא שבזמן הזה הוא עקבתא דמשיחא, והכל בטל וכלה, כל זה הוא אמת, אבל עלינו לזכור ולידע סוף המשנה "ועל מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים" - הוא קיים, בורא האמת הוא קיים לעד, אמונה היא מהדברים שלא יכלו לא יסופו ולא יתמו לעולם, וקיים לעד, ובכל המצבים הרי בזה אנו בטוחים, אבינו שבשמים - זה נשאר לנו, ועל זה נוכל להשען.

מחשבה זאת הרגשתי בשעה שנסתלק ה"חפץ חיים" ז"ל, חשבתי אז מה יהי' עכשיו! כל זמן שהוא ז"ל היה חי אתנו, היינו יכולים לבטוח עליו, הלא הוא היה יתד נאמן שכל בית ישראל היו יכולים להשען עליו, אמת כי יתמי אנן - מרוב גדולים שנאבדו, אבל כל זמן שהוא היה בדור היו יכולים להתנחם, אבל כשהוא נסתלק ונשארנו גלמודים, הרי המצב נורא! מלפנים בעת שברחוב ה' אמת, היו יראים ושלמים, ה' - משפט, עוד ה' המצב שהיו יכולים לקוות, עוד יש תקוה, כל זמן שיש אמת - הרי יכולים לבטוח עליו, אבל במצבינו עתה - עניות הרוח, שנדלדלנו וירדנו באופן פלא, שהכל בטל, ומכל אלה אין, ומה נעשה!

ומדי עמדי במחשבה זו נחמתי, כי אין להתייאש, והאם אבד תקוה, הלא הבורא קיים, אמת שהכל נאבד, אבל הרי נותן התורה - הוא קיים לעד, אם אמת בטל - הרי בורא האמת קיים, ומה יש לדאוג, הוא, אבינו שבשמים, ישאר לנו לעולמי עד, וכלום מה חסר לנו.

(שערי אמונה ובטחון-דעת חכמה ומוסר לג"ר ירוחם ליוואויץ' זצ"ל ח"ב מאמר כ"ח)